

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีผลการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยโดยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมตามขั้นตอนที่ 1 (R₁) กับ ผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติศึกษา อาจารย์ผู้สอนรายวิชาสันติศึกษา และนักศึกษารายวิชาสันติศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาตามขั้นตอนที่ 2 (D₁) โดยการสนทนากลุ่มเพื่อยกร่างพัฒนา รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาตามขั้นตอนที่ 3 (R₂) โดยการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ตอนที่ 4 ผลการปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษาตามขั้นตอนที่ 4 (D₂) โดยการถอดบทเรียนการจัดการสนทนากลุ่มเพื่อการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

1. ตอนที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยโดยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมตามขั้นตอนที่ 1 (R₁) กับผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติศึกษา อาจารย์ผู้สอนรายวิชาสันติศึกษา และนักศึกษารายวิชาสันติศึกษา

1.1 การสอนรายวิชาสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

จากการศึกษาการสอนรายวิชาสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ พบข้อมูลการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ในตารางที่ 15 ข้อมูลการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังนี้

ตารางที่ 15 ข้อมูลการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป
และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี

สถาบันอุดมศึกษาไทย	จำนวน (แห่ง)	จำนวนสถาบันที่เปิดสอนรายวิชา สันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และ หมวดวิชาเลือกเสรี (แห่ง)	ร้อยละ (%)
1. สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (มหาวิทยาลัยของรัฐ)	16	5 (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ,มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์)	2.89
2. สถาบันอุดมศึกษาในกำกับ ของรัฐ (มหาวิทยาลัยในกำกับของ รัฐ)	15	3 (มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัย แม่ฟ้าหลวง และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1.73
3. สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (มหาวิทยาลัยราชภัฏ)	40	1 (มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร)	0.57
4. สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ (มหาวิทยาลัยราชมงคล)	9	-	
5. มหาวิทยาลัยเอกชน	40	4 (มหาวิทยาลัยสยาม,มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, มหาวิทยาลัยฟาฏอนี และมหาวิทยาลัย พายัพ	2.31
6.สถาบันเอกชน	9	1 (สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์)	0.57
7. วิทยาลัยเอกชน	23	-	
8. วิทยาลัยชุมชน	21	-	
รวมจำนวน	173	14	8.09

จากข้อมูลการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรีระดับปริญญาตรี มีจำนวน 16 รายวิชา จำนวน 14 แห่ง จากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดจำนวน 173 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8.09 แสดงให้เห็นว่า การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดการเรียนการสอนเป็นรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกเสรีมีจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการสอนสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และเปิดสอนในรายวิชาเอกหรือวิชาแกนของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรพัฒนาสังคม และหลักสูตรพัฒนาชุมชน เป็นต้น

การสอนรายวิชาที่เปิดสอนทางด้านสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาไทย มักจะจัดอยู่ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาเลือกเสรี ในงานวิจัยนี้จะมุ่งเน้นศึกษาใน 15 รายวิชา ใน 13 มหาวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

1. มหาวิทยาลัยมหิดล ได้แก่ รายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี และรายวิชาสังคม สงคราม และสันติ มหาวิทยาลัยมหิดล
2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ รายวิชาสันติศึกษา และรายวิชามนุษย์กับสันติภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้แก่ รายวิชามนุษย์กับสันติภาพ
4. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ได้แก่ รายวิชาสันติศึกษา
5. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้แก่ รายวิชาสันติศึกษา
6. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้แก่ รายวิชาการจัดการความขัดแย้ง
7. มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แก่ รายวิชาการจัดการความขัดแย้ง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ได้แก่ รายวิชาความเป็นธรรมทางสังคมและสันติภาพ
9. มหาวิทยาลัยพายัพ ได้แก่ รายวิชาสันติภาพและความสมานฉันท์
10. มหาวิทยาลัยสยาม ได้แก่ รายวิชาสันติภาพศึกษา
11. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ได้แก่ รายวิชาการจัดการความขัดแย้ง
ในชีวิตประจำวัน
12. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ ได้แก่ รายวิชาสันติศึกษา
13. มหาวิทยาลัยฟาฏอนี ได้แก่ รายวิชาสันติศึกษา

โดยมีรายละเอียดในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา ระดับปริญญาตรีใน
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ดังต่อไปนี้

1. มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยมหิดล เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษาในหมวดวิชาเลือกเสรี
จำนวน 2 รายวิชาได้แก่ รายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี และรายวิชาสังคม
สงคราม และสันติ มหาวิทยาลัยมหิดล จัดการเรียนการสอนโดยสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติ
ศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การ
ประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี

รหัสและชื่อวิชา พสศศ101 การแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี

PBPS 101 (Conflict transformation by peaceful means)

จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0-6) หมวดวิชาเลือกเสรี

คำอธิบายรายวิชา

ทฤษฎีสันติภาพ ความรุนแรง และความขัดแย้ง ความรุนแรงประเภทต่าง ๆ
กรณีศึกษาความรุนแรงในชีวิตประจำวัน การวิเคราะห์ ความขัดแย้งและการหาวิธีแนวทางสันติวิธี
ในการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้ง เครื่องมือสันติวิธี การสานเสวนาที่เน้นการฟังอย่างลึกซึ้ง การ
สื่อสารอย่างสันติ และการใช้สันติวิธีในชีวิตประจำวัน (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

1. การบรรยายทฤษฎี
2. การอภิปรายในชั้นเรียน และการอภิปรายกลุ่ม
3. กิจกรรมการวิเคราะห์ความขัดแย้ง - ปฏิบัติการสันติวิธี
4. กิจกรรมการสื่อสารอย่างสันติและสานเสวนา

สื่อการสอน

เอกสารการสอน สื่อ Power Point กรณีศึกษา คลิปวิดีโอ กิจกรรมการวาดภาพ และ
บทบาทสมมติ

การประเมินผล

- | | |
|--------------------------|------|
| 1. คะแนนเก็บในชั้นเรียน | 50 % |
| 2. รายงานกลุ่ม/การนำเสนอ | 30 % |

3. สอบปลายภาค 20 %

หมายเหตุ 85 % ขึ้นไป เท่ากับ A นักศึกษาต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 80 %

จุดเด่น

1. การสอนเป็น Team Teaching โดยอาจารย์ผู้มีประสบการณ์โดยตรง
2. อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักจบการศึกษาด้านสันติภาพระดับปริญญาเอก

ข้อจำกัด

บางภาคการศึกษามีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน และการตรวจงานของนักศึกษาต้องใช้เวลาามาก

รายวิชาสังคม สงคราม และสันติ

รหัสและชื่อวิชา พสศศ 102 สังคม สงคราม และสันติ
PBPS 102 (Society ,War, and Peace)

จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0-6) หมวดวิชาเลือกเสรี

คำอธิบายรายวิชา

ความสำคัญของปรัชญา ปรัชญาว่าด้วยมนุษย์และสังคม ปรัชญาว่าด้วยสงครามและสันติภาพ กระบวนทัศน์ตะวันตก ตะวันออกและอื่นๆ สิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมกันในสังคม ประวัติศาสตร์สงครามและสันติภาพระหว่างประเทศและภายในประเทศ ความรุนแรงและสันติวิธีระหว่างประเทศและภายในประเทศ ความขัดแย้งและการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรในประเทศไทยและอุซาคเนย์ (ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยายทฤษฎี การอภิปราย และกิจกรรมในชั้นเรียน

สื่อการสอน

เอกสารการสอน สื่อ Power Point กรณีศึกษา เกม และบทบาทสมมติ

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานกลุ่ม/การนำเสนอ และสอบปลายภาค

จุดเด่น

การสอนเป็น Team Teaching โดยอาจารย์ผู้มีประสบการณ์โดยตรง

ข้อจำกัด

บางภาคการศึกษา มีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนน้อย

2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษาจำนวน 2 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาสันติศึกษา หมวดวิชาเลือกเสรี จัดการเรียนการสอนโดยคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และรายวิชามนุษย์กับสันติภาพ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป จัดการเรียนการสอนโดยศูนย์ศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาสันติศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รหัสและชื่อวิชา 2722354 สันติศึกษา (Peace Education)

จำนวนหน่วยกิต 2 (2-0-4) หมวดวิชาเอก และหมวดวิชาเลือกเสรี

คำอธิบายรายวิชา

มโนทัศน์สันติภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างสันติภาพกับเศรษฐกิจพอเพียง สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย สิ่งแวดล้อมและความหลากหลาย บทบาทของศาสนาและครอบครัวต่อการเสริมสร้างสันติภาพ กิจกรรมสันติภาพ ความหมาย ความสำคัญและมโนทัศน์สันติศึกษา โรงเรียนกับสันติศึกษา มโนทัศน์ของการสอนเพื่อสันติภาพ หลักการและแนวปฏิบัติในการสอนเพื่อสันติภาพ (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556)

รายวิชาสันติศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน และการนำเสนอผลงาน

สื่อการสอน

เอกสารการสอน สื่อ Power Point บทความ และกรณีศึกษา

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

อาจารย์ผู้สอนเป็นครูที่มีประสบการณ์สอนสันติศึกษามากกว่า 20 ปี

ข้อจำกัด

บางภาคการศึกษา มีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนค่อนข้างน้อย และมีแนวโน้มจะมีนักศึกษาเรียนจำนวนน้อยลง

รายวิชามนุษย์กับสันติภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รหัสและชื่อวิชา 0201230 มนุษย์กับสันติภาพ

จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0-6) กลุ่มวิชาสหศาสตร์ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

คำอธิบายรายวิชา

ความหมายของสันติภาพ ที่มาของความขัดแย้ง ไม่สันติจากธรรมชาติและมนุษย์ วิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้งจากมุมมองต่าง ๆ ทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ โดยมุ่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี (ศูนย์ศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน กิจกรรมโครงการ และการนำเสนอผลงาน

สื่อการสอน

หนังสือ สื่อ Power Point บทความ กรณีศึกษา และการทำโครงการ

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

อาจารย์ผู้สอนเป็นครูที่มีประสบการณ์สอนสันติศึกษามากกว่า 20 ปี

ข้อจำกัด

อาจารย์ผู้สอนเกษียณอายุราชการ ทำให้มีแนวโน้มขาดแคลนอาจารย์ผู้สอนในอนาคต

3. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชามนุษย์กับสันติภาพ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป จัดการเรียนการสอนโดยสำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชามนุษย์กับสันติภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รหัสและชื่อวิชา มศว 354 มนุษย์กับสันติภาพ (Man and Peace)

จำนวนหน่วยกิต 3 (2-2-5) หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาทฤษฎีความหมาย หลักการ สาเหตุของความขัดแย้ง และเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งทั้งระดับครอบครัว ชุมชน องค์กร สังคม และระดับชาติ โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ความเข้าใจ และการพัฒนาตนเองเพื่อมุ่งสู่การเป็นนักสันติวิธี โดยสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ (สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน กรณีศึกษา และบทบาทสมมติ

สื่อการสอน

เอกสารการสอน สื่อ Power Point กรณีศึกษา คลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ เกม และบทบาทสมมติ

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

การให้ความสำคัญต่อการเปิดรายวิชาให้แก่นักศึกษาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปอย่างทั่วถึง

ข้อจำกัด

ขาดแคลนอาจารย์ผู้สอน และขาดอาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนสูง บางภาค

การศึกษามีการเรียนเชิญอาจารย์พิเศษภายนอกมาสอน

4. มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาสันติศึกษา หมวดวิชาศึกษาทั่วไป จัดการเรียนการสอนโดยสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

รหัสและชื่อวิชา 1001134 สันติศึกษา (Peace Studies)

จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0 -6) สาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาศิลปศาสตร์

คำอธิบายรายวิชา

วิเคราะห์ความขัดแย้งและหนทางสู่สันติภาพในระดับนานาชาติ และระดับท้องถิ่น เป็นการเรียนที่เน้นการวิเคราะห์ข้อขัดแย้งและหนทางไปสู่ความยุติธรรมในสังคม สิทธิมนุษยชน และการพัฒนา นักศึกษาต้องร่วมแสดงความคิดเห็นในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและนำเรากลุ่มคริสต์ศตวรรษที่ 21 หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรสหวิทยาการอันมีวิชาการด้านการเมือง สังคม ประวัติศาสตร์ ปรัชญา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และจิตวิทยาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย (สาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

สื่อ Power Point กรณีศึกษา บทความ คลิปวิดีโอ และภาพยนตร์

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

การให้ความสำคัญต่อการเปิดรายวิชาให้แก่ นักศึกษาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปอย่างทั่วถึง

ข้อจำกัด

ขาดแคลนอาจารย์ผู้สอนชาวไทย (หลักสูตรนานาชาติ)

5. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาสันติศึกษา หมวดวิชาเอก และหมวดวิชาเลือกเสรี จัดการเรียนการสอนโดยวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

รหัสและชื่อวิชา 1301 305 สันติศึกษา (Peace Study)

จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0 -6) หมวดวิชาเอก และหมวดวิชาเลือกเสรี

คำอธิบายรายวิชา

ลักษณะประเภทและมูลเหตุความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงทางการเมือง การวิเคราะห์สันติภาพ แนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งรวมถึงสันติวิธี ศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย การพัฒนาเชิงสถาบัน (หมวดวิชาเลือกเสรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน กรณีศึกษา บทบาทสมมติ และการศึกษาชุมชน

สื่อการสอน

สื่อ Power Point กรณีศึกษา บทความ คลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ และการศึกษาชุมชน

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

อาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอน และมีการฝึกกิจกรรมนอกชั้นเรียนที่โดดเด่น เช่น การฝึกสันติวิธีกรณีการชุมนุมทางการเมือง การศึกษาความขัดแย้งในชุมชน เป็นต้น

ข้อจำกัด

บางภาคการศึกษาไม่สามารถรองรับนักศึกษาภายนอกวิทยาลัยการเมืองการปกครองที่สนใจลงทะเบียนเรียนได้ เนื่องจากมีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนจำนวนมาก

6. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาการจัดการความขัดแย้ง หมวดวิชาเลือกเสรี จัดการเรียนการสอนโดยสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาการจัดการความขัดแย้ง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รหัสและชื่อวิชา 466 – 103 การจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management)

จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0 -6) หมวดวิชาเลือกเสรี

คำอธิบายรายวิชา

ทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้ง การวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งจากกรณีศึกษา แนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เทคนิคและวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และการประยุกต์ใช้แนวคิดและวิธีการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข (คู่มือการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน กรณีศึกษา และการศึกษาชุมชน

สื่อการสอน

สื่อ Power Point กรณีศึกษา บทความ คลิปวิดีโอ และการศึกษาชุมชน

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

อาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอน และมีบุคลิกภาพ “สันติภายใน” สูง

ข้อจำกัด

บางภาคการศึกษามีจำนวนนักศึกษาลงทะเบียนเรียนน้อย เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีการเปิดรายวิชาหมวดวิชาเลือกเสรีจำนวนมาก

7. มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยขอนแก่น เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาการจัดการความขัดแย้ง หมวดวิชาเลือกเสรี จัดการเรียนการสอนโดยหมวดวิชาเลือกเสรี มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาการจัดการความขัดแย้ง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รหัสและชื่อวิชา 414 748 การจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management)

จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0 -6) หมวดวิชาเลือกเสรี

คำอธิบายรายวิชา

วิวัฒนาการองค์ความรู้ การจัดการความขัดแย้ง จินตทัศน์เชิงแนวคิด ทฤษฎี และหลักพื้นฐานความขัดแย้ง เทคนิคและทักษะสำคัญในการจัดการความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้งสาธารณะ การจัดการความขัดแย้งในองค์กร ศาสนบัญญัติและภูมิปัญญาไทยเพื่อการจัดการความขัดแย้ง และกรณีศึกษาการจัดการความขัดแย้ง (หมวดวิชาเลือกเสรี มหาวิทยาลัยขอนแก่น 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน กรณีศึกษา และการศึกษาชุมชน

สื่อการสอน

สื่อ Power Point กรณีศึกษา บทความ คลิปวิดีโอ และการศึกษาชุมชน

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

อาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอน

ข้อจำกัด

บางภาคการศึกษามีจำนวนนักศึกษาลงทะเบียนเรียนน้อย เนื่องจากมหาวิทยาลัยมีการเปิดรายวิชาหมวดวิชาเลือกเสรีจำนวนมาก

8. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชารายวิชาความเป็นธรรมทางสังคมและสันติภาพ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป จัดการเรียนการสอนโดยกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาความเป็นธรรมทางสังคมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
รหัสและชื่อวิชา 2501002 ความเป็นธรรมทางสังคมและสันติภาพ (Social Equity and Peace)
จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0-6) กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ หมวดศึกษาศึกษาทั่วไป
คำอธิบายรายวิชา

ศึกษากระบวนการทัศน์ ทฤษฎีหลักทางสังคมและการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ โครงสร้างและชนชั้นทางสังคม ความเท่าเทียมทางโอกาสและความสำเร็จ ความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งทางสังคม กระบวนการทำให้คนเป็นคนชายขอบ ความยากจนและสวัสดิการสังคม การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมและการเพิ่มพลังให้ประชาชน เอ็นจีโอ กลุ่มประชาสังคม และขบวนการทางสังคม เพื่อการสร้างสรรค์ความเป็นธรรมทางสังคมและสันติภาพ (กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ หมวดศึกษาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

1. การสื่อสารแบบสองทาง /การบรรยาย
2. การอภิปรายเดี่ยว /การอภิปรายกลุ่ม
3. การค้นคว้าอิสระ เดี่ยว/ กลุ่ม

สื่อการสอน

สื่อ Power Point กรณีศึกษา คลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ บทบาทสมมติ

การประเมินผล

1. คะแนนเก็บระหว่างภาค 40 % โดยประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมร่วมกิจกรรมในชั้นเรียน การตั้งคำถาม การนำเสนอผลงาน และการประเมินจากคุณภาพของงานรายบุคคลและรายกลุ่ม

2. คะแนนสอบกลางภาค 30 %

3. สอบปลายภาค 30 %

จุดเด่น

การสอนเป็น Team Teaching อาจารย์ผู้สอนมีมนุษยสัมพันธ์สูง และมีคุณลักษณะบุคลิกภาพ “สันติภายใน” สูง

ข้อจำกัด

จำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนมีจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาในการแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมในชั้นเรียน และอาจารย์ต้องใช้เวลาในการตรวจงานมาก

9. มหาวิทยาลัยพายัพ

มหาวิทยาลัยพายัพ เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาสันติภาพและความสมานฉันท์ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป จัดการเรียนการสอนโดยกลุ่มวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยพายัพ มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาสันติภาพและความสมานฉันท์ มหาวิทยาลัยพายัพ

รหัสและชื่อวิชา GE 104 สันติภาพและความสมานฉันท์ (Peace and Reconciliation)

จำนวนหน่วยกิต 2 (2-0 -4) กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาศึกษาทั่วไป

คำอธิบายรายวิชา

ปัญหาและความขัดแย้งในสังคม แนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี บทบาทของความยุติธรรมในการสร้างความสมานฉันท์ ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับปัญหาความขัดแย้งและสันติภาพ หลักการมองศาสนาต่าง ๆ ที่จะเป็นพลังเพื่อสันติภาพและการสร้างเจตคติที่ดีในการอยู่ร่วมกันในสังคม

(กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยพายัพ, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน กรณีศึกษา การนำเสนอผลงานในชั้นเรียน

สื่อการสอน

สื่อ Power Point กรณีศึกษา บทความ คลิปวิดีโอ เพลง และการเสนอผลงานกลุ่ม

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานและการนำเสนอ สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

อาจารย์ผู้สอนที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่า 20 ปี

ข้อจำกัด

บางภาคการศึกษา มีนักศึกษาหลายหลักสูตร ทั้งหลักสูตรภาษาไทย และหลักสูตรนานาชาติ เรียนร่วมกัน ทำให้นักศึกษาเกิดปัญหาทางการสื่อสารและขาดความใส่ใจต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียน

10. มหาวิทยาลัยสยาม

มหาวิทยาลัยสยาม เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาสันติภาพศึกษา หมวดวิชาศึกษาทั่วไป จัดการเรียนการสอนโดยหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยสยาม มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาสันติภาพศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม

ระดับชั้น ปริญญาตรี หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต

รหัสและชื่อวิชา 111 – 106 สันติภาพศึกษา (Peace – Studies)

จำนวนหน่วยกิต 2 (2-0-4) หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

คำอธิบายรายวิชา

ความแตกต่างระหว่างแนวความคิดพื้นฐานทางปรัชญา กระบวนการสื่อสารของมนุษย์และระดับภาษาที่ใช้ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ทฤษฎีและแนวคิดของการเมืองและเศรษฐกิจในระบบต่าง ๆ สาเหตุแห่งความขัดแย้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และศาสนา อันนำไปสู่ความขัดแย้งทางอาวุธและสงคราม ที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบัน

วิเคราะห์ถึงวิธีในการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยสันติวิธีและปราศจากความรุนแรงทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว องค์กร สังคม รวมทั้งในระดับชาติและในระดับโลก วิธีการในการลดกำลังอาวุธ การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลและสิทธิมนุษยชน บทบาทของสหประชาชาติและองค์การต่าง ๆ ในการผดุงรักษาสันติภาพของโลก

(หมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยสยาม, 2555)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

สื่อ Power Point และกรณีศึกษา

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานและการนำเสนอ สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญต่อการเปิดรายวิชาสันติภาพศึกษาแก่นักศึกษา

ข้อจำกัด

การขาดแคลนอาจารย์ผู้สอน ทำให้ต้องเชิญอาจารย์พิเศษมาสอนแทน ทำให้มีแนวโน้มว่าจะปิดรายวิชาเนื่องจากไม่มีอาจารย์ผู้สอน

11. สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน หมวดวิชาศึกษาทั่วไป จัดการเรียนการสอนโดยหมวดวิชาศึกษาพื้นฐาน กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

รหัสและชื่อวิชา GE 2009 / SOC1004 การจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน

(Conflict Management in Daily Life)

จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0 -6) หมวดวิชาศึกษาพื้นฐาน กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์

คำอธิบายรายวิชา (GE 2009)

มโนทัศน์เกี่ยวกับปัญหาและความขัดแย้ง ที่มาของปัญหาและความขัดแย้ง การเผชิญปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยหลักสันติวิธี จริยธรรมและศีลธรรม การแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในชีวิตและสังคม

คำอธิบายรายวิชา (SOC1004)

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความขัดแย้ง การตอบสนองต่อปัญหาและความขัดแย้งในชีวิตอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักสันติวิธีอันคำนึงถึงคุณธรรมจริยธรรมและสิทธิส่วนบุคคล การเจรจาต่อรอง การแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมในการบริหารจัดการความขัดแย้งเพื่อดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

(หมวดวิชาศึกษาพื้นฐาน กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปราย การทำงานกลุ่ม การวิเคราะห์กรณีศึกษา กิจกรรมในชั้นเรียน และการนำเสนอรายงาน

สื่อการสอน

เอกสารประกอบการสอน สื่อ Power Point กรณีศึกษา คลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ การ์ตูน และบทบาทสมมติ

การประเมินผล

1. การเข้าชั้นเรียนและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน 10 %
2. ผลงานเดี่ยว 20 %
3. การทำงานกลุ่มและผลงานกลุ่ม 20 %
4. การสอบกลางภาค 20 %
5. การสอบปลายภาค 30 %

จุดเด่น

อาจารย์ผู้สอนจบการศึกษาด้านสันติศึกษาระดับปริญญาโท และมีมนุษยสัมพันธ์และบุคลิกภาพ “สันติภายใน” สูง

ข้อจำกัด

ในบางภาคการศึกษามีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษากลุ่มพนักงาน เนื่องจากนักศึกษามีการเรียนทั้งวัน ทำให้เกิดความเหนื่อยล้าในการเข้าเรียนและการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน

12. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาสันติศึกษา หมวดวิชาศึกษาทั่วไป จัดการเรียนการสอนโดยหมวดวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

รหัสและชื่อวิชา 100 - 242 สันติศึกษา (Peace Studies)

จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0 -6) หมวดวิชาศึกษาทั่วไป

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมาย แนวคิดสำคัญเกี่ยวกับสันติภาพและสันติศึกษา ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัว สังคม ชุมชน ชาติ และระหว่างประเทศ โดยอาศัยองค์

ความรู้ด้านรัฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยาสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดพฤติกรรมการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี (หลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่, 2557)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน กรณีศึกษา และการนำเสนอรายงานกลุ่ม

สื่อการสอน

สื่อ Power Point กรณีศึกษา บทความ คลิปวิดีโอ และภาพยนตร์

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานและการนำเสนอ สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญต่อการเปิดรายวิชาสันติภาพศึกษาแก่นักศึกษาอย่างทั่วถึง

ข้อจำกัด

บางภาคการศึกษาที่มีจำนวนนักศึกษาลงทะเบียนเรียนจำนวนมาก ทำให้ประสบปัญหาการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน และการตรวจงานของนักศึกษาต้องใช้เวลา

13. มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

มหาวิทยาลัยฟาฏอนี หาดใหญ่ เปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 1 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาสันติศึกษา หมวดวิชาเอก และหมวดวิชาเลือกเสรี จัดการเรียนการสอนโดยหมวดวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยฟาฏอนี มีคำอธิบายรายวิชา มีคำอธิบายรายวิชา วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล จุดเด่น และข้อจำกัด ดังนี้

รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี

รหัสและชื่อวิชา GE 219-203 สันติศึกษา (Peace Studies)

จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0-6) หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความหมายและแนวคิดหลักเกี่ยวกับสันติภาพและสันติศึกษา ปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในระดับครอบครัว ชุมชน ชาติ และระหว่างประเทศ การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี (คู่มือการศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี, 2556)

วิธีการสอน/กิจกรรมการสอน

การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน บทบาทสมมติ และกรณีศึกษา

สื่อการสอน

สื่อ Power Point บทบาทสมมติ และกรณีศึกษา

การประเมินผล

คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานและการนำเสนอ สอบกลางภาค และสอบปลายภาค

จุดเด่น

มหาวิทยาลัยให้ความสำคัญต่อการเปิดรายวิชาสันติภาพศึกษาแก่นักศึกษา

ข้อจำกัด

บางภาคการศึกษามีจำนวนนักศึกษาลงทะเบียนเรียนจำนวนมาก ทำให้ประสบปัญหาการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน และการตรวจงานของนักศึกษาต้องใช้เวลา

จากข้อมูลการสอนรายวิชาที่เปิดสอนทางด้านสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 15 รายวิชา ใน 13 มหาวิทยาลัย สามารถสรุปดังตารางที่ 16 สรุปการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังนี้

ตารางที่ 16 สรุปการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

มหาวิทยาลัย /รายวิชา	วิธีการสอน/ กิจกรรม การสอน	สื่อการสอน/ การประเมินผล	จุดเด่น	ข้อจำกัด
1.มหาวิทยาลัยมหิดล				
รายวิชาการ แปลงเปลี่ยน ความขัดแย้ง โดยสันติวิธี	การบรรยาย ทฤษฎี การ อภิปรายใน ชั้นเรียน และ การอภิปราย กลุ่ม กิจกรรม การวิเคราะห์ ความขัดแย้ง - ปฏิบัติการ สันติวิธี กิจกรรมการ สื่อสารอย่าง สันติและสาน เสวนา	สื่อการสอน ได้แก่ เอกสารการสอน สื่อ Power Point , กรณีศึกษา, คลิปวิดีโอ, ภาพยนตร์, การ์ตูน, บทบาทสมมติ การประเมิน ได้แก่ คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานกลุ่ม/การ นำเสนอ สอบปลาย ภาค	การสอนเป็น Team Teaching โดยอาจารย์ผู้มี ประสบการณ์ โดยตรง อาจารย์ ผู้รับผิดชอบ หลักจบ การศึกษาด้าน สันติภาพระดับ ปริญญาเอก	บางภาคการศึกษามีนักศึกษา ลงทะเบียนเรียนจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาในการจัด กิจกรรมในชั้นเรียน และการ ตรวจงานของนักศึกษาต้อง ใช้เวลามาก
รายวิชาสังคม สงคราม และ สันติ	การบรรยาย ทฤษฎี การ อภิปราย และ กิจกรรมใน ชั้นเรียน	สื่อการสอน ได้แก่ เอกสารการสอน สื่อ Power Point , กรณีศึกษา, เกม การประเมินผล ได้แก่ คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานกลุ่ม/การ นำเสนอ สอบปลาย ภาค	การสอนเป็น Team Teaching โดยอาจารย์ผู้มี ประสบการณ์ โดยตรง	บางภาคการศึกษามีนักศึกษา ลงทะเบียนเรียนน้อย

ตารางที่ 16 สรุปการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย (ต่อ)

มหาวิทยาลัย / รายวิชา	วิธีการสอน/ กิจกรรม การสอน	สื่อการสอน/ การประเมินผล	จุดเด่น	ข้อจำกัด
2. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย				
รายวิชาสันติศึกษา	การบรรยาย การอภิปราย ในชั้นเรียน และการนำเสนอผลงาน	สื่อการสอน ได้แก่ เอกสารการสอน สื่อ Power Point บทความ และกรณีศึกษา การประเมินผล ได้แก่ คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และสอบปลายภาค	อาจารย์ผู้สอนเป็นครูที่มีประสบการณ์สอนสันติศึกษามากกว่า 20 ปี	บางภาคการศึกษา มีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนค่อนข้างน้อยและมีแนวโน้มจะมีนักศึกษาเรียนจำนวนน้อยลง
รายวิชามนุษย์กับสันติภาพ	การบรรยาย การอภิปราย ในชั้นเรียน กรณีศึกษา และบทบาทสมมติ	สื่อการสอน ได้แก่ หนังสือ สื่อ Power Point กรณีศึกษา คลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ เกม และบทบาทสมมติ การประเมินผล ได้แก่ คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และสอบปลายภาค	การให้ความสำคัญต่อการเปิดรายวิชาให้แก่นักศึกษาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปอย่างทั่วถึง	ขาดแคลนอาจารย์ผู้สอน ที่มีประสบการณ์การสอนสูง บางภาคการศึกษามีการเรียนเชิญอาจารย์พิเศษภายนอกมาสอน
3. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้แก่ รายวิชามนุษย์กับสันติภาพ	การบรรยาย การอภิปราย ในชั้นเรียน กรณีศึกษา และบทบาทสมมติ	สื่อการสอน ได้แก่ เอกสารการสอน สื่อ Power Point กรณีศึกษา คลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ และเกม และการประเมินผล ได้แก่ คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และสอบปลายภาค	การให้ความสำคัญต่อการเปิดรายวิชาให้แก่นักศึกษาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปอย่างทั่วถึง	ขาดแคลนอาจารย์ผู้สอน บางภาคการศึกษามีการเรียนเชิญอาจารย์พิเศษภายนอกมาสอน

ตารางที่ 16 สรุปการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย (ต่อ)

มหาวิทยาลัย / รายวิชา	วิธีการสอน/ กิจกรรม การสอน	สื่อการสอน/ การประเมินผล	จุดเด่น	ข้อจำกัด
4. มหาวิทยาลัย แม่ฟ้าหลวง ได้แก่ รายวิชา สันติศึกษา	การบรรยาย การอภิปราย ในชั้นเรียน และ กรณีศึกษา	สื่อการสอน ได้แก่ สื่อ Power Point กรณีศึกษา บทความ คลิป วิดีโอ และภาพยนตร์ การประเมินผล ได้แก่ คะแนน เก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบ กลางภาค และสอบปลายภาค	การให้ความสำคัญต่อการเปิดรายวิชา ให้แก่นักศึกษา หมวควิชาศึกษา ทั่วไปอย่างทั่วถึง	ขาดแคลน อาจารย์ผู้สอน ชาวไทย (หลักสูตร นานาชาติ)
5. มหาวิทยาลัย มหาสารคาม ได้แก่ รายวิชา สันติศึกษา	การบรรยาย การอภิปราย ในชั้นเรียน กรณีศึกษา บทบาท สมมติ และการศึกษา ชุมชน	สื่อการสอน ได้แก่ สื่อ Power Point กรณีศึกษา บทความ คลิป วิดีโอ ภาพยนตร์ และการศึกษา ชุมชน การประเมินผล ได้แก่ คะแนน เก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบ กลางภาค และสอบปลายภาค	อาจารย์ผู้สอนที่มี ประสบการณ์การ สอน และมีการ ฝึกกิจกรรมนอก ชั้นเรียนที่โดดเด่น เช่น การฝึกสันติ วิธี กร ณี การ ชุ ม นุ ม ท า ง การเมือง	บางภาค การศึกษาไม่ สามารถรองรับ นักศึกษานอก คณะที่สนใจ ลงทะเบียนเรียน ได้ เนื่องจากมี นักศึกษา ลงทะเบียนเรียน จำนวนมาก
6. มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ ได้แก่ รายวิชาการ จัด การ ความ จัดแย้ง	การบรรยาย การอภิปราย ใน ชั้น เรื ย น กร ณี ศึกษ า และการศึกษา ชุมชน	สื่อการสอน ได้แก่ สื่อ Power Point กรณีศึกษา บทความ คลิป วิดีโอ และการศึกษาชุมชน การประเมินผล ได้แก่ คะแนน เก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบ กลางภาค และสอบปลายภาค	อาจารย์ผู้สอนที่มี ประสบการณ์การ สอน และมี บุคลิกภาพ “สันติ ภายใน” สูง	บางภาค การศึกษามี จำนวนนักศึกษา ลงทะเบียนเรียน น้อย เนื่องจาก มหาวิทยาลัยมี การเปิดรายวิชา หมวควิชาเลือก เสรีจำนวนมาก

ตารางที่ 16 สรุปการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย (ต่อ)

มหาวิทยาลัย/ รายวิชา	วิธีการสอน/ กิจกรรมการ สอน	สื่อการสอน/ การประเมินผล	จุดเด่น	ข้อจำกัด
7.มหาวิทยาลัย ขอนแก่น ได้แก่ รายวิชาการ จัดการความ ขัดแย้ง	การบรรยาย การอภิปรายใน ชั้นเรียน กรณีศึกษา และ การศึกษาชุมชน	สื่อการสอน ได้แก่ สื่อ Power Point กรณีศึกษา บทความ คลิปวิดีโอ และ การศึกษาร่วมชน การประเมินผล ได้แก่ คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงาน สอบกลางภาค และ สอบปลายภาค	อาจารย์ผู้สอน ที่มี ประสบการณ์ การสอน	บางภาคการศึกษามี จำนวนนักศึกษา ลงทะเบียนเรียนน้อย เนื่องจากมหาวิทยาลัย มีการเปิดรายวิชา หมวดวิชาเลือกเสรี จำนวนมาก
8.มหาวิทยาลัย ราชภัฏ กำแพงเพชร ได้แก่ รายวิชา ความเป็นธรรม ทางสังคมและ สันติภาพ	การสื่อสารแบบ สองทาง /การ บรรยาย การ อภิปรายเดี่ยว / การอภิปราย กลุ่ม การ ค้นคว้าอิสระ เดี่ยว/ กลุ่ม	สื่อการสอน ได้แก่ สื่อ Power Point กรณีศึกษา คลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ บทบาทสมมติ การประเมินผล ได้แก่ คะแนนเก็บระหว่างภาค คะแนนสอบกลางภาค และ สอบปลายภาค	การสอนเป็น Team Teaching อาจารย์ผู้สอน มีมนุษย สัมพันธ์สูง และมี คุณลักษณะ บุคลิกภาพ “สันติภายใน” สูง	จำนวนนักศึกษาที่ ลงทะเบียนเรียนมี จำนวนมาก ทำให้เกิด ปัญหาในการสอนและ ต้องใช้เวลาในการ ตรวจงานมาก
9.มหาวิทยาลัย พายัพ ได้แก่ รายวิชาสันติภาพ และความ สมานฉันท์	การบรรยาย การอภิปรายใน ชั้นเรียน กรณีศึกษา การ นำเสนอผลงาน ในชั้นเรียน	สื่อการสอน ได้แก่ สื่อ Power Point กรณีศึกษา คลิปวิดีโอ และการเสนอ ผลงานกลุ่ม การประเมินผล ได้แก่ คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานและการนำเสนอ สอบกลางภาค และสอบ ปลายภาค	อาจารย์ผู้สอน ที่มี ประสบการณ์ การสอน มากกว่า 20 ปี	บางภาคการศึกษามี นักศึกษาทั้งหลักสูตร ภาษาไทย และ หลักสูตรนานาชาติ เรียนร่วมกัน ทำให้ นักศึกษาเกิดปัญหา ทางการสื่อสารและ ขาดความใส่ใจต่อ เพื่อนร่วมชั้นเรียน

ตารางที่ 16 สรุปการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย (ต่อ)

มหาวิทยาลัย/ รายวิชา	วิธีการสอน/ กิจกรรมการ สอน	สื่อการสอน/ การประเมินผล	จุดเด่น	ข้อจำกัด
10.มหาวิทยาลัย สยาม ได้แก่ รายวิชาสันติภาพ ศึกษา	การบรรยาย การ อภิปรายในชั้น เรียน และ กรณีศึกษา	สื่อการสอน ได้แก่ สื่อ Power Point และ กรณีศึกษา การประเมินผล ได้แก่ คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานและการนำเสนอ สอบกลางภาค และสอบ ปลายภาค	มหาวิทยาลัย ให้ความสำคัญ ต่อการเปิด รายวิชา สันติภาพ ศึกษาแก่นัก ศึกษา	การขาดแคลน อาจารย์ผู้สอน ทำให้ ต้องเชิญอาจารย์ พิเศษมาสอนแทน ทำให้ มีแนวโน้มอาจจะ ปิดรายวิชาเนื่องจาก ไม่มีอาจารย์ผู้สอน
11.สถาบันการ จัดการปัญญา ภิวัฒน์ ได้แก่ รายวิชาการ จัดการความ ขัดแย้งใน ชีวิตประจำวัน	การบรรยาย การ อภิปราย การ ทำงานกลุ่ม การ วิเคราะห์ กรณีศึกษา กิจกรรมในชั้น เรียน และการนำเสนอ รายงาน	สื่อการสอน ได้แก่ เอกสาร ประกอบการสอน สื่อ Power Point กรณีศึกษา, คลิปวิดีโอ, ภาพยนตร์, การ์ตูน, บทบาทสมมติ การประเมินผล ได้แก่ การ เข้าชั้นเรียนและการมีส่วน ร่วมในชั้นเรียน ผลงาน เดี่ยว การทำงานกลุ่มและ ผลงานกลุ่ม การสอบกลาง ภาคและปลายภาค	อาจารย์ผู้สอน จบการศึกษา ด้านสันติ ศึกษาระดับ ปริญญาโท และมีมนุษย สัมพันธ์และ บุคลิกภาพ “สันติภายใน” สูง	ในบางภาคการศึกษา มีปัญหาในการ จัดการเรียนการสอน สำหรับนักศึกษากลุ่ม พนักงาน เนื่องจาก นักศึกษามีการเรียน ทั้งวัน ทำให้เกิด ความเหนื่อยล้าใน การเข้าเรียนและการ ร่วมกิจกรรมการ เรียนการสอน
12. มหาวิทยาลัย หาดใหญ่ ได้แก่ รายวิชาสันติ ศึกษา	การบรรยาย การ อภิปรายในชั้น เรียน กรณีศึกษา และการนำเสนอ รายงานกลุ่ม	สื่อการสอน ได้แก่ สื่อ Power Point กรณีศึกษา คลิปวิดีโอและภาพยนตร์ การประเมินผล ได้แก่ คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานและสอบกลางภาค และสอบปลายภาค	มหาวิทยาลัย ให้ความสำคัญ ต่อรายวิชา สันติภาพ ศึกษาแก่นัก ศึกษาอย่าง ทั่วถึง	บางภาคการศึกษามี จำนวนนักศึกษามาก ทำให้ประสบปัญหา การจัดกิจกรรมและ การตรวจงานของ นักศึกษาต้องใช้เวลา มาก

ตารางที่ 16 สรุปการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย (ต่อ)

มหาวิทยาลัย/ รายวิชา	วิธีการสอน/ กิจกรรมการสอน	สื่อการสอน/ การประเมินผล	จุดเด่น	ข้อจำกัด
13.มหาวิทยาลัย ฟาฏอนี ได้แก่ รายวิชาสันติ ศึกษา	การบรรยาย การ อภิปรายในชั้นเรียน บทบาทสมมติ และ กรณีศึกษา	สื่อการสอน ได้แก่ Power Point บทบาท สมมติ และกรณีศึกษา การประเมินผล ได้แก่ คะแนนเก็บในชั้นเรียน รายงานและการ นำเสนอ สอบกลางภาค และสอบปลายภาค	มหาวิทยาลัยให้ ความสำคัญต่อ การเปิดรายวิชา สันติภาพศึกษา แก่นักศึกษา	บางภาคการศึกษา มีจำนวนนักศึกษา ลงทะเบียนเรียน จำนวนมาก ทำให้ ประสบปัญหาการ จัดกิจกรรมในชั้น เรียน และการ ตรวจงานมาก

สรุปจากตารางที่ 16 สรุปการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยพบว่า รายวิชาสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี ทั้ง 15 รายวิชา จาก 13 มหาวิทยาลัย พบว่า รายวิชา ทั้ง 15 รายวิชา มีจุดร่วมเดียวกันคือการศึกษาทางด้านสันติภาพ สันติศึกษา และสันติวิธี ความขัดแย้ง ความรุนแรง การจัดการความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง/การแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี และการเสริมสร้างสันติภาพในตัวบุคคล สังคม ประเทศ และโลก มหาวิทยาลัยที่จัดรายวิชาสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 9 รายวิชา ได้แก่ รายวิชามนุษย์กับสันติภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายวิชาสันติภาพและความสมานฉันท์ มหาวิทยาลัยพายัพ รายวิชามนุษย์กับสันติภาพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รายวิชาสันติภาพศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม รายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง รายวิชาความเป็นธรรมทางสังคมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ และรายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี และมหาวิทยาลัยที่จัดรายวิชาสันติศึกษาในหมวดวิชาเลือกเสรี จำนวน 7 รายวิชา ได้แก่ รายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล รายวิชาสังคม สงคราม และสันติ มหาวิทยาลัยมหิดล รายวิชาสันติศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รายวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี รายวิชาการจัดการความขัดแย้ง มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และรายวิชาการจัดการความขัดแย้ง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ด้านวิธีการสอนและกิจกรรมการสอน สื่อการสอน และการประเมินผล พบว่า รายวิชา สันติศึกษาของทุก ๆ มหาวิทยาลัย มีวิธีการสอนและกิจกรรมการสอนคล้ายคลึงกัน ได้แก่ การบรรยาย การอภิปรายในชั้นเรียน และการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน เช่น กรณีศึกษา บทบาทสมมติ สื่อการสอนที่ใช้มีความหลากหลาย เช่น Power Point กรณีศึกษา เกม บทบาทสมมติ บทความ คลิปวิดีโอ และภาพยนตร์ เป็นต้น ด้านการประเมินผล ประกอบด้วย คะแนนเก็บในชั้นเรียน การสอบกลางภาค และการสอบปลายภาค ด้านจุดเด่นและข้อจำกัด มีความแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะด้านข้อจำกัด พบว่า มีหลายมหาวิทยาลัยประสบปัญหาด้านการขาดแคลนอาจารย์ผู้สอน การลงทะเบียนเรียนของนักศึกษามีจำนวนน้อย และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา ทำให้มีแนวโน้มจะปิดรายวิชาสันติศึกษาในอนาคต เช่น มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น

1.2 แนวคิดการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา จำนวน 8 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา จำนวน 12 คน และสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 9 คน โดยการบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (2556 - 2557) และการบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก (2556 - 2557) ดังต่อไปนี้

1.2.1 แนวคิดการสอนสันติศึกษาของผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา

ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์กับผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา จำนวน 8 คน โดยการบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (2556 - 2557) และการบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก (2556 - 2557) ดังต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปาริชาติ สุวรรณบุบผา ผู้อำนวยการสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมกิจกรรมการสานเสวนาสันติวิธี จัดโดยสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ในวันที่ 10 ตุลาคม 2556 โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปาริชาติ สุวรรณบุบผา ผู้อำนวยการสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา เป็นผู้นำการสานเสวนาสันติวิธี ทำให้เห็นกระบวนการการสานเสวนาสันติวิธี ในการทำงานเพื่อการสื่อสารกระบวนการสันติวิธี ในการลดความขัดแย้ง ความรุนแรง แก่สถาบันการศึกษาและสังคมไทยอย่างแพร่หลาย

และจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2556 กับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปาริชาติ สุวรรณบุบผา ผู้อำนวยการสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา เกิดจากการรวมศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี กับศูนย์สิทธิมนุษยชนและการพัฒนา สถาบันฯ ให้ความสำคัญต่อการวิจัยและพัฒนา งานด้านสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ในด้านการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีมีการเปิดรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี ตั้งแต่สมัยอาจารย์โกทม เป็น ผอ. ศูนย์สันติวิธีในหมวดวิชาเลือกเสรีแก่นักศึกษาในคณะที่สนใจ ต่อมาได้เปิดรายวิชา สังคม สงคราม และสันติ แก่นักศึกษาในคณะต่าง ๆ ที่สนใจศึกษาความรู้ด้านสันติศึกษาเพิ่มเติม” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก , 10 มิถุนายน 2556)

ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความไว้วางใจ เน้นการสอนข้างใน “สันติภายใน” แก่นักศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การเติมองค์ความรู้ เน้นให้นักศึกษาเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของสรรพสิ่ง และต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนที่ 3 การฝึกการสานเสวนา โดยการฝึกการฟังอย่างลึกซึ้งแก่นักศึกษา “การฟังเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการสันติวิธี”

ขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนกลับ ให้นักศึกษาได้ฝึกการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิต คือ “สันติภายนอก”

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนให้นักศึกษาเกิด “สันติภายใน” จะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัว นักศึกษาสามารถที่จะสร้าง “สันติภายนอก” แก่สังคมให้เกิดสันติสุขได้

2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษาของสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2557 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การสอนสันติศึกษาควรเน้นกระบวนการสอนแบบมีส่วนร่วม สอนให้นักศึกษารู้แนวคิดสันติศึกษา และใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมากกว่าที่จะใช้ความรุนแรง” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก , 13 กุมภาพันธ์ 2557)

หลักการสอนสันติศึกษา

อย่าสอนทฤษฎีมากเกินไป ควรมีทฤษฎีประมาณ 1 ใน 4 ส่วน ของเนื้อหาวิชา ควรเน้นกระบวนการเรียนการสอนโดยการปฏิบัติ มีกิจกรรมการหารือแลกเปลี่ยนร่วมกัน โดยใช้กระบวนการสอน เช่น บทบาทสมมติ กรณีศึกษา ภาพยนตร์ และสื่อต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา

1. คัดกรองกรณีศึกษาความขัดแย้งในระดับ บุคคล ชุมชน สังคม ประเทศ และระดับโลก มาเป็นสื่อการสอนในชั้นเรียน

2. ให้นักศึกษาร่วมสะท้อนให้เห็นปัญหาความขัดแย้ง

3. อาจารย์และนักศึกษาร่วมหารือแลกเปลี่ยนประเด็นความขัดแย้งกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

1. สกอ. ควรสลายโครงสร้างศึกษาทั่วไป เปิดให้มีการเรียนการสอนในรายวิชาที่สำคัญ ๆ เช่น วิชาการเมืองการปกครองไทย วิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา ให้แก่นักศึกษาทุก ๆ คณะ

2. กลุ่มอาจารย์สันติศึกษาควรจัดประชุมเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนสันติศึกษา มีการทำ Work shop การเรียนการสอนสันติศึกษา มีการเลือกสื่อการสอนต่าง ๆ เช่น หนังสือ คลิปวิดีโอที่น่าสนใจนำไปใช้สอนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

3. ศาสตราจารย์ ดร. สุริชัย หวันแก้ว ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษาของศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2556 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับ ศาสตราจารย์ ดร. สุริชัย หวันแก้ว ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาสันติภาพและความขัดแย้ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ผมไม่เคยทำงานด้านสันติภาพมาก่อน ผมเป็นนักสังคมวิทยา เวลาจะมองปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ต้องมองปัญหาเกิดจากการพัฒนาประเทศ การพัฒนาโลกาภิวัตน์แบบทุนนิยม ปัญหาจากระบบการพัฒนากลับส่งเสริมให้ความขัดแย้ง ความรุนแรงเกิดขึ้นได้ทุกระดับ ทุกชนชั้น การที่จะสอนสันติศึกษาจึงต้องสอนให้เข้าใจธรรมชาติของความขัดแย้งก่อน แล้วจึงสอนให้เข้าใจถึงเนื้อหาของสันติภาพต่อไป” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก , 15 สิงหาคม 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

สอนให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ให้เข้าใจ “เนื้อหาของสันติภาพ” และตระหนักในปัญหาความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศ

วิธีการสอนสันติศึกษา

ใช้วิธีการที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ของอาจารย์ผู้สอนแต่ละคน เช่น การใช้กรณีศึกษา Case Study การสอนกระบวนการคิด การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยสอนในวิชาเอก วิชาศึกษาทั่วไป วิชาเลือก หรือหัวข้อย่อยในรายวิชาต่าง ๆ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

สถาบันอุดมศึกษาที่มีหน่วยงานด้านสันติภาพ และเปิดการเรียนการสอน

สันติศึกษาควรเป็นหน่วยงานหลักที่จะทำหน้าที่รับผิดชอบงานด้านสันติภาพให้แก่สังคมไทย ซึ่งสังคมไทยยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องเหล่านี้มาก

4. ศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการเข้าร่วมเรียนและสังเกตการณ์สอนในรายวิชาการบริหารความขัดแย้ง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ณ ห้องเรียน 403 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ จำนวน 5 ครั้ง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 14 ระหว่างวันที่ 27 – 28 พฤศจิกายน 2556 ณ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษา เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2556 พบว่า ศาสตราจารย์ ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นผู้นำทางด้านสันติศึกษาและสันติวิธีของประเทศไทย ที่มีผลงานวิจัยงานวิชาการทางด้านสันติศึกษา (Peace Education) ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติอย่างต่อเนื่องยาวนานมากกว่า 30 ปี ได้เปิดสอนวิชา “ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรงทางการเมือง” ซึ่งเป็นการสอนวิชาสันติวิธีในมหาวิทยาลัยรัฐครั้งแรกในประเทศไทย เป็นเจ้าของรางวัล “ศรีบูรพาแต่สันติภาพ” ประจำปี 2555 ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ศูนย์ข่าวสารสันติภาพ เป็นหน่วยงานกลางในการให้ข้อมูลข่าวสาร งานวิชาการ งานวิจัย และการอบรมสัมมนาทางด้านสันติภาพ แก่หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัย การผลิตบัณฑิตทางด้านรัฐศาสตร์ ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ตลอดจนเป็นหน่วยงานในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมสันติภาพ เพื่อสร้างสันติสุขในหมู่วมวลมนุษยชาติ (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 9 กรกฎาคม 2556)

และได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ผมไม่ใช่อาจารย์ผู้สอน หรือผู้เชี่ยวชาญด้านการสอน เวลาที่สอนผมจะใช้วิธีการแบบที่อาจารย์เห็น ใช้การบรรยายเป็นหลัก เน้นกระบวนการคิด การอภิปรายซักถามในชั้นเรียนเป็นหลัก มีการมอบหมายงานให้นักศึกษาไปอ่านเอกสารแล้วนำมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 9 กรกฎาคม 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนโดยการบรรยาย ที่เน้นการอภิปรายซักถาม ฝึกให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด บนพื้นฐานทฤษฎีสันติภาพ / สันติวิธี

วิธีการสอนสันติศึกษา

การมอบหมายงานให้นักศึกษาอ่านเอกสารแล้วนำมาอภิปรายซักถามในห้องเรียน การฝึกกระบวนการคิดเชื่อมโยงบนพื้นฐานทฤษฎีสันติภาพ / สันติวิธี ด้วยการบรรยายและการเชิญวิทยากรมาบรรยายในหัวข้อที่เชี่ยวชาญแก่นักศึกษาเพิ่มเติม

การสอนสันติศึกษา หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ไม่มีรายวิชาสันติศึกษาโดยตรง แต่มีการสอนเป็นเนื้อหาย่อยในรายวิชา “สหวิทยาการสังคมศาสตร์” ซึ่งเป็นรายวิชาเชิงสหวิทยาการ ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ระดับปริญญาตรี โดยมีอาจารย์ผู้สอนจากคณะรัฐศาสตร์ คณะสังคมวิทยา – มานุษยวิทยา นิติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี ควรมีลักษณะแบบ “สหวิทยาการ” มีหัวข้อสันติศึกษา- สันติวิธี ในเนื้อหาย่อย และมีอาจารย์ผู้สอนที่หลากหลาย จากคณะต่าง ๆ

5. อาจารย์วุฒิ ลาภอนันต์ หัวหน้าศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

จากการจากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษาของศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2556 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับ อาจารย์วุฒิ ลาภอนันต์ หัวหน้าศูนย์สันติวิธี และธรรมาภิบาลนักศึกษา มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสถานศึกษา และได้ดำเนินการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งขึ้นภายในมหาวิทยาลัย ทั้งอาจารย์ บุคลากร และนักศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี ในส่วนการเรียนการสอนระดับปริญญาตรี ทางศูนย์ฯ

รับผิดชอบการสอนสันติวิธีในหัวข้อย่อยของรายวิชา การเป็นพลเมืองโลก” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก , 3 มิถุนายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

ควรเน้นให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติ

วิธีการสอนสันติศึกษา

การใช้กิจกรรมเกม กิจกรรม Walk Rally สันติภาพ การลงปฏิบัติในชุมชน ฯลฯ แล้วสรุปเชื่อมโยงเนื้อหาวิชา

การสอนสันติศึกษา หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ไม่มีรายวิชาสันติศึกษาโดยตรง แต่มีการสอนเป็นเนื้อหาย่อยในรายวิชา “การเป็นพลเมืองโลก”

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

มหาวิทยาลัยควรให้ความสำคัญต่อการเปิดการเรียนการสอนสันติศึกษา สันติวิธี ให้นักศึกษาทุกคน ได้เรียนรู้ จึงจะช่วยให้เกิดสันติภาพในหมู่นักศึกษาที่จะเติบโตเป็นผู้นำทางสังคมในอนาคต

6. รองศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา เอ็มอัมธรรม ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษาของสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2556 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับ รองศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา เอ็มอัมธรรม ผู้อำนวยการสถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ การสอนสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี สามารถเปิดสอนรายวิชาสันติศึกษาโดยตรง หรือจะสอนสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความพร้อมและความจำเป็นของแต่ละสถาบัน ในส่วนตัวแล้ว วิชาสันติศึกษาควรเปิดสอนให้นักศึกษาได้เรียนรู้กันทุกคน ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก , 6 สิงหาคม 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนทฤษฎีสันติศึกษา ควบคู่การสอนภาคปฏิบัติในระดับปริญญาตรี แก่นักศึกษาทุกคนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันโดยสันติ ความขัดแย้งของมนุษย์เป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ไม่สามารถจัดให้หมดสิ้นได้ แต่สามารถที่จะจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี แบบ Win - Win ได้

วิธีการสอนสันติศึกษา

การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น กรณีศึกษา บทบาทสมมติ สถานการณ์ การทำโครงการในชุมชน การทำกิจกรรมค่าย โดยการออกแบบเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง แล้วนำกลับมาเสนอผลงานในชั้นเรียน อาจารย์ให้ข้อมูลย้อนกลับ บรรยายหลักการ ทฤษฎีเสริม และให้นักศึกษาได้อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน

การสอนสันติศึกษา หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ไม่มีรายวิชาสันติศึกษาโดยตรง แต่มีการสอนเป็นเนื้อหาย่อยในรายวิชาต่าง ๆ ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การขาดแคลนอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา และนโยบายการเปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษาที่ไม่เกิดความต่อเนื่อง ทำให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาขาดประสิทธิภาพในระยะยาว

7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี ผู้อำนวยการสถาบันศาสนา วัฒนธรรมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ

จากการศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษาของสถาบันศาสนา วัฒนธรรมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2556 ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี ผู้อำนวยการสถาบันศาสนา วัฒนธรรมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยพายัพ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การสอนรายวิชาสันติภาพศึกษาควรจะมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยวิธีการสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ในลักษณะวิธีการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนสันติภาพมากยิ่งขึ้น เพราะการศึกษาด้านสันติภาพนั้นต้องมีการศึกษาใน

หลาย ๆ แง่มุม ทั้งในมุมมองกว้าง และลึกซึ้งจากศาสตร์ต่าง ๆ ร่วมกัน” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก 5 กันยายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

ควรเน้นการประยุกต์ใช้กิจกรรมการสอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพไป
ใช้ได้ในชีวิตประจำวันจริง

วิธีการสอนสันติศึกษา

การใช้สื่อการเรียนการสอน ทั้งที่เป็นสื่อกิจกรรม สื่อนวัตกรรมต่าง ๆ
การทำกิจกรรม โครงการในชุมชนต่าง ๆ โดยให้นักศึกษาลงไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับบุคคลที่มีความ
ความแตกต่างจากนักศึกษา หรือมีปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ นำมาเสนอในชั้นเรียน และการจัด
สัปดาห์สันติภาพ เพื่อแสดงและเผยแพร่ผลงาน โครงการของนักศึกษา

ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา

1. การใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมบทบาทสมมติ ศิลปะ บทกวี เป็น
สื่อนำเข้าสู่เนื้อหา

2. ตั้งคำถามให้นักศึกษา แสดงความคิดเห็นต่อสื่อที่นำเสนอ

3. อาจารย์เชื่อมโยงกิจกรรมสื่อเข้าสู่บทเรียนเนื้อหาสันติภาพ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

1. การศึกษาวิจัยทางด้านสันติศึกษาให้กว้างขวางแพร่หลาย ในลักษณะ
บูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ

2. การสร้างทีมงานอาจารย์ผู้สอนด้านสันติศึกษา เป็น Team Teaching

3. มีการทำ Workshop การสอนสันติศึกษาแก่อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาใน
สถาบันอุดมศึกษาไทย

8. พลเอกเอกชัย ศรีวิลาศ ผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล
สถาบันพระปกเกล้า

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษาของ
สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2556 ผู้วิจัยได้ทำการ
สัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับ พลเอกเอกชัย ศรีวิลาศ
ผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติ

ศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การศึกษาด้านสันติศึกษานับมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมไทยที่กำลังประสบปัญหาความขัดแย้งกันอย่างกว้างขวาง การสอนสันติศึกษาจึงมีความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาต่าง ๆ ควรส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนอย่างแพร่หลาย” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 11 มิถุนายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนโดยการนำ “กระบวนการสร้างความปรองดอง” , “การไกล่เกลี่ยเจรจา” และ “การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี” มาใช้ในชั้นเรียน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนความรู้ความเข้าใจด้านสันติวิธีที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานการณ์ความขัดแย้งต่าง ๆ เช่น การสอนทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี การสานเสวนา การพูดคุยไกล่เกลี่ยเจรจา กระบวนการสร้างความปรองดอง เป็นต้น

1.2.2 แนวคิดการสอนสันติศึกษาของผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา

ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์กับผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษา จำนวน 12 คน โดยการบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (2556 - 2557) และการบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก (2556 - 2557) ดังต่อไปนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร. โคม อารียา สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตร “การก้าวข้ามและการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้ง” จำนวน 3 วัน ระหว่างวันที่ 12 – 14 กันยายน 2556 ณ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา การเข้าร่วมประชุมเชิงวิชาการในหัวข้อ “เวทีสันติประชาธิปไตย / การปฏิรูปการเมือง” ในวันที่ 16 กันยายน 2556 ณ สภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย และร่วมประชุม หัวข้อ “การพัฒนากระบวนการเลือกตั้งและการระงับข้อพิพาทการเลือกตั้ง” ในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2556 ณ โรงแรมสุโกศล กรุงเทพมหานคร และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2556 พบว่า

รองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อาริยา เป็นนักสันติวิธีที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย ได้ทำงานเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษามายาวนานร่วม 40 ปี ผลงานที่สร้างความประหลาดใจให้แก่วงการสันติศึกษาไทยที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง คือ “การเปิดเขตอภัยทาน ณ วัดปทุมวนาราม” ในเหตุการณ์การชุมนุมทางการเมือง เมื่อปี 2553 สมัยรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนครินทร์ เทเวศราชิวะ ทำให้เกิดการสูญเสียชีวิตของผู้ชุมนุมในเขตอภัยทานจนมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า การเปิดพื้นที่สันติวิธีในกรณีประเด็นความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยสามารถใช้ได้ผลจริงหรือไม่

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับ รองศาสตราจารย์ ดร.โคทม อาริยา ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ สถาบันฯ ให้ความสำคัญต่อการสอนสันติศึกษาตั้งแต่เป็นศูนย์สันติวิธีในระดับปริญญาตรีได้เปิดสอนรายวิชาการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งโดยสันติวิธี ต่อมาเปิดรายวิชาสังคม สงคราม และสันติ เพิ่มขึ้น เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้สันติศึกษาและการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งโดยสันติวิธี สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 10 มิถุนายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

1. การสร้างความประทับใจแก่ผู้เรียน
2. การถอดบทเรียน
3. การสร้างแนวคิดรวบยอด
4. การนำไปปฏิบัติ

วิธีการสอนสันติศึกษา

การเรียนการสอนที่ดีควรเป็นกลุ่มเล็ก ไม่ใช้การบรรยาย ควรมีการลงพื้นที่ศึกษาชุมชน การฝึกอบรม และการสอนโดยใช้สื่อต่าง ๆ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

สถาบันการศึกษาทุกแห่ง ควรมีนโยบายในการจัดการเรียนการสอนสันติ

ศึกษาในสถานศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรี โท และเอก เพราะความรู้เรื่องสันติศึกษาจะช่วยทำให้สังคมได้เรียนรู้การแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธีที่จะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาต่อกัน

2. รองศาสตราจารย์ ดร. ศรีเพ็ญ สุภพิทยากุล ศูนย์ศึกษาทั่วไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมสังเกตการประชุมเชิงวิชาการ หัวข้อ “โครงการสัมมนาผู้สอนวิชาการศึกษาทั่วไป” เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2556 ณ โรงแรมโนโวเทล สยามสแควร์ กรุงเทพมหานคร และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษา เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2556 พบว่า รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีเพ็ญ สุภพิทยากุล เป็นผู้บุกเบิกการสอนวิชาสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยคนแรก ๆ ของประเทศไทยท่านหนึ่ง โดยท่านได้เป็นบรรณาธิการหนังสือประกอบการสอนรายวิชา “มนุษย์กับสันติภาพ” ซึ่งเป็นหนังสือเรียนเล่มแรก ๆ ในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับรองศาสตราจารย์ ดร.ศรีเพ็ญ สุภพิทยากุล ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้ความสำคัญในการสอนวิชามนุษย์กับสันติภาพแก่นิสิตในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปเป็นอย่างยิ่ง เพราะการสอนเรื่องสันติภาพจะทำให้ นิสิตได้มีความรู้ ความเข้าใจต่อสันติภาพที่มีบทบาทสำคัญต่อมนุษยชาติ ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 14 มิถุนายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

1. ให้ความรู้มนุษย์กับสันติภาพ
2. สร้างจิตสำนึก /ทัศนคติที่ดี
3. การเลือกนำไปใช้
4. การลงมือกระทำสันติภาพ

วิธีการสอนสันติศึกษา

การลดการสอนแบบบรรยายลง ใช้กิจกรรมการสอนต่าง ๆ เช่น การศึกษาคณะศึกษา การใช้สื่อต่าง ๆ การให้ผู้เรียนคิดโครงการศึกษาสันติภาพโดยลงมือปฏิบัติภาคสนาม แล้วนำมาเสนอผลงานในชั้นเรียน เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนสันติภาพแก่นิสิตในการสร้างจิตสำนึก ทักษะที่ดีของความเป็นมนุษย์และการให้ความรู้ด้านสันติภาพ จะช่วยให้ทัศนคติความรู้เกี่ยวกับสันติภาพไปลงมือปฏิบัติสันติภาพในชีวิตประจำวันตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

3. พระไพศาล วิสาโล วัดป่าสุคะโต อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมการปฏิบัติธรรมสันติวิธีกับพระไพศาล วิสาโล ณ วัดป่าสุคะโต อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ระหว่างวันที่ 1 - 5 สิงหาคม 2556 การเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงปาฐกถาธรรมในวาระ 40 ปี 14 ตุลาคม หัวข้อ “เผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง 40 ปี หลัง 14 ตุลา” วันที่ 15 ตุลาคม 2556 ณ หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ (สวนโมกข์ กรุงเทพฯ) และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2556 พบว่า พระไพศาล วิสาโล เป็นพระนักสันติวิธีที่มีประสบการณ์โดยตรงกับเหตุการณ์ความรุนแรงในสังคมไทย ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ท่านได้รับรางวัลเกียรติยศระดับชาติมากมาย เช่น รางวัลบุคคลดีเด่นด้านสันติภาพในวาระครบรอบร้อยปีชาติกาล ดร. ปรีดี พนมยงค์ เมื่อปี พ.ศ. 2543 และรางวัลศรีบูรพา เมื่อ พ.ศ. 2553

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับ พระไพศาล วิสาโล ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เกิดจากความเห็นที่แตกต่างกันอย่างสุดขั้วนั้นเป็นเรื่องธรรมดาของสังคมปัจจุบัน แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือ ผู้คนที่มีความเห็นแตกต่างกันสุดขั้วนั้นมักเกาะเกี่ยวอยู่กับการแบ่งฝ่ายทางการเมือง กลุ่มการเมืองสองขั้วนั้นได้ตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน และพยายามต่อสู้เอาชนะคะคานากัน จนเกิดความไม่สงบ เกิดการนองเลือดครั้งแล้ว ครั้งเล่า จึงจำเป็นที่คนไทยทุกคน ควรได้เรียนรู้ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวอย่างเข้าใจถึงต้นเหตุของปัญหาที่แท้จริง และช่วยกันลดความขัดแย้งแก่สังคมไทยร่วมกัน ในด้านการสอนสันติ

ศึกษา สันติวิธีในสถานศึกษาก็เป็นหนึ่งในสิ่งที่ควรส่งเสริมสนับสนุน” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก , 3 สิงหาคม 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนให้ผู้เรียนเห็นที่มาของความขัดแย้งที่เป็นเหตุแห่งปัญหาและสร้างความทุกข์ให้กับเราและผู้อื่น การเคารพในความแตกต่าง ไม่ยึดติดถือมั่นอย่างเหนียวแน่น การเคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และการลดความโกรธ เกลียด และกลัวที่เป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้งลง

รูปแบบการสอนสันติศึกษา

การใช้หลักธรรมะในพระพุทธศาสนา เช่น หลักศีลธรรม หลักพรหมวิหาร 4 หลักขันติธรรม หลักสาราณียธรรม หลักสังคหวัตถุ 4 การเจรจาไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ ฯลฯ และการสอนกระบวนการประชาธิปไตยด้วยวิธีการสันติ ไม่ใช่อำนาจขู่เข็ญหรือใช้กำลัง ใช้ความรุนแรง ทุกคนทุกฝ่ายมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อนำไปสู่การถกเถียงอย่างเปิดเผยและเคารพซึ่งกันและกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

1. การสอนให้เข้าใจถึงรากเหง้าของปัญหา ได้แก่ อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเศรษฐกิจ การแบ่งข้างแยกขั้วทางการเมือง ความโกรธ เกลียด และกลัว
2. การสอนให้ยอมรับความแตกต่าง การลดความขัดแย้ง กระบวนการประชาธิปไตยและคุณธรรม

4. รองศาสตราจารย์ ดร. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นិธิบุญยากร)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการเข้าร่วมการเสวนาทางวิชาการ หัวข้อ “วิกฤตศรัทธา : ปัญหาและทางออก” เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2556 ณ ห้องสันติภาพ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษา เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2556 พบว่า รองศาสตราจารย์ ดร. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร) ท่านดำรงตำแหน่งผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ผู้อำนวยการสถาบันภาษา และผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาโท สาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ท่าน

เริ่มสนใจงานด้านสันติศึกษามาตั้งแต่สมัยเด็ก จากที่ท่านมองการเห็นความขัดแย้งจากความยากจนของครอบครัวและชุมชนของท่านในวัยเด็ก เมื่อได้มาศึกษาและปฏิบัติธรรมรับใช้พระพุทธศาสนา จึงได้เห็น “พุทธสันติวิธี” เป็นธรรมะที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในตัวบุคคลและสังคมได้ ท่านจึงทำงานการศึกษาสันติศึกษาและการปฏิบัติศาสนกิจในลักษณะบูรณาการเชื่อมโยงเป็นเนื้อเดียวกันได้เป็นอย่างดี เป็นการเปิดพื้นที่สันติภาพด้วยธรรมะแก่สังคมอุดมศึกษาไทยและสังคมไทยเป็นอย่างมาก

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับ รองศาสตราจารย์ ดร. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นินฺชุนฺยากร) ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ การสอนสันติศึกษา มีความสำคัญในการร่วมเสริมสร้างและพัฒนาสันติภาพ โดยเฉพาะสันติภาพภายในตัวบุคคล ที่ซ่อนตัวอยู่ในใจของแต่ละคน เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ว่า ไม่มีความสุขอื่นใดที่จะยิ่งใหญ่ไปกว่าความสงบสุข การสอนสันติศึกษาต้องเปลี่ยนวิถีชีวิต และวิถีปฏิบัติของนักศึกษา เป็นสันติวิถีชีวิต มีสันติภาพภายในตัวเอง ใช้การสอนที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมการฟัง กิจกรรม Walk Rally สันติภาพ การไถ่เกวียน การเจรจา การใช้กระบวนการยุติธรรม การเข้าค่ายสันติศึกษา ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 2 กรกฎาคม 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

ต้องเปลี่ยน “วิถีชีวิต” และ “วิถีปฏิบัติ” ของนักศึกษา เป็น “สันติวิถีชีวิต” มีสันติภาพภายในตัวเอง

วิธีการสอนสันติศึกษา

ใช้การสอนที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมการฟัง กิจกรรม Walk Rally สันติภาพ การไถ่เกวียน การเจรจา การใช้กระบวนการยุติธรรม การเข้าค่ายสันติศึกษา เป็นต้น

ขั้นตอนการสอน CAP Model

ขั้น 1 C – Cognitive การสร้างความเข้าใจ

ขั้น 2 A – Attitude การสร้างทัศนคติ เพื่อปรับสัมมาทิฐิ

ขั้น 3 P – Performance การปฏิบัติโดยการสัมผัสการเรียนรู้ผ่าน Activity

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนสันติศึกษาให้เป็น สันติวิถีชีวิต คือ การมีสันติภาพภายในตัวเอง เป็นการเปิดพื้นที่สันติภาพภายใน ทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง ให้เกิดสันติภาพภายนอกง่ายขึ้น

5. ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ นักวิชาการอิสระ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการสอนสันติศึกษา เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2556 พบว่า ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ปัจจุบันเป็น นักวิชาการอาวุโส (Senior Fellow) มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และเป็นศาสตราจารย์วิจัยประจำ มหาวิทยาลัยรีเจนท์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ท่านเป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานและดำรงสถานภาพ หลากหลาย โดยเป็นทั้งอาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักคิด นักเขียน นักบริหารธุรกิจ นักสร้างสรรค์ สังคม ที่ปรึกษา และนักการเมือง ทั้งนี้จะเลือกทำเฉพาะที่เป็นประโยชน์ต่อคน สังคม ประเทศชาติ และมนุษยชาติ เป็นสำคัญ ในส่วนผลงานที่เกี่ยวข้องกับสันติศึกษาท่านมีผลงานเขียนสำคัญ จำนวน 3 เล่ม ได้แก่ หนังสือเรื่อง ชาวอารยะ:ชาวศิวิไลซ์ที่ใฝ่หา, เรื่องสยามอารยะ แมนนิเฟสโต: แดงการณ์สยามอารยะ และเรื่องอารยสนทนา สนทนาสองเรารู้สนทนาสาธารณะ โดยหนังสือทั้ง 3 เรื่องดังกล่าวมีหลักคิดภายใต้ “หลักคิดสร้างชาติให้อารยะ” ที่สะท้อนปัญหาความอ่อนแอทาง ความคิดของคนไทยในชาติที่กำลังประสบปัญหา “การรักชาติ” แต่ไม่ได้แสดงถึง “ความเป็นคน ของรัฐ” คือ การเป็นอารยชนที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของคนในชาติด้วยวิธีการแห่ง สันติวิธี การอารยสนทนาเพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง มากกว่าการใช้ความรุนแรงด้วยการเอาชนะกัน แบบตัวเอง ชนะ คนอื่น แพ้

จากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาใน สถาบันอุดมศึกษาไทยกับ ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้นำเสนอรูปแบบการ สอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญา ตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“สันติวิธีมีความสำคัญต่อสังคมไทยอย่างมาก เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนได้ ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยมีหลักคิดที่ถูกต้อง และเรียนรู้ วิธีการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสม ไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงเพื่อเอาชนะกัน ซึ่งจะก่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่ายร่วมกันมากกว่า ดังนั้นการที่คนในสังคมจะเรียนรู้คุณค่าการอยู่ร่วมกัน

อย่างสันติ และเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ ผ่านหลักสูตรสันติศึกษา จึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงช่วยให้เราเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติร่วมกับคนในชาติที่มีความแตกต่างหลากหลาย ยังสามารถช่วยให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติร่วมกับคนอื่น ๆ ในโลกร่วมกับสิ่งแวดล้อมและสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ที่ทำให้ทุกฝ่ายชนะร่วมกัน” (แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 9 พฤศจิกายน 2556)

หลักการและวัตถุประสงค์การสอนสันติศึกษา

เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ท่ามกลางความแตกต่างหลากหลาย และเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและนำวิธีการแก้ปัญหาแบบสันติไปใช้จริงได้

วิธีการสอน และขั้นตอนการสอน

สอนภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ

1. ภาคทฤษฎี เช่น ทฤษฎีสันติภาพ ทฤษฎีความขัดแย้งและความรุนแรง ปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย หลักการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

2. ภาคปฏิบัติ เช่น การประยุกต์หลักจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม การจัดกลุ่มฝึกการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

รูปแบบการสอนสันติศึกษา

รูปแบบการสอนสันติศึกษา ด้วยกระบวนการอารยสนทนา เป็นการสนทนาพูดคุยกันในทุกระดับ ตั้งแต่ระหว่างคน 2 คน จนถึงสนทนาสาธารณะ มีเป้าหมายเพื่อหาข้อตกลงหรือจุดยืนที่ยอมรับร่วมกัน นั่นคือประจักษ์สนทนา โดยมีหลักปรัชญาอารยะเป็นตัวกำกับ ได้แก่ หลักปรัชญาปัจเจกอารยะ คือ การยึดหลักความดีแท้ ความงามแท้ ความจริงแท้ ในการสนทนาต้องให้เกียรติรับฟังกัน ไม่ก้าวร้าว ไม่หยาบคาย และสื่อสารด้วยความจริงใจ ไม่แสร้ง ไม่โกหก หลอกลวง และหลักปรัชญาสังคมอารยะ คือ การยึดหลักเสรีภาพที่พึงประสงค์ เสมอภาคที่พึงประสงค์ และภราดรภาพที่พึงประสงค์ ในการสนทนาพูดคุยกันในสังคมควรเอาใจเขามาใส่ใจเรา ไม่เอาตัวเองหรือเป้าประสงค์ตนเองเป็นศูนย์กลาง อย่าเห็นแก่ตัว มุ่งเพื่อบรรลุเป้าหมายการสนทนา ร่วมกันอย่างเป็นเอกภาพ กระบวนการสนทนา ประกอบด้วย 12 ขั้นตอน ดังนี้

1. อารยศดับ (Araya Listening) การฟังแบบอารยะ ได้แก่ การฟังเชิงลึก ด้วยใจเป็นธรรม ไร้อคติ ไม่ลำเอียง ฟังด้วยใจจดจ่อ ฟังด้วยความกระตือรือร้น ฟังด้วยใจถึงใจ มีความรู้สึกร่วมกับผู้พูด และฟังด้วยใจตอบสนอง

2. อารยบุัจณา (Araya Query) การถามอย่างอารยะ เป็นการตั้งคำถามสิ่งที่ฟัง เพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจที่กระจ่าง การค้นพบความจริง และการนึกคิดในมุมมองที่แตกต่าง และเพื่อให้เห็นภาพผลที่จะตามมา
3. อารยปริทัศน์ (Araya Perspective) มุมมองต่อประเด็นสนทนา ทำให้มีมุมมองที่เปิดกว้าง ไม่เห็นแก่ตัว ยึดหลักการแต่ไม่ยึดติดความคิดของตนเอง มุ่งประโยชน์ทุกฝ่าย มองแบบชนะทุกฝ่าย ไม่ใช่ฉันชนะ - เธอแพ้
4. อารยถกแถลง (Araya Discussion) การนำมุมมองที่แตกต่างมาร่วมกันถกแถลง เพื่อให้ประเด็นสนทนาเกิดความชัดเจน ลึกซึ้ง และครบถ้วน
5. อารยพิจารณา (Araya Configuration) การร่วมพิจารณาสิ่งที่ถกแถลงอย่างรอบคอบ ครบถ้วน เป็นการพิจารณาเพื่อมุ่งผลลัพธ์ที่ยั่งยืน
6. อารยวาทิ (Araya Debate) การที่แต่ละฝ่ายนำเสนอเหตุผลข้อดีข้อเสีย เพื่อสนับสนุนจุดยืนของตน และนำเสนอเหตุผลโต้แย้งจุดยืนของอีกฝ่าย โดยไม่ยื่นกระดาษเดียว อย่างไรก็ตาม แต่รับฟังกันและกันด้วยใจกว้าง ก่อนการตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่ง
7. อารยปรึกษา (Araya Consultion) กรณีที่ต้องตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่ง จะใช้การปรึกษาหารืออย่างรอบคอบ หรืออารยปรึกษา หมายถึง การปรึกษาหารือ เพื่อตัดสินใจเลือก เป็นการพิจารณาอย่างมีหลักเกณฑ์ หลักการ และหลักฐานที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เห็นพ้องกันต้องกัน
8. อารยเสวนา (Araya Dialogue) ในกรณีข้อสรุปที่ได้ จะนำไปสู่การดำเนินการภาคปฏิบัติต่อไป จะนำข้อสรุปเหล่านี้มาสานเสวนากัน เรียกว่า อารยเสวนา หรือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจในทิศทางที่ตรงกัน
9. อารยญัตติ (Araya Proposition) หลังการอารยสนทนากันมา 8 ขั้นตอน จนมีข้อเสนอชัดเจนแล้วจึงเริ่มมีการเสนอญัตติบางอย่างขึ้นมา เพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินการในอนาคตที่ชัดเจน ซึ่งควรเป็นอารยญัตติ หรือการมีข้อเสนอเพื่อกำหนดทิศทางที่ชัดเจน
10. อารยมติ (Araya Consensus) การลงคะแนนชี้ขาด เพื่อการยอมรับหรือปฏิเสธข้อเสนอดังข้อเสนอนี้ ผู้ลงมติเชื่อมั่นว่า ได้ตัดสินใจเลือกสิ่งที่ดีแท้ สิ่งที่ยั่งยืนแท้ และเห็นชอบผลการลงประชามติร่วมกันเป็นฉันทามติ
11. อารยวิสัย (Araya Response) การตอบสนองต่อมติที่เกิดขึ้น ด้วยการรับรู้ว่าจะต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกิดขึ้น หลังจากทีลงมติไปแล้ว ยินดีร่วมมือเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และพร้อมร่วมรับผลที่เกิดขึ้น

12.อารยพันธกิจ (Araya Mission) ขั้นตอนสุดท้ายที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติภารกิจตามอารยมิติที่ตกลงกันไว้ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มีภารกิจเฉพาะเจาะจงบางอย่างที่ต้องทำตามข้อตกลงร่วมกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ได้ตกลงร่วมกันไว้

อารยสนทนา ทั้ง 12 ขั้นตอน เป็นการสนทนาที่ช่วยกันสร้างความปรองดอง ความร่วมมือ ความสัมพันธ์ที่ดี ที่สำคัญ การสนทนาในประเด็นสาธารณะใดก็ตามที่อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าวนี้ ย่อมสามารถช่วยบรรเทาสังคมและเกื้อหนุนให้ประเทศชาติบ้านเมืองก้าวไปสู่ความเป็นอารยะได้อย่างแท้จริง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2556 : 1 – 6)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายในการสอนสันติศึกษาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ถึงอุดมศึกษา โดยประยุกต์ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน การสอนสันติศึกษามีความสำคัญ เพราะช่วยให้ผู้เรียนได้เปิดโลกทัศน์ มีมุมมองความคิดที่เปิดกว้าง ในการยอมรับความแตกต่างหลากหลาย การเคารพให้เกียรติให้ความเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีเอกภาพ

6. ท่านอาจารย์मितชูโอะ ชิบาฮาริ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการเข้าร่วมการบรรยายเชิงวิชาการ หัวข้อ “การสร้างสันติภาพ ท่ามกลางความขัดแย้ง” ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วันที่ 6 กันยายน 2556 และการตั้งคำถามเกี่ยวกับการสอนสันติศึกษา พบว่า ท่านอาจารย์मितชูโอะ ชิบาฮาริ หรืออดีตพระอาจารย์मितชูโอะ คเวสโก อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าสุন্নทวาราม อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ท่านเป็นอดีตพระภิกษุชาวญี่ปุ่นที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ท่านเป็นศิษย์รุ่นแรกของพระโพธิญาณเถระ (หลวงปู่ชา สุภัทโท) วัดหนองป่าพง จังหวัดอุบลราชธานี ในขณะที่ท่านเป็นพระภิกษุสงฆ์ได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาตามแนวทางของหลวงปู่ชา สุภัทโท จนมีชื่อเสียงโด่งดังทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ มีผลงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำนวนมากมาย โดยเฉพาะบุคลิกภาพของความเป็นพระที่มีเมตตาสูง ใจเย็น สงบ สุขุม อ่อนโยน มี “สันติภาพภายใน” ที่โดดเด่นทำให้ท่านมีชื่อเสียงด้านการทำงานสันติภาพในทางพระพุทธศาสนาอีกท่านหนึ่ง ก่อนที่ท่านจะสละสมณเพศออกมามีครอบครัว แต่ท่านก็ยังทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศญี่ปุ่นและทั่วโลกต่อไป

จากการตั้งคำถามเกี่ยวกับแนวคิดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยกับท่านอาจารย์มิตชูโอะ ชิบาฮาริ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ การสร้างสันติภาพ ด้วยการสอนสันติภาพ จากที่เคยคุยกับท่าน คาไลลามะ ท่านกล่าวไว้ว่า การสอนสันติภาพจริง ๆ ควรเริ่มต้นสอนตั้งแต่เด็ก ๆ ด้วยการศึกษากิจกรรมเด็ก ๆ เช่น การให้เด็ก ๆ ได้อ่านหนังสือดี ๆ การอ่านจะทำให้เกิดสันติภาพภายในตัวผู้เรียนจิตใจดี มีเมตตา รักษาสุขภาพใจดี เมื่อนั้นสันติจะเกิดขึ้น ” (บันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม, 6 กันยายน 2556)

วิธีการสอนสันติศึกษา

ควรฝึกให้เยาวชนอ่านหนังสือให้มาก ๆ โดยการคัดเลือกหนังสือที่ดี มีประโยชน์ ให้เยาวชนได้อ่านได้ศึกษา แล้วนำมาแลกเปลี่ยนพูดคุยกันกับคนอื่น ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ หัวข้อธรรมชาติต่าง ๆ และประสบการณ์ดี ๆ ต่อกัน สิ่งนี้จะทำให้เกิดสันติภาพขึ้นในใจเยาวชนโดยง่าย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนสันติภาพด้วยความรัก ความเมตตาให้ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของมนุษย์ จะช่วยให้เกิดสันติภาพได้อย่างยั่งยืน

7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระพันธ์ รั้งสีวิจิตรประภา ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษากับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วีระพันธ์ รั้งสีวิจิตรประภา ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2556 พบว่า ท่านเป็นประธานเครือข่ายศึกษาทั่วไป ที่ให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนแบบองค์รวมเพื่อสันติสุขในตัวบุคคลและสังคม ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การสอนสันติศึกษาต้องย้อนกลับไปดู *Backgrounds* ของนักศึกษาแต่ละคน การสอนโดยการพูด การบรรยาย จึงไม่เหมาะสม ต้องสอนให้รู้ถึงแก่นวิธีคิดของคำว่าสันติศึกษา โดยใช้กรณีศึกษา *Case study* ในชั้นเรียนด้วยการแบ่งกลุ่ม เริ่มกระบวนการคิดวิเคราะห์ และอภิปรายแลกเปลี่ยนกรณีศึกษาปัญหาความขัดแย้งกันจนพบจุดร่วมที่เหมาะสม เกิดเป็นฉันทานุมัติของกลุ่ม” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 10 มิถุนายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอน โดยการฝึกกระบวนการคิดแก่นักศึกษา โดยคำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่าง ของนักศึกษาแต่ละคน

วิธีการสอนสันติศึกษา

ไม่ควรสอนโดยการบรรยาย แต่ใช้กิจกรรมการสอน วิธีการสอนในแบบต่าง ๆ เพื่อฝึกกระบวนการคิดแก่ผู้เรียน เช่น กรณีศึกษา การศึกษาภาคสนาม การอภิปรายซักถาม เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนสันติศึกษาควรเริ่มต้นสอนตั้งแต่ระดับปฐมวัย เพื่อปลูกฝังทัศนคติที่ดีด้านสันติตั้งแต่วัยเด็ก มาถึงระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา

8 . ดร. ประภาส ปานเจียง คณบดีคณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษากับ ดร.ประภาส ปานเจียง คณบดีคณะศิลปศาสตร์และศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2557 พบว่าท่านเป็นผู้ริเริ่มปรับปรุงหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไป โดยกำหนดให้มีการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคน ได้เรียนรู้การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“วิชาสันติศึกษาเกิดจากกรณีที่ประเทศไทยมีปัญหาความขัดแย้งในภาคใต้ ที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยจึงเสนอให้มีการเรียนการสอนสันติศึกษาให้แก่นักศึกษาที่จะเข้าไปทำงานในพื้นที่ความขัดแย้ง บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาต้องเป็นผู้นำ *Peace Studies* ให้แก่สังคม

บัณฑิตที่จบปริญญาตรีควรได้นำสันติศึกษาไปใช้ นับวันต้องเรียนเรื่องนี้ เพื่อจะละลายความขัดแย้งในคน คณะจึงนำมาปรับปรุงหลักสูตร GE ให้มีวิชาสันติศึกษาขึ้น” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 13 กุมภาพันธ์ 2557)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนสันติศึกษาจากระดับบุคคล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ระหว่างบุคคล กลุ่ม สังคม และประเทศ จะทำให้ช่วยลดความขัดแย้ง ความรุนแรงส่งผลต่อความสันติสุขโดยรวม

วิธีการสอนสันติศึกษา

1. ให้หลักวิชาการความรู้สันติศึกษา
2. นำเสนอ Case Study ระดับบุคคล สังคม และประเทศ มาพูดคุยกันในชั้นเรียน
3. ให้นักศึกษานำเสนอ Problem Based Learning ของนักศึกษาในชั้นเรียน
4. มีการจัดทำศกศึกษาฐาน ศักยภาพชุมชนนอกสถานที่ เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้การจัดการปัญหาความขัดแย้ง จากนักสันติวิธี/นักละลายความขัดแย้งในชุมชน
5. เชิญผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา นักสันติวิธี มาบรรยายเชิงวิชาการแก่นักศึกษา
6. การประเมินผล โดยผู้บริหาร/คณบดีเข้ามาตรวจสอบตั้งแต่ การเขียนแผนการสอน วิธีการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การออกข้อสอบ และเกณฑ์การประเมินผลต่าง ๆ

ขั้นตอนการสอน

1. ชี้นำเข้าสู่บทเรียนให้นักศึกษามีความพร้อมที่จะเรียนรู้
 2. ขั้นตอนการสอนให้เข้าใจ น่าติดตาม มีความสนุกในการเรียน โดยการใช้ Case ข่าวสารต่าง ๆ มีการป้อนคำถาม และเริ่มต้นการบรรยายเชื่อมโยง
 3. ชี้นำประเมินผล เพื่อการปรับปรุงการสอนจากการประเมินของผู้เรียน
- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย**
1. สถาบันอุดมศึกษาควรเปิดสอนวิชาสันติศึกษาแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปแก่นักศึกษาทุกคน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถานที่ไม่ใช่สถานศึกษา เพื่อให้
นักศึกษาได้เรียนรู้จากนักสันติวิธี หรือบุคคลที่มีบทบาทในการละลายความขัดแย้งในชุมชน

9. รองศาสตราจารย์ นฤมล ชีรวัฒน์ หัวหน้าสาขาวิชาศึกษาทั่วไป คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษากับ รองศาสตราจารย์ นฤมล ชีรวัฒน์ หัวหน้าสาขาวิชาศึกษาทั่วไป คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2556 พบว่า ท่านได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปแบบบูรณาการ มีการสอนสอดแทรกสันติศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ของคณะมนุษยศาสตร์ ไม่มีรายวิชาโดยตรงแต่จะมีการสอนเรื่องความขัดแย้ง การสอนเรื่องความเป็นมนุษย์ การเป็นพลเมืองที่ดีในรายวิชา GE อาจารย์ผู้สอน GE ต้องมีประสบการณ์สามารถย่อยภาษาวิชาการให้ง่ายต่อการเข้าใจ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 5 กันยายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอน โดยการสอดแทรกความรู้สันติศึกษาในรายวิชาต่าง ๆ ให้มีหัวข้อการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา

รูปแบบสอนสันติศึกษา

1. การจัดลำดับการนำเสนอผลงานของนักศึกษา โดยการกำหนดสัดส่วนการนำเสนอและเทคนิคในการนำเสนอโดยเฉพาะแก่นักศึกษา
2. การใช้สื่อที่เหมาะสมกับนักศึกษา เช่น ภาพยนตร์ คลิปวิดีโอ ให้ศึกษามีส่วนร่วมอภิปรายซักถาม
3. ให้นักศึกษานำเสนอผลงานที่ได้รับมอบหมาย นำเสนอในชั้นเรียน มีการวิพากษ์วิจารณ์ และสรุปปิดท้ายร่วมกัน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

อาจารย์ผู้สอนต้องมีความรู้ และประสบการณ์ในการสอนสอดแทรกการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติ ผ่านการจัดการเรียนการสอน โดยให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการเสนอผลงานในชั้นเรียน

10. อาจารย์อธิป ปทุมวรรณ ผู้อำนวยการกองการศึกษาทั่วไป

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษากับ อาจารย์อธิป ปทุมวรรณ ผู้อำนวยการกองการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยนเรศวร เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2556 พบว่า ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ การสอนสันติศึกษาไม่มีรายวิชาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ของมหาวิทยาลัยนเรศวร โดยตรง แต่จะมีการสอดแทรกในรายวิชาต่างๆ ที่มุ่งเน้นปรัชญาการศึกษาทั่วไป การรู้จักตัวเอง ผู้อื่น สังคม และสามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุข ด้วยกระบวนการแก้ปัญหา *Problem Based Learning* เป็นสำคัญ ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 4 กันยายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอน โดยการฝึกกระบวนการการแก้ปัญหา ให้นักศึกษารู้เท่าทันสถานการณ์ มีสติ เข้าใจตัวเอง เข้าใจบริบทต่าง ๆ และสามารถอยู่ในสังคมได้

วิธีการสอนสันติศึกษา

1. สอนด้วยกระบวนการแก้ปัญหา (Problem Based Learning)
2. ไม่เน้นเนื้อหา แต่เน้นกระบวนการอภิปรายกลุ่มในชั้นเรียน
3. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ในชั้นเรียน
4. เน้นการสอนให้รู้เท่าทัน และเน้นปรัชญาการศึกษาทั่วไป การรู้จักตัวเอง ผู้อื่น สังคม และสามารถปรับตัวได้อย่างมีความสุข

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

อาจารย์ผู้สอนด้านสันติศึกษา ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ในการถ่ายทอด

ประสบการณ์การจัดการความขัดแย้ง โดยใช้กระบวนการสอนด้วยกระบวนการแก้ปัญหา (Problem Based Learning) ไม่นับเนื้อหา แต่เน้นกระบวนการการอภิปรายกลุ่มในชั้นเรียน

11. ดร.สุจิริรา หาผล คณบดีคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และ อาจารย์ปริญญญา ธรรมเมือง หัวหน้าสาขาวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเนชั่น

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษากับ ดร.สุจิริรา หาผล คณบดีคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และอาจารย์ปริญญญา ธรรมเมือง หัวหน้าสาขาวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเนชั่น เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2556 พบว่าทั้งสองท่านให้ความสำคัญในการสอนสอดแทรกสันติศึกษาในรายวิชาศึกษาทั่วไป และรายวิชาต่าง ๆ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การสอนสันติศึกษา ไม่มีการเปิดสอน โดยตรง แต่จะมีการสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ โดยการสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนไม่ให้เกิดความขัดแย้ง เป็นการสร้างพื้นที่สันติภาพในชั้นเรียน ทำให้เกิดการร่วมมือกันระหว่างอาจารย์ และนักศึกษาในชั้นเรียน ”
(บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 4 กันยายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอน โดยการบูรณาการความรู้สันติศึกษา และการจัดการความขัดแย้ง ในรายวิชาต่าง ๆ

วิธีการสอนสันติศึกษา

1. การสอนโดยใช้ Case Study เช่น ข่าวกความขัดแย้งต่าง ๆ เพื่อเปิดการเจรจาพูดคุยวิเคราะห์ความขัดแย้ง และเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
2. การประเมินผลในชั้นเรียนตลอดการเรียนรู้ เพื่อให้ศึกษารับรู้ สามารถโต้แย้งได้ในกรณีที่ไม่เห็นด้วย เพื่อให้มีการประเมินหรือทดสอบใหม่เป็นการป้องกันความขัดแย้งในชั้นเรียนทุกรายวิชา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ควรมีการสอนสันติศึกษาสอดแทรกในทุก ๆ รายวิชา

12. ดร.เลิศชาย ศิริชัย คณบดีสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย

วลัยลักษณ์

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษากับ ดร.เลิศชาย ศิริชัย คณบดีสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2557 ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ผมไม่แน่ใจว่า สันติวิธีจะเปิดเป็นรายวิชา แต่สาขาที่ว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน ควรมีในทุกรายวิชา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์กำลังปรับปรุงหลักสูตร GE ใหม่ โดยจะผลักดันให้ทุกรายวิชา สอนเรื่องการอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างหลากหลายในกระแสโลกาภิวัตน์ ไม่จำเป็นต้องเรียกสันติวิธี และผู้สอนไม่จำเป็นต้องเป็นนักสันติวิธี แต่จะมีการสอดแทรกได้ในทุกรายวิชา” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 11 กุมภาพันธ์ 2557)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนสอดแทรกสันติศึกษาบูรณาการในรายวิชาต่าง ๆ ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

รูปแบบการสอน/วิธีการสอนบูรณาการสันติศึกษาในชั้นเรียน

1. การปฏิรูปเนื้อหา โดยการสอนโดยใช้ Problem Based จากตัวนักศึกษา
2. การปฏิรูปการเรียนการสอน ในลักษณะ Active Learning แบบใหม่ ให้นักศึกษาสามารถตั้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ร่วมคิดร่วมทำกิจกรรมกลุ่มโดยนักศึกษาเอง มีการจัดอาจารย์ผู้สอนแบบ Team Teaching และใช้ IT มาใช้ในการเรียนการสอน
3. การปฏิรูปการประเมินผล ประเมินผลโดยการฝึกปฏิบัติเป็นหลัก มากกว่าการวัดผลองค์ความรู้ เปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถแก้ไขปรับปรุงตัวเองได้ หากมีผลการประเมินไม่ผ่านเกณฑ์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การปฏิรูปเนื้อหา การปฏิรูปการเรียนการสอน และการปฏิรูปการประเมินผลในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป จะทำให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาสามารถบูรณาการในรายวิชาต่าง ๆ ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป

1.2.3 แนวคิดการสอนสันติศึกษาของอาจารย์ผู้สอนรายวิชาสันติศึกษา

ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาสันติศึกษา จำนวน 9 คน โดยการบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (2556 - 2557) และการบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก (2556 -2557) ดังต่อไปนี้

1. อาจารย์สุเมษย์ หนกหลัง อาจารย์ประจำวิชามนุษย์กับสันติภาพ สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษากับ อาจารย์สุเมษย์ หนกหลัง อาจารย์ประจำวิชามนุษย์กับสันติภาพ สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2556 ณ สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ เติมรายวิชาด้านสันติภาพเป็นศาสตร์ทางด้านรัฐศาสตร์ แต่เมื่อมาจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป จึงมีลักษณะเชิงบูรณาการศาสตร์หลาย ๆ ศาสตร์ในการศึกษาและการจัดการเรียนการสอน การสอนวิชามนุษย์กับสันติภาพจึงมีความสำคัญที่จะช่วยให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสันติภาพ สามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 10 มิถุนายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

ควรเน้น Concept สำหรับรายวิชามนุษย์กับสันติภาพ มศว ที่เปิดสอนสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 จะเน้นที่การนำไปใช้ เช่น การสอนโดย “การเล่าเหตุการณ์” ซึ่งให้เห็นและการมองประเด็น”

วิธีการสอนสันติศึกษา

การใช้สื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อภาพยนตร์ เช่นภาพยนตร์เรื่อง “Hotel Rwanda” การใช้สถานการณ์ต่าง ๆ การสำรวจปัญหาความขัดแย้งของนักศึกษาแต่ละคนแล้วมาแบ่งกลุ่มอภิปราย การใช้เกมกิจกรรม เป็นต้น

ขั้นตอนการสอนรายวิชามนุษย์กับสันติภาพ

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการวาง Concept ความรู้ทางด้านสันติภาพ โดยการบรรยาย และกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน โดยการย่อสถานการณ์ใหญ่มาสู่ สถานการณ์เล็ก

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการฝึกกระบวนการคิด โดยการฝึกให้นักศึกษาได้ใช้การ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิพากษ์ต่อบทเรียนและสถานการณ์ต่าง ๆ โดยทั้ง 3 ขั้นตอนมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน สามารถย้อนกลับไปมาได้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การพัฒนาอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในการ ถ่ายทอดนักศึกษา ทั้งด้านเนื้อหาและเทคนิคในการสอน

2. ดร.เอกพันธ์ ปิณฑวนิช อาจารย์ประจำวิชาการแปลงเปลี่ยนความ ซัดแย้งโดยสันติวิธี สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และ การสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษากับ ดร.เอกพันธ์ ปิณฑวนิช อาจารย์ ประจำวิชาการแปลงเปลี่ยนความซัดแย้ง โดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2556 ณ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ได้นำเสนอรูปแบบการสอน สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ การสอนสันติศึกษาต้องสอนให้เห็นแก่นแท้สันติศึกษา สันติศึกษาคือ อะไร เกี่ยวพันกับตัวเราเองอย่างไร มีวิธีการและเครื่องมืออะไรในการลดความรุนแรง และสอนให้ นักศึกษาสามารถนำความรู้สันติศึกษาไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ” (บันทึกการ สัมภาษณ์เชิงลึก, 14 มิถุนายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนทฤษฎีสันติภาพ ความรุนแรง และความซัดแย้ง การวิเคราะห์ความ ซัดแย้ง และการเปลี่ยนแปลงความซัดแย้งโดยสันติเครื่องมือสันติวิธี การสานเสวนา การสื่อสาร อย่างสันติ และการใช้สันติวิธีในชีวิตประจำวัน (ตามคำบรรยายรายวิชา)

วิธีการสอนสันติศึกษา

การบรรยาย การสอนปรัชญาเป็นรากฐานองค์ความรู้ การใช้กิจกรรมต่าง ๆ การแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมแล้วนำเสนอในชั้นเรียน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนให้เห็นถึงแก่นแท้สันติศึกษา สันติศึกษาคืออะไร เกี่ยวพันกับตัวเราเองอย่างไร มีวิธีการและเครื่องมืออะไรในการลดความรุนแรง

3. อาจารย์พิมลมาศ เนตรมัย อาจารย์ประจำวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิต สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และการสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษากับ อาจารย์พิมลมาศ เนตรมัย อาจารย์ประจำวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิต คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2556 ณ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การสอนการจัดการความขัดแย้ง จะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตามเนื้อหาวิชา สถานการณ์ และความแตกต่างของนักศึกษา คุณความพร้อมของนักศึกษาเป็นสิ่งสำคัญ จะสอนทฤษฎี น้อยมาก แต่จะใช้ กรณีศึกษาหรือสถานการณ์ความขัดแย้ง มาให้นักศึกษาศึกษามากกว่า ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 11 มิถุนายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ ตามเนื้อหาวิชา สถานการณ์ และความแตกต่างของนักศึกษา

ขั้นตอนการสอน

ขั้น 1 การบรรยาย ได้แก่ ทฤษฎี (Theories) เรื่องเล่า/เหตุการณ์ (Story Telling/Case Studies)

ขั้น 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมกลุ่ม (Class Activity) กิจกรรมกลุ่มย่อย (Group Activity) และกิจกรรมเดี่ยว (Individual Activity)

ขั้น 3 การสังเคราะห์ ได้แก่ ชิ้นงานเดี่ยว (Individual Conflict Reflection)

และการนำเสนอผลงานกลุ่ม (Group Project)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนวิชาการจัดการความขัดแย้งจะมี
ส่วนสำคัญในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ดร.ชาญชัย ชัยสุขโกศล อาจารย์ประจำวิชาสังคม สงคราม และสันติ สถาบันลัทธินุชชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และ
การสัมภาษณ์แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนสันติศึกษากับ ดร.ชาญชัย ชัยสุขโกศล อาจารย์
ประจำวิชาสังคม สงคราม และสันติ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2556 ณ สถาบัน
ลัทธินุชชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาใน
สถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้
สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การสอนสันติศึกษาระดับปริญญาตรีในหมวดวิชาเลือกเสรี ไม่ต้องลึกแต่
กว้าง มีเรื่องหลากหลายไม่ต้องสอนลึกมาก สอนให้นักศึกษาเห็นความทุกข์ของคนอื่น ๆ นอกโลก
ของเขาบ้างจะทำให้เห็นโลกทัศน์และเข้าใจความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างกันมากขึ้น และการสอนให้
เห็นปัญหาความขัดแย้ง แต่ละฝ่ายที่ขัดแย้งกัน เพราะอะไร อย่างไร แต่ละฝ่ายคิดเห็นอย่างไร และ
จะหาทางออกจากปัญหาความขัดแย้งกันได้อย่างไร” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 10 กรกฎาคม
2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

ทำอย่างไรให้นักศึกษาที่อยู่ในโลกสมัยใหม่ภายใต้ระบบทุนนิยม และ
กระแสโลกาภิวัตน์ ที่มองแต่เรื่องผลประโยชน์ของตัวเองเป็นหลัก ได้มองเห็นชีวิตของคนที่ย้อย
กว่าตัวนักศึกษา อันจะส่งผลให้เกิด “สันติภายในตัวเอง”

วิธีการสอนสันติศึกษา

การบรรยาย การให้นักศึกษาศึกษาเอกสารแล้วนำเสนอในชั้นเรียน การใช้
กิจกรรมเกมและบทบาทสมมติ เป็นต้น

ชั้นสอนการสอน

คล้าย ๆ ชั้นตอนการสอนของนักการศึกษาท่านหนึ่ง ที่มีกระบวนการสอน

ที่เน้นการสอนแบบ Case Based Learning ให้ความรู้ ทฤษฎี ประยุกต์ Case Based ฝึกปฏิบัติการ อภิปรายแลกเปลี่ยน Discussion และสรุปบทเรียน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนสันติศึกษาให้ผู้เรียนเข้าใจความรู้ลึกของผู้อื่น สามารถสัมผัสด้วยตัวเอง มีประสบการณ์จริงด้วยตนเอง จากกิจกรรมในชั้นเรียน และการศึกษาชุมชน

5. อาจารย์กรรณิกา อุตสาสาร อาจารย์ประจำวิชา ความเป็นธรรมทางสังคมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดการเรียนการสอนสันติศึกษากับ อาจารย์กรรณิกา อุตสาสาร อาจารย์ประจำวิชาความเป็นธรรมทางสังคมและสันติภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2556 ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การสอนสันติศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสอนนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพราะจะทำให้นักศึกษาเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้นยังสามารถสอนสันติศึกษาสอดแทรกในรายวิชาต่าง ๆ ได้ด้วย” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 3 กันยายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนสันติศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อนักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคน เพราะนักศึกษาจะได้มีความรู้ และทักษะในการแก้ไขปัญหาอย่างสันติ

วิธีการสอนสันติศึกษา

1. เริ่มจากการบรรยายเพื่อปูพื้นฐานความรู้สันติภาพให้นักศึกษาเกิดความรู้ ความเข้าใจเบื้องต้น โดยการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ ข่าว กรณีศึกษาต่าง ๆ
2. มอบหมายงานให้นักศึกษา ศึกษาออกชั้นเรียน แล้วนำมาเสนอในชั้นเรียน
3. ร่วมวิเคราะห์ประเด็นการศึกษา และสรุปเชื่อมโยงความรู้สันติภาพ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนสันติศึกษาให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจและมีทักษะในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ในชีวิตประจำวัน หรือสถานการณ์ความขัดแย้งต่าง ๆ

6. อาจารย์พิกุล อิทธิหิรัญวงศ์ อาจารย์ประจำวิชา การจัดการความขัดแย้ง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดการเรียนการสอนสันติศึกษา กับ อาจารย์พิกุล อิทธิหิรัญวงศ์ อาจารย์ประจำวิชา การจัดการความขัดแย้ง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2556 ณ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การสอนวิชาการจัดการความขัดแย้งในคณะคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เกิดจากความสนใจของตัวเอง ที่มีโอกาสไปเรียนหลักสูตรความขัดแย้งที่สถาบันพระปกเกล้า จึงนำเสนอคณะให้บรรจุวิชานี้สอนแก่นักศึกษาคณะ อยากให้นักศึกษาเข้าใจความขัดแย้ง ว่าไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว ให้เข้าใจมันใหม่ ในทางการบริหารความขัดแย้งเป็นแรงจูงใจที่กระตุ้นให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ในทางสังคมความขัดแย้งอาจจะเป็นเรื่องดี จึงไม่รู้ลึกเพื่อไม่รู้ลึกกราภาญในความขัดแย้งนั้น” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 5 กันยายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนสันติศึกษาให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความขัดแย้งว่าไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว น่าเบื่อ แต่ความขัดแย้งเป็นแรงจูงใจที่จะกระตุ้นให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นสิ่งที่น่าท้าทายในการจัดการความขัดแย้งอย่างยิ่ง

วิธีการสอนสันติศึกษา

ใช้วิธีการสอนและเทคนิคที่หลากหลายให้เหมาะสมกับผู้เรียน เช่น การใช้บทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง กรณีศึกษา คลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ การลงพื้นที่ศึกษาชุมชน เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนสันติศึกษาไม่ควรใช้วิธีการสอนแบบเดิม ๆ ควรสอนวิธีการสาน

เสวนา การเจรจา ใช้ความคิดริเริ่ม คิดแบบสร้างสรรค์ คิดออกนอกกรอบ อย่าคิดเป็นเส้นตรงแบบ เดียว

7. ดร. ประสิทธิ์ ฤกษ์พิศุทธิ์ อาจารย์ประจำวิชา สันติภาพและความ สมานฉันท์ สำนักวิชาศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยพายัพ

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และ การสัมภาษณ์แนวคิดการเรียนการสอนสันติศึกษากับ ดร.ประสิทธิ์ ฤกษ์พิศุทธิ์ อาจารย์ประจำวิชา สันติภาพและความสมานฉันท์ มหาวิทยาลัยพายัพ เมื่อวันที่ 6 กันยายน 2556 ณ สำนักวิชาศึกษา ทั่วไป มหาวิทยาลัยพายัพ ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวด วิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ วิชาสันติภาพและความสมานฉันท์ ของมหาวิทยาลัยพายัพ เกิดจาก
กรรมการสร้างรายวิชา GE ของพายัพ ซึ่งอาจารย์เป็นส่วนหนึ่งในกรรมการชุดนั้น ได้ยกวาง
คำอธิบายรายวิชา และแผนการสอนขึ้น เพื่อเป็นการตอบสนองจุดประสงค์ของรัฐบาลที่ต้องการให้
นักศึกษามีความสามารถในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ในระดับบุคคล ในความคิดเห็นส่วน
ตนวิชาเกี่ยวกับความขัดแย้ง อาจจะเปิดสอนหรือไม่สอนก็ได้ เพราะผู้เรียนอาจจะไม่ต้องการ บาง
คนอาจต้องการ มีวิชานี้ไว้สนองต่อนักศึกษาที่ต้องการศึกษาในวิชา GE ” (บันทึกการสัมภาษณ์
เชิงลึก, 6 กันยายน 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนสันติศึกษาเพื่อให้นักศึกษาเห็นความขัดแย้ง เข้าใจความขัดแย้ง
พยายามไม่ให้เกิดความรุนแรง และสามารถปรับตัวได้อย่างมีสันติสุข

ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา

1. ขั้นสร้างแรงบันดาลใจให้นักศึกษาเห็นภาพรวมของปัญหาความขัดแย้ง
โดยการนำเสนอข้อมูลที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ ด้วยสื่อภาพยนตร์ รูปภาพ เพลง คลิปวิดีโอ เป็นต้น
2. ขั้นกระตุ้นสิ่งที่อยู่ภายในของนักศึกษาออกมา โดยการตั้งคำถาม สร้าง
แรงจูงใจแก่นักศึกษา ทำให้เกิด Idea ในเรื่องความขัดแย้ง
3. ขั้นสรุปและประเมินผล โดยมีการตอบคำถามท้ายบท

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนให้นักศึกษาเข้าใจถึงหลักสันติภาพที่แท้จริง เข้าใจสันติวัฒนธรรม

การสร้างสันติวัฒนธรรมและการสร้างลักษณะนิสัย ได้แก่ การฟังซึ่งกันและกัน เน้นความใจกว้าง เน้นมุมมองของความคิด การให้ และความอดทน

8. อาจารย์รัชชัย ป่องศรี อาจารย์ประจำ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดการเรียนการสอน สันติศึกษากับ อาจารย์รัชชัย ป่องศรี อาจารย์ประจำวิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2556 ณ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“การสอนวิชาสันติศึกษาของวิทยาลัยการเมืองการปกครอง เปิดการสอนสำหรับนักศึกษาในคณะ และสำหรับนักศึกษาในคณะอื่น ๆ ที่สนใจเป็นวิชาเลือกเสรี การเรียนการสอนจะเน้นการสอนเพื่อให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในปัญหาความขัดแย้ง และสามารถจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 7 สิงหาคม 2556)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนสันติศึกษาเพื่อให้นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในปัญหาความขัดแย้ง และสามารถจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

วิธีการสอนสันติศึกษา

1. สอนทฤษฎีความรู้สันติศึกษาควบคู่กับการปฏิบัติ
2. การใช้สื่อการสอนต่าง ๆ เช่น ข่าวสาร Case เหตุการณ์ความขัดแย้ง ภาพยนตร์
3. การฝึกสถานการณ์จำลองการจัดการความขัดแย้ง เช่น สถานการณ์จำลองการประท้วง การชุมนุมเพื่อเรียกร้องของประชาชนต่อภาครัฐ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนทฤษฎีความรู้สันติศึกษาควบคู่กับการปฏิบัติ เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะการจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์ต่าง ๆ

**9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพล จิตรนิรัตน์ อาจารย์ประจำคณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ**

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แนวคิดการเรียนการสอน
สันติศึกษากับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณัฐพล จิตรนิรัตน์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2556 ณ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ พบว่าท่านเป็นอดีตนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่สมัยศึกษา
ระดับปริญญาตรี ที่สนใจสอนสอดแทรกเรื่องสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษาในชั้นเรียนแก่นักศึกษา
สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวด
วิชาศึกษาทั่วไป/หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ดังที่ได้สะท้อนความคิดเห็น ดังนี้

“ การสอนสันติศึกษาในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ทักษิณจะสอดแทรกในรายวิชามนุษย์ ของคณะ โดยการสอนจะเน้นเรื่องสิทธิมนุษยชนและ
สันติวิธีให้นักศึกษาให้เกิดทักษะ และสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริงได้ ” (บันทึกการ
สัมภาษณ์เชิงลึก, 12 กุมภาพันธ์ 2557)

หลักการสอนสันติศึกษา

การสอนองค์ความรู้สันติศึกษา ให้เกิดทักษะ และสามารถนำไปปฏิบัติได้
ในชีวิตจริง

วิธีการสอนสันติศึกษา (เน้นสิทธิมนุษยชน)

1. สอนองค์ความรู้สันติศึกษาและสิทธิมนุษยชน
2. สอนทักษะเกี่ยวกับสันติศึกษาและสิทธิมนุษยชน
3. สอนให้นักศึกษา Take Action โดยวิธีการสอนด้วยการใช้สื่อ

กรณีศึกษา คลิปวิดีโอ ภาพยนตร์ การเชิญวิทยากรภายนอก การลงพื้นที่ชุมชน การออกค่ายพัก
แรม มีการตั้งคำถามเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้นักศึกษาสามารถตั้งคำถามได้ ใคร่ครวญประเด็น
สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การสอนองค์ความรู้สันติศึกษา ให้เกิดทักษะสามารถนำไปปฏิบัติได้ และ
การสอนให้นักศึกษา Take Action สามารถตั้งคำถามได้ ใคร่ครวญประเด็น สามารถนำไปปฏิบัติ
ได้จริง

นอกจากนั้นจากการศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาดังกล่าว ได้ค้นพบ เอกสารวิชาการและงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสันติศึกษา ประกอบด้วย แนวคิด และทฤษฎีสันติศึกษาและสันติวิธี ทฤษฎีความขัดแย้ง เช่น ทฤษฎีความขัดแย้งของคาร์ล มาร์กซ์ ทฤษฎีความขัดแย้งของลิวอิส เอ. โคเซอร์ ทฤษฎีความขัดแย้งของราล์ฟ ดาห์เรนคอร์ฟ ทฤษฎีความขัดแย้งของเกอร์ฮาร์ด เลนสกี ทฤษฎีเกี่ยวกับสันติวิธี เช่น ทฤษฎีสันติวิธีของโยฮัน กัลตุง ทฤษฎีสันติวิธีของมาร์ติน ลูเธอร์ คิง จูเนียร์ ทฤษฎีสันติวิธีของยีน ชาร์ป ทฤษฎีสันติวิธีของเกล็น ดี เพจ ทฤษฎีสันติวิธีของวิลเลียม ยูรี แนวคิดสันติวิธีของพอล รูทเลจ แนวคิดสันติวิธีของโรแลนด์ ใกล้เคียง แนวคิดสันติวิธีของสเตลแลน วินทาแกน แนวคิดสันติวิธีของมหาดมะ คานธี แนวคิด พุทธสันติวิธีของพระพุทธเจ้า แนวคิดสันติวิธีของดิช นัท ฮันท์ แนวคิดสันติวิธีของพระธรรมปิฎก แนวคิดสันติวิธีของพุทธทาสภิกขุ แนวคิดสันติวิธีของชัชววัฒน์ สถาอานันท์ แนวคิดการจัดการ ความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง แนวคิดเรื่องความขัดแย้งกับการทำงานองค์กรการจำแนก ความขัดแย้ง ประโยชน์ของความขัดแย้ง แนวทางการลดความขัดแย้งในองค์กร การจัดการความ ขัดแย้งโดยสันติวิธี รูปแบบการจัดการขัดแย้งโดยสันติวิธี การจัดการความขัดแย้งด้วยการไกล่เกลี่ย แบบพุทธ การจัดการความขัดแย้งด้วยสันติเชิงนโยบายในประเทศไทย แนวคิดเกี่ยวกับการจัด การศึกษาสันติศึกษาในประเทศไทย รูปแบบและวิธีการสอนสันติศึกษาในสถานศึกษาไทย และ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสอน ซึ่งสามารถศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ได้ในบทที่ 2

เมื่อทำการวิเคราะห์รูปแบบการสอนสันติศึกษา ของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิและ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ตามรูปแบบการสอนต่าง ๆ ได้ตามตารางที่ 17 ดังนี้

ตารางที่ 17 การนำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ของผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สอนสันติศึกษา

ผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ผู้สอน สันติศึกษา	รูปแบบการสอนสันติศึกษา ในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี	แนวทางการสอนสันติ ศึกษาในหมวดวิชาศึกษา ทั่วไป และหมวดวิชาเลือก เสรี ระดับปริญญาตรี
รูปแบบการสอนของ ดร.ชาญชัย ชัยสุขโกศล และดร.เอกพันธ์ ปิณฑาณิช มหาวิทยาลัยมหิดล, อาจารย์ กรรณิกา อุตสาสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏ กำแพงเพชร, อาจารย์พิมลมาศ เนตรมัย สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ ศ.ดร. สุริชัย หวันแก้ว จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย	กลุ่มที่ 1 รูปแบบการสอนที่ เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain)	หลักการสอน มุ่งเน้นช่วยให้ ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ในเนื้อหาสาระต่าง (Concept) วิธีการสอน การสอนแบบ บรรยาย การอภิปราย และ การนำเสนอกรณีตัวอย่าง ความขัดแย้ง และการจัดการ ความขัดแย้ง โดยสันติวิธี
รูปแบบการสอนของ ท่านอาจารย์मितชูโอะ ชิบายาริ , พระไพศาล วิสาโล วัดป่าสุคะโต ชัยภูมิ ,รศ. ดร. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, และผศ.ดร. ปารีชาด สุวรรณบุบผา มหาวิทยาลัยมหิดล	กลุ่มที่ 2 รูปแบบการสอนที่ เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain)	หลักการสอน มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนเกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรม และ จริยธรรมที่พึงประสงค์ วิธีการสอน การสอนให้เห็น คุณค่า ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสันติภายใน

ตารางที่ 17 การนำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ของผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สอนสันติศึกษา (ต่อ)

ผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา	รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี	แนวทางการสอนสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี
<p>รูปแบบการสอนของ ผศ.ดร.ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ , รศ. ดร. โคทม อารียา มหาวิทยาลัยมหิดล, อาจารย์ฐิติ ลาภอนันต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, ผศ.ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และพลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ สถาบันพระปกเกล้า</p>	<p>กลุ่มที่ 3 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho - Motor Domain)</p>	<p>หลักการสอน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านการปฏิบัติการกระทำ หรือการแสดงออก วิธีการสอน การสอนแบบบรรยายควบคู่การฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี</p>
<p>รูปแบบการสอนของ อาจารย์สุเมษย์ หนกหลัง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, อาจารย์อชิป ปทุมวรรณ มหาวิทยาลัยนเรศวร, และ ผศ.ดร. วีระพันธ์ รังสีวิจิตรประภา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย</p>	<p>กลุ่มที่ 4 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ (Process Skills)</p>	<p>หลักการสอน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการทางสติปัญญา/ความคิด วิธีการสอน การสอนแบบวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การใช้เหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการความขัดแย้ง</p>

ตารางที่ 17 การนำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ของผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สอนสันติศึกษา (ต่อ)

ผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา	รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี	แนวทางการสอนสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี
รูปแบบการสอนของ ดร. ประภาส ปานเจียง มหาวิทยาลัย หาดใหญ่, อาจารย์วิชัชชัย ป้องศรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ดร. ประสิทธิ์ ฤกษ์พิศุทธิ์ มหาวิทยาลัย พายัพ, อาจารย์พิกุล อิทธิรัญวงศ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ดร.เลิศชาย สิริชัย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ดร.สุจริธา หาผล และอาจารย์ปริญญา ธรรมเมือง มหาวิทยาลัยเนชั่น, รศ.นฤมล ชีรวัดน์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ , รศ.ดร.ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, รศ.ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี มหาวิทยาลัยพายัพ และรศ.ดร.สุกัญญา เอมอัมธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น	กลุ่มที่ 5 รูปแบบการสอน ที่ เน้น การ บูรณาการ (Integration)	หลักการสอน มุ่งช่วยให้ผู้เรียน เกิดการบูรณาการทั้งด้าน เนื้อหาสาระ วิธีการ และ รูปแบบ วิธีการสอน การสอนแบบ ผสมผสานหลาย ๆ วิธีให้ เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เช่น การบรรยายควบคู่ การนำเสนอ กรณีตัวอย่าง การอภิปราย การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการ ฝึกปฏิบัติทักษะการจัดการ ความขัดแย้งโดยสันติวิธี

การนำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในหมวดวิชาศึกษา
ทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ของผู้บริหารหน่วยงานสันติศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ
และผู้สอนสันติศึกษา ตามรูปแบบการสอนที่ รองศาสตราจารย์ ดร. ทิศนา แจมมณี (2548 : 219 –
272) ได้เรียบเรียงไว้ ได้แก่

กลุ่มที่ 1 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ได้แก่ รูปแบบการสอนของอาจารย์พิมลมาศ เนตรมัย สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์, อาจารย์กรรณิกา อุตสาสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, อาจารย์ ดร.ชาญชัย ชัยสุขโกศล ดร.เอกพันธ์ ปิณฑวนิช มหาวิทยาลัยมหิดล, ศ.ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และศ.ดร.สุริชัย หวันแก้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีหลักการสอนที่มุ่งเน้นช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง (Concept) และวิธีการสอนเป็นการสอนแบบบรรยาย การอภิปราย และการนำเสนอกรณีตัวอย่างความขัดแย้ง และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

กลุ่มที่ 2 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ได้แก่ รูปแบบการสอนของ ท่านอาจารย์มิตซูโอะ ชิบายาชิ, พระอาจารย์ไพศาล วิสาโล เจ้าอาวาส วัดป่าสุคะโต ชัยภูมิ, รศ. ดร. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และผศ.ดร. ปารีชาต สุวรรณบุบผา มหาวิทยาลัยมหิดล หลักการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ และวิธีการสอนเป็นการสอนให้เห็นคุณค่า ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสันติภายใน

กลุ่มที่ 3 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho - Motor Domain) ได้แก่ รูปแบบการสอนของ ผศ.ดร. ญฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ศ.ดร. เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ นักวิชาการอิสระ, รศ.ดร. โคทม อารียา มหาวิทยาลัยมหิดล, อาจารย์จิตติ ลาภอนันต์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, พลเอกเอกชัย ศรีวิลาศ สถาบันพระปกเกล้า และ ผศ.ดร. บุญบง ชัยเจริญวัฒนะ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ โดยมีหลักการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออก และวิธีการสอนเป็นการสอนแบบบรรยาย ควบคู่การฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

กลุ่มที่ 4 รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะกระบวนการ (Process Skills) ได้แก่ รูปแบบการสอนของ อาจารย์สุเมษย์ หนกหลัง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ผศ. ดร. วีระพันธ์ รังสีจิตรประภา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอาจารย์อชิป ปทุมวรรณ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีหลักการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการทางสติปัญญา/ความคิด และวิธีการสอนเป็นการสอนแบบวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การใช้เหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการความขัดแย้ง

กลุ่มที่ 5 รูปแบบการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) ได้แก่ รูปแบบการสอนของอาจารย์ธวัชชัย ป้องศรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ดร.ประสิทธิ์ ฤกษ์พิศุทธิ์ มหาวิทยาลัยพายัพ, อาจารย์พิกุล อิทธิหิรัญวงศ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ดร.เลิศชาย ศิริชัย มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ดร.สุจิริรา หาผล และอาจารย์ปริญญญา ธรรมเมือง มหาวิทยาลัยนเรศวร,

รศ.นฤมล ชีรวัดน์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ดร. ประภาศ ปานเจียง มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, รศ. ดร. ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ผศ.ดร. สุชาติ เศรษฐมาลินี มหาวิทยาลัยพายัพ, รศ. ดร.สุกัญญา เออมอัมธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยมีหลักการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระ วิธีการ และรูปแบบ และวิธีการสอนเป็นการสอนแบบผสมผสานหลาย ๆ วิธีให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา เช่น การบรรยายควบคู่ การนำเสนอกรณีตัวอย่าง การอภิปราย การวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และการฝึกปฏิบัติทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

รูปแบบการสอนต่าง ๆ ของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา จะมีหลักการสอน วัตถุประสงค์ วิธีการสอนและขั้นตอนการสอนที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับจุดเน้นตามรูปแบบการสอนของแต่ละท่าน แม้จะมีการแบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนต่าง ๆ ออกเป็น 5 กลุ่มดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้แสดงว่าผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ยึดถือรูปแบบการสอนนั้น ๆ แบบตายตัว โดยส่วนใหญ่ทุกคนเน้นการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ที่ทันสมัยเหมาะสมกับผู้เรียนระดับปริญญาตรี พร้อมทั้งจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนให้เหมาะสมตลอดเวลาซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะที่เน้นการบูรณาการ (Integration) ซึ่งเป็นรูปแบบการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระ วิธีการ และรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของวิชาสันติศึกษา ที่มีลักษณะสหวิทยาการ (Multidisciplinary Subjects) โดยเน้นการศึกษาวิจัยจะศึกษาภาพรวมของความรู้สันติศึกษา ทฤษฎีและแนวคิดสันติศึกษาและสันติวิธี ทั้งด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รัฐศาสตร์ ศาสนศาสตร์ และศึกษาศาสตร์ ทฤษฎีการเรียนรู้และการสอนและรูปแบบการสอนให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรีระดับปริญญาตรีมีประสิทธิภาพต่อไป

1.3 ปัจจัยที่มีผลการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา

ไทย

จากการศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา พบปัจจัยที่มีผลการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา พบว่า คุณสมบัติ “สันติภายใน” ของนักศึกษาจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา ได้แก่ การศึกษาในการเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสันติภาพ สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความ

รุนแรง และการลดความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยสันติวิธี หากนักศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจ และฝึกทักษะดังกล่าวจะทำให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่ายขึ้น ดังที่ ผู้ทรงคุณวุฒิสันติศึกษาได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“การสอนสันติศึกษานั้น ต้องเปลี่ยน วิถีชีวิต และ วิถีปฏิบัติ ของนักศึกษา เป็น สันติวิถีชีวิต คือ การสอนให้รู้ว่า สันติศึกษานั้นเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน”

(พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, สัมภาษณ์ 2 กรกฎาคม 2556)

“ต้องเริ่มต้นที่การสร้างควมไว้วางใจก่อน เน้นการสอนข้างในให้เกิด สันติ ภายในแก่นักศึกษาก่อน แล้วจึงเติมองค์ความรู้ เน้นให้นักศึกษาเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของสรรพ สิ่งที่ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน” (ปาริชาติ สุวรรณบุบผา, สัมภาษณ์ 10 มิถุนายน 2556)

“การสอนสันติภาพในชั้นเรียน ต้องให้อ่านเยอะ ๆ อาจารย์มีหนังสือดี ๆ ให้นักเรียนอ่าน โดยหนังสือที่ให้อ่านนั้น ต้องเลือกให้ดี มีเนื้อหาสอนเรื่องความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีหลักธรรมะ ทำให้นักเรียนเกิดสันติภาพภายในตัวเองอย่างมาก”

(ท่านอาจารย์มิตซูโอะ ชิบาฮาริ, การตอบคำถาม 6 กันยายน 2556)

2. ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา พบว่า ตัวอาจารย์ ผู้สอนสันติศึกษา กิจกรรม รูปแบบ วิธีการหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา ได้แก่ การเรียนรู้แบบองค์รวม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการความขัดแย้ง การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย การสานเสวนา การวิพากษ์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ หากอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา มีการออกแบบการเรียนการสอน กิจกรรม รูปแบบการสอน วิธีการและกระบวนการสอนได้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่าย ดังที่ ผู้ทรงคุณวุฒิสันติศึกษาได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“ตัวอาจารย์ผู้สอนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในประสบผลสำเร็จ นอกจากอาจารย์จะต้องเป็นผู้รู้จริงด้านสันติภาพแล้ว จะต้องมีการจัดการเรียนการสอนที่ดี เช่น การสอนควรเป็นกลุ่มเล็ก ไม่ใช้การบรรยาย ควรมีการลงพื้นที่ศึกษาชุมชน

การฝึกอบรม และการสอนโดยใช้สื่อต่าง ๆ ประกอบ เพื่อสร้างความท้าทายและประทับใจแก่ผู้เรียน” (โคทม อาริยา, สัมภาษณ์ 10 มิถุนายน 2556)

“ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา มักมีความถนัดแตกต่างกัน จะทำอย่างไร ให้ อาจารย์ผู้สอนมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย มีสื่อการสอนต่าง ๆ ควรเน้น การประยุกต์ใช้ กิจกรรมการสอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันจริง สามารถนำไปใช้ได้ อย่างเหมาะสมและทันสมัยกับกลุ่มผู้เรียน ” (สุชาติ เศรษฐมาลินี, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2556)

“ การสอนสันติศึกษาควรสอนโดยยึดหลักการสอนการให้ความรู้ การสร้างจิตสำนึกทัศนคติที่ดี การเลือกนำมาเอาไปใช้ และการลงมือกระทำ โดยมีวิธีการสอนด้วยการลดการสอนแบบบรรยายลง มีการใช้กิจกรรมการสอนต่าง ๆ เช่น ให้ผู้เรียนคิดโครงการศึกษาสันติภาพ โดยลงมือปฏิบัติภาคสนาม แล้วนำมาเสนอผลงานในชั้นเรียน การศึกษากรณีศึกษา การใช้สื่อต่าง ๆ ” (ศรีเพ็ญ สุภพิทยากุล, สัมภาษณ์ 14 มิถุนายน 2556)

3. ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา พบว่าบรรยากาศสภาพแวดล้อม และ โครงสร้างทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา หากสถาบันอุดมศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกชั้นเรียน และสภาพภายในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะส่งผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา และ โครงสร้างทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้มีการเปิดรายวิชาสันติศึกษาในหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไปหรือหมวดวิชาเลือกเสรี แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีได้เรียนอย่างแพร่หลายย่อมส่งผลต่อการเปิดพื้นที่สันติวิธีแก่นักศึกษาที่จะออกไปเป็นบัณฑิตที่ดีของสังคมต่อไปในอนาคตในสายวิชาชีพต่าง ๆ ดังที่ ผู้ทรงคุณวุฒิสันติศึกษาได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“ การสอนสันติศึกษามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี ยิ่งนักศึกษาในสายวิชาชีพชั้นสูง เช่น นักศึกษาแพทย์ วิศวะ นักศึกษากลุ่มนี้ล้วนเติบโตไปเป็นผู้นำทางสังคมที่มีบทบาทในการช่วยลดความขัดแย้งได้ แต่ปัจจุบัน สกอ. ไม่ได้เอื้ออำนวยเรื่องโครงสร้างหลักสูตรมากนัก ” (บุษบง ชัยเจริญวัฒน์, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2557)

“กระทรวงศึกษาธิการควรมีนโยบายในการสอนสันติศึกษาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ถึงอุดมศึกษา โดยประยุกต์ให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน การสอนสันติศึกษามีความสำคัญ เพราะช่วยให้ผู้เรียนได้เปิดโลกทัศน์ มีมุมมองความคิดที่เปิดกว้าง ในการยอมรับความแตกต่างหลากหลาย การเคารพให้เกียรติให้ความเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีเอกภาพ” (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, สัมภาษณ์ 9 พฤศจิกายน 2556)

“ สภามหาวิทยาลัยมหาดใหญ่ กำหนดนโยบายต้องมีการเรียนการสอนสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี เพื่อให้นักศึกษาเป็นผู้นำ *Peace Studies* ให้แก่สังคม โดยที่ไม่จำเป็นต้องทำงานสันติศึกษา แต่คนที่จบปริญญาตรีสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง ซึ่งนับวันต้องเรียนรู้เรื่องนี้เพื่อจะละลายความขัดแย้งในคน และสังคม จึงจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตร GE ให้มีวิชาสันติศึกษา” (ประกาศ ปานเจียง , สัมภาษณ์ 13 กุมภาพันธ์ 2557)

1.2.4 ปัญหาความขัดแย้งในชีวิตประจำวันและความต้องการในการ

จัดการเรียนการสอนสันติศึกษาของนักศึกษารายวิชาสันติศึกษา

ผลการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ นักศึกษารายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 8 คน และนักศึกษารายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 8 คน รวมจำนวน 16 คน ประจำปีภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ทำการสนทนาร่วมแบบเจาะจง โดยการบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (2556) และการบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก (2556) ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาความขัดแย้งในชีวิตประจำวันของนักศึกษา พบว่า นักศึกษารายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และนักศึกษารายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ประสบปัญหาความขัดแย้งในชีวิตประจำวันสอดคล้องกัน ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งจากการแสดงความคิดเห็นแตกต่างจากบุคคลอื่น ปัญหาความขัดแย้งจากคนในครอบครัว ญาติพี่น้อง ปัญหาความขัดแย้งจากการคบเพื่อน ในสถาบันการศึกษา ปัญหาความขัดแย้งจากการทำงานกลุ่มกับเพื่อนในสถาบันการศึกษา โดยมีปัญหาที่ต่างกันเพียงด้านเดียว คือ นักศึกษาสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์จะมีปัญหาเรื่องการจัดสรรเวลาเรียนกับเวลาทำงานในกลุ่มนักศึกษาที่ทำงานไปด้วยเรียนไปด้วย ดังที่ นักศึกษาได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“เวลาที่มักจะมีปัญหาความขัดแย้งส่วนเกิดจากที่ต้องแสดงออกในเรื่องต่าง ๆ ต่อหน้าบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องในบ้าน มีปัญหาคิดเห็นแตกต่างจากผู้ปกครอง บางทีอยากจะคัดค้านความคิดเห็นบ้าง แต่ก็กลัวท่านจะไม่พอใจ เพราะเคยทำแล้วมันกลับกลายเป็นปัญหาใหญ่ไป พอมาถึงที่มหาวิทยาลัยก็มีปัญหากับเพื่อนร่วมรุ่นเวลาต้องทำงานกลุ่มร่วมกัน กลุ่มไม่ค่อยจะลงรอยกัน ไม่ค่อยฟังกัน ทำให้เกิดปัญหาตั้งแต่เริ่มต้นทำงานกลุ่ม ผลงานก็ออกมาไม่ดี เพื่อนบางคนในกลุ่มก็เลิกคบกันไปเลยก็มี ” (แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 2556)

“ไม่ค่อยชอบเวลาต้องแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างจากคนอื่น เพราะพอพูดออกไปไม่ค่อยมีคนฟัง ทำให้รู้สึกเสีย Self มาก แต่บางครั้งผมต้องการจะแสดงจุดยืนให้กลุ่มเพื่อนฟัง เพราะคิดว่าถ้าไม่ทำแบบนี้ มันอาจไม่ใช่ออย่างแน่นอน แต่พอแสดงออกไป กลับยิ่งเลวร้ายลง ถึงขั้นทะเลาะกัน เพื่อนหลายคนอยากจะแยกกลุ่มไป ทำให้มองหน้ากันไม่ติด แทบจะไม่ได้พูดคุยกันเลย ผมอยากจะมึ่วิธีการพูด ว่าทำอย่างไรจะให้คนอื่นฟังเรา และไม่ต้องทะเลาะกับคนอื่นอีก ” (แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 2556)

2. ความต้องการในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาของนักศึกษา

รายวิชาสันติศึกษา พบว่า นักศึกษารายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และนักศึกษารายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาสันติศึกษา ได้แก่ การฝึกทักษะการจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์ต่าง ๆ ความรู้ ความเข้าใจในสันติวิธีที่ถูกต้อง และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำท่ายและหลากหลายมากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว ดังที่นักศึกษาได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“อยากให้อาจารย์ช่วยสอนความรู้พร้อมฝึกปฏิบัติไปด้วย ไม่อยากเห็นการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว ถ้ามีการศึกษานอกสถานที่ด้วยจะดีมาก ๆ อยากไปคู่วิธีการจัดการความขัดแย้งในสถานที่จริง ๆ ว่าเขามีวิธีการอย่างไร อย่างเช่นพาไปคู่มืออบที่ประท้วงรัฐบาลด้วยก็คงดี ฟังแต่ข่าวบางทีก็อยากจะรู้เรื่องจริง ๆ บ้าง ที่สำคัญอยากให้มีการฝึกวิธีการจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อต้องได้นำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ” (แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 2556)

“ เคยดูรายการที่มีการนำคนที่ขัดแย้งกันมาออกทีวีเพื่อหาทางออกในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ แล้วเห็นนักวิชาการ นักสันติวิธีคอยแนะนำวิธีการแก้ไขปัญหาให้ทั้งสองฝ่าย ถ้ามีการเรียนการสอนวิธีการพูด การเจรจาปรองดองกัน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง น่าจะเป็นประโยชน์มากกว่าที่จะสอนทฤษฎี” (แบบบันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 2556)

2. ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาตาม ขั้นตอนที่ 2 (D₁) โดยการสอนหน้ากลุ่มเพื่อกร่างพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

จากผลการศึกษา ตอนที่ 1 ดังกล่าว ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์ได้นำเสนอรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป / หมวดวิชาเลือกเสรี ระดับปริญญาตรี ข้อมูลพื้นฐานและสถานการณ์การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย และปัญหาความขัดแย้งในชีวิตประจำวันและความต้องการในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาของนักศึกษารายวิชาสันติศึกษา มาเสนอในการจัดสนทนากลุ่มเพื่อกร่างพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

1. สนทนากลุ่มย่อย กับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2556 ณ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์

2. สนทนากลุ่มย่อย กับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ในวันที่ 14 มิถุนายน 2556 ณ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

3. สนทนากลุ่มร่วมกับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ และอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ในวันที่ 8 กรกฎาคม 2556 ณ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

โดย และผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไข ตามประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ดังตารางที่ 18 ผลการสนทนากลุ่มอาจารย์ผู้สอนเพื่อกร่างพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ตารางที่ 18 ผลการสนทนากลุ่มอาจารย์ผู้สอนเพื่อยกร่างรูปแบบการสอนสันติศึกษาใน
สถาบันอุดมศึกษาไทย

ประเด็นการสนทนากลุ่ม	ผลการสนทนากลุ่ม
1. การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการสอนสันติศึกษา	
1.1 การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบมีความเหมาะสมครอบคลุมความต้องการจำเป็นตามแนวคิดสันติศึกษา	องค์ประกอบครอบคลุมความต้องการจำเป็น มีทั้งหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการสอน วิธีการสอน ขั้นตอนการสอน สื่อการสอน การประเมินผล บริบทที่เกี่ยวข้อง ระบบการสนับสนุนและการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา เงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนไปใช้
1.2 องค์ประกอบของรูปแบบแต่ละองค์ประกอบมีความสัมพันธ์สอดคล้องส่งเสริมซึ่งกันและกัน	หลักการต้องให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ ทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี เกิดจากการปฏิบัติด้วยตนเอง และต้องมีการแลกเปลี่ยนความรู้ด้วย
2. องค์ประกอบของรูปแบบการสอนสันติศึกษา	
2.1 องค์ประกอบเชิงหลักการและวัตถุประสงค์	
2.1.1 หลักการของรูปแบบมีความเหมาะสมสอดคล้องกับแนวคิด และทฤษฎีพื้นฐาน สามารถใช้เป็นกรอบในการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน แสดงให้เห็นจุดเน้นในการเรียนการสอน	จุดเน้นของรูปแบบ คือการปฏิบัติทั้งในระดับบุคคล และระดับกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจนได้ความรู้ และทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีที่สามารถนำไปปฏิบัติได้
2.1.2 วัตถุประสงค์มีความเหมาะสมชัดเจนสามารถแสดงถึงสิ่งที่มุ่งหวังให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน	วัตถุประสงค์แสดงให้เห็นว่านักศึกษา มีทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี

ตารางที่ 18 ผลการสนทนากลุ่มอาจารย์ผู้สอนเพื่อยกร่างรูปแบบการสอนสันติศึกษาใน
สถาบันอุดมศึกษาไทย (ต่อ)

ประเด็นการสนทนากลุ่ม	ผลการสนทนากลุ่ม
2.1.3 หลักการและวัตถุประสงค์มีความสอดคล้องกัน	ทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีความจากนักศึกษาได้ปฏิบัติทั้งในระดับตนเองและระดับกลุ่มและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้หลักการและวัตถุประสงค์มีความสอดคล้องกัน
2.2 องค์ประกอบเชิงกระบวนการ	
2.2.1 กระบวนการเรียนการสอนมีขั้นตอนครบถ้วน เหมาะสมและสอดคล้องต่อเนื่องกัน	ในแต่ละขั้นของขั้นตอนการสอนต้องเขียนขึ้นให้ชัดเจน เข้าใจ และนำไปใช้ในการสอนได้
2.2.2 ขั้นตอนการสอนมีความเหมาะสมสามารถทำให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์	แต่ละขั้นตอนการสอนควรแยกบทบาทอาจารย์ผู้สอน และบทบาทนักศึกษา/ผู้เรียนให้ชัดเจน
2.2.3 ขั้นตอนการสอนมีความสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์	ควรปรับชื่อแต่ละขั้นตอนให้สอดคล้องกับแนวคิดสันติศึกษา การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี เขียนชื่อแต่ละขั้นตอนให้ยาวขึ้นเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
2.3 องค์ประกอบเชิงเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้	
2.3.1 ปัจจัยที่มีผลการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์	มีปัจจัยที่มีผลการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์ ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือ คุณสมบัติ “สันติภายใน” ของนักศึกษา/ผู้เรียน ปัจจัยภายนอก คือ อาจารย์ผู้สอน กิจกรรม รูปแบบวิธีการหรือกระบวนการเรียนการสอน และปัจจัยเกี่ยวพัน คือ บรรยากาศสภาพแวดล้อม และโครงสร้างทางการศึกษา

จากตารางที่ 18 ผลการสนทนากลุ่มของอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาเลือกเสรี โดยสรุป พบว่า 1) การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการสอน อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาเห็นว่า องค์ประกอบครอบคลุมความต้องการจำเป็น มีทั้งหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาการสอน วิธีการสอน ขั้นตอนการสอน สื่อการสอน การประเมินผล บริบทที่เกี่ยวข้อง ระบบการสนับสนุนและการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา รวมทั้งปัจจัยที่ที่มีผลการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย 2) องค์ประกอบของรูปแบบการสอน ด้านองค์ประกอบเชิงหลักการและวัตถุประสงค์ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาเห็นว่า จุดเน้นของรูปแบบคือการปฏิบัติทั้งในระดับบุคคล และระดับกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจนเกิด ได้ความรู้ที่ชัดเจน วัตถุประสงค์ สามารถแสดงทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี ได้ปฏิบัติทั้งในระดับตนเองและระดับกลุ่มและมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้หลักการและวัตถุประสงค์มีความสอดคล้องกัน ด้านองค์ประกอบเชิงกระบวนการ ในแต่ละขั้นของกระบวนการสอนต้องเขียนขึ้นให้ชัดเจน แต่ละขั้นตอนการสอนควรแยกบทบาทอาจารย์ผู้สอน บทบาทของนักศึกษา/ผู้เรียนให้ชัดเจน และควรปรับชื่อแต่ละขั้นตอนให้สอดคล้องกับการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี เขียนชื่อแต่ละขั้นตอนให้ยาวขึ้นเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และด้านองค์ประกอบเชิงเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ มีปัจจัยที่ที่มีผลการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักการและวัตถุประสงค์ ได้แก่ ปัจจัยภายใน คือ คุณสมบัติ “สันติภายใน” ของนักศึกษา/ผู้เรียน ปัจจัยภายนอก คือ อาจารย์ผู้สอน กิจกรรม รูปแบบ วิธีการหรือกระบวนการเรียนการสอน และปัจจัยเกื้อหนุน คือ บรรยากาศสภาพแวดล้อม และโครงสร้างทางการศึกษา

จากการสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion) ที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขและนำไปพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ตามที่อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาได้ให้ข้อเสนอแนะ จนได้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยมีรายละเอียดดังการสนทนากลุ่มที่ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้สนทนาแลกเปลี่ยนข้อมูลในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาของแต่ละสถาบันในประเด็นต่าง ๆ 3 ประเด็น โดยการบันทึกการสนทนากลุ่ม (2556) ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดในการเปิดการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา

ในส่วนของมหาวิทยาลัยมหิดล ดำเนินการสอนโดยสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีภารกิจด้านการศึกษาและวิจัยเพื่อเป็นศูนย์วิจัยและพัฒนาทางด้านสันติวิธีที่มุ่งส่งเสริมการใช้สันติวิธีแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้และสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย ต่อมาทางสถาบันฯ มีนโยบายเกี่ยวกับการผลิตบัณฑิตระดับมหาบัณฑิต

และแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี จึงนำเสนอรายวิชาการ แปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี ในหมวดวิชาเลือกเสรี ให้แก่คณะต่าง ๆ ที่สนใจ โดยมีการ สอนเกี่ยวกับทฤษฎีสันติภาพ ความรุนแรง และความขัดแย้ง ความรุนแรงประเภทต่าง ๆ กรณีศึกษาความรุนแรงในชีวิตประจำวัน การวิเคราะห์ ความขัดแย้งและการหาวิธีแนวทางสันติวิธี ในการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้ง เครื่องมือสันติวิธี การสานเสวนาที่เน้นการฟังอย่างลึกซึ้ง การ สื่อสารอย่างสันติ และการใช้สันติวิธีในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอน รายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน ของสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ โดยหมวด วิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ ที่มีหลักสูตรเปิดรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน นักศึกษาระดับปริญญาตรี ให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความขัดแย้ง การตอบสนอง ต่อปัญหาและความขัดแย้งในชีวิตประจำวันอย่างสร้างสรรค์โดยใช้หลักสันติวิธีอันคำนึงถึงคุณธรรม จริยธรรมและสิทธิส่วนบุคคล การเจรจาต่อรอง การแสวงหาทางเลือกที่เหมาะสมในการบริหาร จัดการความขัดแย้งเพื่อดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

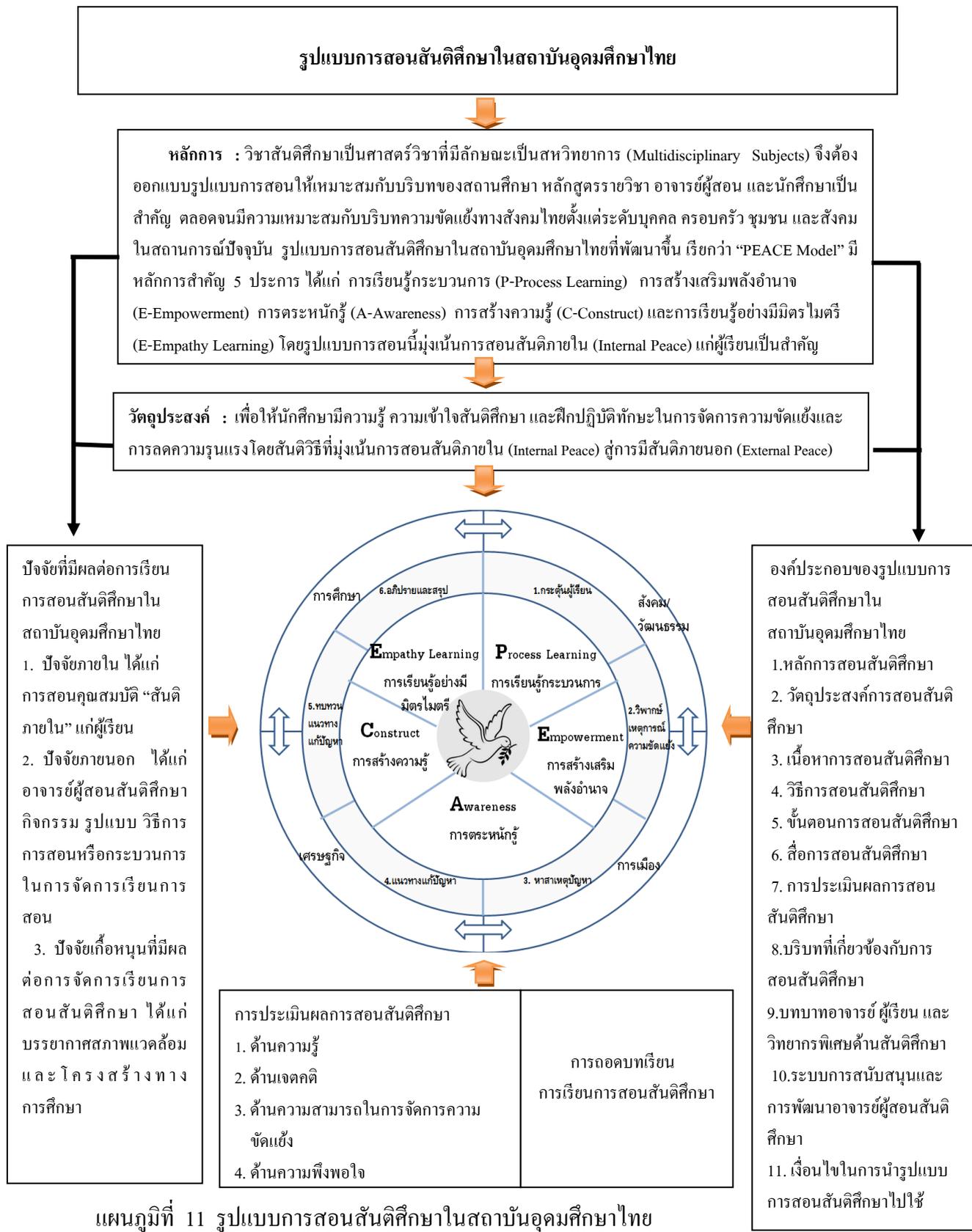
2. ปัจจัยที่ส่งผลการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ผู้ร่วมสนทนากลุ่มมีความคิดเห็นร่วมกันว่า การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ไทยแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากสภาพต่าง ๆ ของ สังคมไทยกำลังประสบปัญหาความขัดแย้งในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความขัดแย้งในระดับ บุคคล กลุ่ม สังคม และประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ได้กำหนดการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ และคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึง ประสงค์ของแต่ละระดับคุณวุฒิ ในระดับปริญญาตรีตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ของประเทศไทยดังกล่าว ได้ให้ความสำคัญต่อทักษะทางปัญญาในการคิดวิเคราะห์และการ แก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ และมีคุณสมบัติในการแก้ปัญหา ความขัดแย้งใน สถานการณ์ส่วนบุคคล และกลุ่ม สามารถการแสวงหาทางเลือกในการแก้ปัญหาและสามารถนำไป ปฏิบัติได้ นั้น มีความสอดคล้องกับการสอนสันติศึกษาอย่างมาก เพราะวิชาสันติศึกษานั้น มุ่งสอน ให้ผู้เรียนมีทักษะทางปัญญา มีความสามารถในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงใน สถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งความขัดแย้งในระดับบุคคล กลุ่ม ชุมชน สังคม และประเทศ และมีสามารถ ในการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีเป็นทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ หาก สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ มีการบรรจุรายวิชาสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชา เลือกเสรี เพื่อให้ให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีได้เรียนรู้ ย่อมจะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ความ เข้าใจเกี่ยวกับสันติศึกษาไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถช่วยลดความขัดแย้ง มีการจัดการความ ขัดแย้งโดยสันติวิธีแก่สังคมอย่างสร้างสรรค์ในอนาคตได้

นอกจากนั้นยังมีปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนคือ อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา และนักศึกษา ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเห็นว่า อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาควรเป็นผู้ที่สนใจศึกษาความรู้เกี่ยวกับสันติศึกษา ทฤษฎีและองค์ความรู้ทางด้านสันติภาพ สันติวิธี และการจัดการความขัดแย้ง มีการออกแบบการสอน วิธีการสอน และรูปแบบการสอนต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมและทันสมัยกับกลุ่มผู้เรียน ควรสอนโดยการบรรยายให้น้อยลงแต่มีการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนให้มากขึ้น เช่น การนำโดยการนำ Case Study ต่าง ๆ มาให้นักศึกษาศึกษาเรียนรู้แลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่นในชั้นเรียน การสอนให้รู้จักการวิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้ง และการเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี การใช้กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ในชั้นเรียน เช่น การใช้เกม การใช้บทบาทสมมติ การแสดงละคร การวาดรูป และการใช้สื่อต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ คลิปวิดีโอ เป็นต้น

3. รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเห็นร่วมกันว่า การพิจารณารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยนั้น ควรมีลักษณะบูรณาการ (Integration) มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้สูง เพราะแต่ละสถาบันมีคำอธิบายรายวิชาและเนื้อหาที่แตกต่างกัน แต่โดยหลักการและวัตถุประสงค์การสอนสันติศึกษามุ่งเน้นการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้ด้านสันติศึกษา ได้แก่ สันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง สันติวิธี และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีที่มุ่งเน้นการสอน “สันติภายใน” (Internal Peace) แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียกรูปแบบการสอนนี้ว่า “**PEACE Model**” ดังแผนภูมิที่ 11 รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย



โดยมีรายละเอียดรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังต่อไปนี้

การใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย หรือ “PEACE Model” มีองค์ประกอบสำคัญ จำนวน 11 องค์ประกอบ มีวิธีการใช้โดยการศึกษา 1) หลักการสอนสันติศึกษา 2) วัตถุประสงค์การสอนสันติศึกษา 3) เนื้อหาการสอนสันติศึกษา 4) วิธีการสอนสันติศึกษา 5) ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา 6) สื่อการสอนสันติศึกษา 7) การประเมินผลการสอนสันติศึกษา 8) บริบทที่เกี่ยวข้องกับการสอนสันติศึกษา 9) บทบาทผู้สอน ผู้เรียน และวิทยากรสันติศึกษา 10) ระบบการสนับสนุนและการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา และ 11) เงื่อนไขในการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้ ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หลักการสอนสันติศึกษา

วิชาสันติศึกษาเป็นศาสตร์วิชาที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ

(Multidisciplinary Subjects) มีองค์ความรู้ ทฤษฎี แนวคิดและวิธีการศึกษาในหลาย ๆ ศาสตร์ เช่น ศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ จิตวิทยา สุนทรียศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา จริยธรรม บริหารศาสตร์ บริหารธุรกิจ ศึกษาศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ การสอนสันติศึกษาจึงมีความครอบคลุมศาสตร์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง การศึกษาสันติศึกษาจะต้องออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา หลักสูตรรายวิชา อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาเป็นสำคัญ ตลอดจนมีความเหมาะสมกับบริบทความขัดแย้งทางสังคมไทยตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา ที่ทำงาน และการเมืองการปกครองในสถานการณ์ปัจจุบัน โดยมีหลักการสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

P - Process Learning การเรียนรู้กระบวนการ

E - Empowerment การสร้างเสริมพลังอำนาจ

A - Awareness การตระหนักรู้

C - Construct การสร้างความรู้

E - Empathy Learning การเรียนรู้อย่างมีมิตรไมตรี

โดยรูปแบบการสอนนี้มุ่งเน้นการสอนสันติภายใน (Internal Peace) แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

P - Process Learning การเรียนรู้กระบวนการ คือ การเรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ที่เป็นทักษะที่จำเป็นต่อการจัดการความขัดแย้ง ความรุนแรงในชีวิตประจำวัน ได้แก่ กิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนทำเป็นขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ทั้งเนื้อหาและกระบวนการ กระบวนการที่นำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการคิด

กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการแสวงหาความรู้ ฯลฯ กระบวนการเรียนรู้ที่เลือกนำมาใช้ในการสอนสันติศึกษาจึงต้องออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเนื้อหาการสอนในแต่ละสัปดาห์ และบริบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

E - Empowerment การสร้างเสริมพลังอำนาจ คือ การจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง (Active Participation) โดยการใช้วิธีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนสามารถระบุปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง โดยใช้วิจรรณญาณ การมองปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงในสังคมที่ควรจะเป็น และการพัฒนาวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรค เพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ มีความเชื่อในความสามารถของตนเองสูง มีพลังอำนาจทางบวกและมีสันติภายใน (Internal Peace) ผู้การมีสันติภายนอก (External Peace) ในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมในสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงต่าง ๆ อย่างเหมาะสมต่อตนเอง บุคคล ชุมชน และสังคม การสร้างเสริมพลังอำนาจจึงเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

A - Awareness การตระหนักรู้ คือ การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ภายในจิตใจของตัวเอง เป็นสถานะของจิตใจในการรับรู้ เกิดการจุกคิดได้ หรือการเกิดขึ้นในอารมณ์ ความรู้สึกว่ามีสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์หนึ่ง หรือสถานการณ์หนึ่งที่ทำให้เกิดสภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึกเกิดขึ้นภายในตัวเอง สามารถรับรู้และสัมผัสอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง และผู้อื่น ทั้งในสภาวะปกติและสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงต่าง ๆ สามารถที่จะมีปฏิสัมพันธ์ (Inter Action) กับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพและซาบซึ้งในอารมณ์ ความรู้สึกของบุคคลอื่น ทำให้ผู้เรียนเกิดความอดทนต่อความแตกต่างของผู้อื่นและสังคม ที่แตกต่างจากตัวเอง สามารถรับรู้จุดเด่น จุดด้อยของตัวเอง ผู้อื่นและสังคม จนพัฒนาสู่การมีสันติภายใน (Internal Peace) การตระหนักรู้จึงเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกาย อารมณ์ และสังคม

C - Construct การสร้างความรู้ คือ การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตัวเอง ไม่ใช่การสร้างความรู้จากบุคคลอื่น แต่เป็นการเรียนรู้แบบการลงมือกระทำ (Learning by Doing) จากตัวผู้เรียนเองที่พยายามแสวงหาความรู้ทางด้านสันติศึกษา สันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง และสันติวิธีได้ด้วยตนเอง กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นจึงต้องตอบสนองต่อผู้เรียน เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนสามารถเป็นผู้จัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และสามารถสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง เช่น การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ กรณีศึกษาความขัดแย้ง ความรุนแรง ในระดับบุคคล

กลุ่ม และสังคม การเรียนรู้ตามสภาพจริง การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลัก การจัดสนทนากลุ่ม การเสวนาสันติวิธี การอภิปรายและแสดงความคิดเห็น ฯลฯ การสร้างความรู้จึงเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา และสังคม

E - Empathy Learning การเรียนรู้อย่างมีมิตรไมตรี คือ การจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่นในสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน สามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในสถานการณ์เกิดการใช้วาจาสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) ในระดับบุคคล กลุ่ม และสังคม กิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้นจึงต้องมีการฝึกทักษะที่จำเป็นในการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีที่มุ่งเน้นการทำให้เกิดสันติภายใน (Internal Peace) ต่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีมิตรไมตรี มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเมื่อเกิดสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงเกิดขึ้น อันจะทำให้เกิดการมีสันติภายนอก (External Peace) ตามมา เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ การภาวนาเสวนา การสานเสวนา การฟังอย่างลึกซึ้ง การแสดงความคิดเห็นเชิงสร้างสรรค์ กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา ฯลฯ การเรียนรู้อย่างมีมิตรไมตรีจึงเป็นการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม

หลักการสำคัญ 5 ประการของรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังกล่าว อาจารย์ผู้สอนสามารถเลือกวิธีการสอนและกิจกรรมการสอนที่มุ่งเน้นการสอนสันติภายใน (Internal Peace) ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการทำที่ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบทั้ง 5 ประการ ได้นั้น ผู้สอนสามารถเลือกจัดกิจกรรมการสอนสันติศึกษาใดก่อนและหลังได้เช่นกัน ไม่จำเป็นต้องเรียงตามองค์ประกอบขึ้นอยู่กัเนื้อหาและกิจกรรมนั้น ๆ

2. วัตถุประสงค์การสอนสันติศึกษา

วัตถุประสงค์การสอนสันติศึกษา มีดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาสันติศึกษา ความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาสันติศึกษาและสันติภาพ เพื่อการเกิดสันติสุขภายในตัวเอง และสันติสุขภายนอกในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม
2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความขัดแย้ง ความรุนแรง การใช้ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง การจัดการความขัดแย้ง การลดความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้งโดยใช้กระบวนการสันติวิธี
3. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติการจัดการความขัดแย้ง การลดความรุนแรงโดยใช้กระบวนการสันติวิธีที่มุ่งเน้นการสอนให้เกิดสันติภายใน (Internal Peace) ต่อผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ

3. เนื้อหาการสอนสันติศึกษา

เนื้อหาการสอนสันติศึกษามีลักษณะเป็นสหวิทยาการ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ และคำอธิบายรายวิชาของแต่ละสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ บรรจุไว้ในหลักสูตร โดยเนื้อหาการสอนควรประกอบด้วย ความรู้ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง การจัดการความขัดแย้ง การลดความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้ง รวมถึงการลดความรุนแรงโดยการใช้กระบวนการสันติวิธี

4. วิธีการสอนสันติศึกษา

วิธีการสอนสันติศึกษาสามารถสอนได้หลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ และทักษะการสอนของอาจารย์ผู้สอนแต่ละท่านเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากการสอนสันติศึกษามีลักษณะสหวิทยาการ การสอนสันติศึกษาควรมีการสอนแบบบูรณาการด้วยวิธีการสอนที่หลากหลายผสมผสานกัน เช่น การสอนแบบการบรรยาย การสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อย การสอนแบบสาธิต การทัศนศึกษา การฝึกภาคสนาม การใช้กรณีศึกษา จากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ การแสดงบทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง การแสดงละคร ศิลปะ ดนตรี กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เกม เป็นต้น

5. ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา

ขั้นตอนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ได้พัฒนาจากผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา มีรายละเอียดขั้นตอนการสอนสันติศึกษา ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นการกระตุ้นผู้เรียน

อาจารย์ผู้สอนกระตุ้นความอยากรู้ อยากเห็นผู้เรียนผ่านการตั้งคำถาม การให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ผ่านข่าวสารจากสื่อหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ ภาพยนตร์ ละคร กรณีศึกษา การศึกษาประเด็นปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ของนักศึกษา แล้วตั้งประเด็นผู้สอนสันติศึกษา

ขั้นที่ 2 ขั้นการวิพากษ์เหตุการณ์

การสอนโดยการใช้ผู้เรียนได้วิพากษ์ประเด็นเหตุการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในบริบทต่าง ๆ ด้วยวิธีการสอนที่หลากหลายแบบบูรณาการ ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย การใช้กรณีศึกษา ผ่านข่าว ทีวี สื่อออนไลน์ ภาพยนตร์ ละคร เป็นต้น การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร ศิลปะ ดนตรี กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เกม เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ และทักษะของอาจารย์ผู้สอน ความเหมาะสมของตัวผู้เรียน สถานที่ หรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนของแต่ละสถาบันการศึกษา โดยมี

เป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการวิพากษ์เหตุการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงอย่างมีส่วนร่วมเป็นการเปิดพื้นที่สันติศึกษาด้วยการฝึกคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์แก่ผู้เรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นการค้นหาสาเหตุปัญหา

ให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้จากการวิพากษ์ประเด็นความขัดแย้ง ความรุนแรงต่าง ๆ จากบทเรียนที่อาจารย์ผู้สอนใช้ในการสอนเพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหา ความขัดแย้ง ความรุนแรง ด้วยวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เช่น การพูดอภิปรายกลุ่มย่อย การอภิปรายกลุ่มใหญ่ การระดมสมอง การตอบคำถาม การอภิปรายซักถาม การใช้เทคนิคแผนที่สมอง การสอนแบบอริยสัจ 4 ฯลฯ

ขั้นที่ 4 ขั้นการหาแนวทางการแก้ปัญหา

อาจารย์ผู้สอนร่วมกับผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากขั้นการค้นหาสาเหตุปัญหา เพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงร่วมกัน โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาจากการมีสันติภายใน (Internal Peace) สู่การมีสันติภายนอก (External Peace) ด้วยวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เช่น การพูดอภิปรายกลุ่มย่อย การอภิปรายกลุ่มใหญ่ การระดมสมอง การตอบคำถาม การอภิปรายซักถาม ฯลฯ โดยการหาแนวทางการแก้ปัญหาคควรมีหลากหลายแนวทาง ไม่สรุปใช้แนวทางใดแนวทางหนึ่งแบบยึดติด อาจารย์ผู้สอนสามารถเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ความรุนแรง โดยการใช้แนวทางสันติวิธีเพื่อเปิดพื้นที่การแก้ปัญหาคตามแนวทางสันติวิธีแก่ผู้เรียน

ขั้นที่ 5 ขั้นการทบทวนแนวทางการแก้ปัญหา

อาจารย์ผู้สอนร่วมกับผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากขั้นการหาแนวทางการแก้ปัญหา เพื่อทบทวนแนวทางการแก้ปัญหาคควรมีความละเอียด ถูกต้อง มีประเด็นไหนที่ยังไม่ได้พิจารณา หรือขาดการพิจารณาไปในบริบทต่าง ๆ โดยมีการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ความรุนแรง โดยการใช้แนวทางสันติวิธีเป็นทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาคด้วย เมื่อร่วมพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบแล้ว ให้อภิปรายรายละเอียดการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง ความรุนแรง อีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่ 6 ขั้นการอภิปรายและสรุป

อาจารย์ผู้สอนร่วมกับผู้เรียนอภิปรายแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากบทเรียน สรุปพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้อื่น การเปลี่ยนแปลงภายในตัวผู้เรียน ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน และเชื่อมโยงความรู้ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง การจัดการความขัดแย้ง การลดความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้ง รวมถึงการลดความรุนแรงโดยการใช้กระบวนการสันติวิธี โดยมุ่งเน้นการมีสันติภายใน (Internal

Peace) จากตัวบุคคลสู่การมีสันติภายนอก (External Peace) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ทั้งด้านชีวิต ส่วนตัว การเรียน การทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสันติ สุข

6. สื่อการสอน

การสอนสันติศึกษาควรใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย มีความทันสมัย ทั่วยุทธการการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น กรณีศึกษา กรณีปัญหาความขัดแย้งของนักศึกษาในชีวิตประจำวัน ข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ หนังสือ วารสาร นิตยสาร สื่อออนไลน์ ภาพยนตร์ ละคร เพลง กิจกรรม กลุ่มสัมพันธ์ การใช้สถานการณ์จำลอง การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การแสดงศิลปะ ดนตรี เกมต่าง ๆ เป็นต้น

7. การประเมินผลการสอนสันติศึกษา

การประเมินผลการสอนสันติศึกษา ขึ้นอยู่กับการประเมินผลของแต่ละรายวิชาของแต่ละสถาบันการศึกษา ตามหลักเกณฑ์การประเมินผลโดยสามารถประเมินผลการสอนสันติศึกษาได้จากการประเมินผลตามสภาพความจริง (Authentic assessment) เป็นการประเมินผลที่สามารถค้นหาความสามารถและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน ข้อมูลที่ได้สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการประเมินเชิงคุณภาพอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก พฤติกรรมต่าง ๆ วิธีการปฏิบัติ ผลการปฏิบัติ และเจตคติของผู้เรียน อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาจึงต้องนำสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการประเมินมาผสมผสานแล้วเลือกวิธีประเมินให้เหมาะสม ไม่มีวิธีการประเมินผลวิธีเดียวที่สามารถประเมินผู้เรียนได้ทุกด้าน วิธีการประเมินมีหลายวิธี เช่น การใช้แบบทดสอบแบบอัตนัย (Essay) ให้นักศึกษาตอบคำถามด้วยการอธิบายการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์ต่าง ๆ การเขียนประสบการณ์การเรียนรู้ ฯลฯ การใช้แบบทดสอบแบบคำตอบมีตัวเลือก (Selected response) ให้เลือกคำตอบที่ดีที่สุด การประเมินการแสดงพฤติกรรม (Performance) จากการประเมินผลงานนักศึกษา การประเมินการสื่อความหมายระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน (Personal Communication) โดยการสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การสนทนา การอภิปรายแสดงความคิดเห็น เป็นต้น โดยการประเมินผลจะเกิดประโยชน์เมื่อมีการประเมินผลที่มีคุณภาพสูง คือ สิ่งที่ประเมินมีความชัดเจน โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ วิธีการที่เหมาะสมมีหลักการประเมินผลที่ถูกต้องตามระเบียบวิธีการประเมินผล มีความเที่ยงตรงปราศจากอคติและการบิดเบือน การเป็นตัวแทนและอ้างอิงได้ ในการประเมินผลการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้สันติศึกษา

ด้านเจตคติต่อวิชาสันติศึกษา ด้านความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง และด้านความพึงพอใจ ต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา

8. บริบทที่เกี่ยวข้องกับการสอนสันติศึกษา

เนื่องจากการสอนสันติศึกษามีลักษณะเป็นสหวิทยาการ จึงต้องคำนึงถึง บริบทที่เกี่ยวข้องกับการสอนสันติศึกษาที่สำคัญ ได้แก่ บริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และการศึกษา ดังนี้

บริบททางสังคม และวัฒนธรรม ได้แก่ สภาพของบุคคลในสังคม กลุ่มคน ชชาติพันธุ์ ชนชั้น ความเหลื่อมล้ำทางชนชั้น ความไม่เป็นธรรมทางสังคม บรรทัดฐานทางสังคม ระเบียบวินัย กฎหมาย คุณธรรมจริยธรรม ความเป็นพลเมืองของรัฐ ปัญหาอาชญากรรมและการก่อการร้าย ความเชื่อ ค่านิยมแนวทางดำเนินชีวิต วิถีชีวิต การนับถือศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อบุคคล กลุ่ม และสังคมกลายเป็นปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงทางสังคม และวัฒนธรรม

บริบททางเศรษฐกิจ ได้แก่ การทำงาน การประกอบอาชีพต่าง ๆ ชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากิน การอยู่ดีมีสุข ปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวย ปัญหาการหางานทำ ภาวะการว่างงาน ภาวะเงินฝืด ภาวะเงินเฟ้อ ภาวะความคล่องตัวทางการเงินที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับจุลภาค และระดับมหภาค กลายเป็นปัญหาความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ

บริบททางการเมือง ได้แก่ การบริหารราชการแผ่นดินทั้งในระดับรัฐบาล และท้องถิ่น การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อุดมการณ์ทางการเมือง พรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง การทุจริตคอร์รัปชัน การออกกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายภายใต้รัฐธรรมนูญ อำนาจและการใช้อำนาจทางการเมือง การชุมนุมทางการเมือง การทำรัฐประหารที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงทางการเมืองการปกครอง

บริบททางการศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาตามนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัย ความแตกต่างทางคุณภาพทางการศึกษาระหว่างสถานศึกษาในเมืองและชนบท การขาดแคลนครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา การขาดแคลนอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ปัญหาคุณภาพทางการศึกษา เช่น คุณภาพของครูอาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และนักศึกษา ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมของ ครูอาจารย์ บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และนักศึกษา ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงทางการศึกษาทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา

ปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงบางอย่างอาจเกิดจากบริบทใดบริบทหนึ่ง หรืออาจเกิดจากผลกระทบจากบริบทหนึ่งสู่อีกบริบทหนึ่ง เช่น ปัญหาการเมืองการปกครองไทย จากกรณีความขัดแย้งของรัฐบาลพรรคเพื่อไทย กับกลุ่ม กปปส. ที่ส่งผลกระทบกลายเป็นปัญหา ความขัดแย้งทางสังคม วัฒนธรรม การศึกษา และเศรษฐกิจ เป็นวิกฤตการณ์ความขัดแย้งของ ประเทศไทยที่ทั่วโลกจับตามองอย่างใกล้ชิด ปัญหาครอบครัวแตกแยกของนักศึกษาอาจนำไปสู่ ปัญหาการเสพยาเสพติด ปัญหาการพนัน และปัญหาการเรียน เป็นต้น

9. บทบาทอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียน และวิทยากรพิเศษวิชาสันติศึกษาในการใช้ รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

9.1 บทบาทของอาจารย์ผู้สอนวิชาสันติศึกษาในการใช้รูปแบบการสอน สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

บทบาทของอาจารย์ผู้สอนวิชาสันติศึกษาในการนำรูปแบบการสอน สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความรู้ทางด้านทฤษฎีการสอน จิตวิทยาการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอนและรูปแบบการสอนต่าง ๆ
2. มีความรู้ทฤษฎีและแนวคิดทางสันติศึกษาที่ครอบคลุมศาสตร์สันติศึกษาในลักษณะมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Multidisciplinary Subjects) มีองค์ความรู้ ทฤษฎี แนวคิดและวิธีการศึกษาในหลาย ๆ ศาสตร์ เช่น ศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ จิตวิทยา สุนทรียศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา จริยธรรม บริหารศาสตร์ บริหารธุรกิจ ศึกษาศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ
3. มีความสามารถในการสอน สามารถจัดลำดับชั้นสอนการสอนในการ พัฒนาความรู้ด้านสันติศึกษา ความขัดแย้ง ความรุนแรง การใช้ความรุนแรงและไม่ใช้ความรุนแรง การจัดการความขัดแย้ง การลดความรุนแรง การใช้กระบวนการสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้ง และการลดความรุนแรง ผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนสันติศึกษา
4. มีการเตรียมความพร้อมก่อนการสอนสันติศึกษาในแต่ละครั้ง มีการวางแผนการสอน วิธีการสอน และเตรียมสื่อการสอนให้น่าสนใจ มีความทันสมัย เหมาะสมกับ เนื้อหาวิชาที่จะสอน และเหมาะสมกับนักศึกษาผู้เรียนอย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง
5. มีบุคลิกภาพ “สันติภายใน” เพื่อเปิดพื้นที่สันติภาพในชั้นเรียน โดยไม่มีการใช้อำนาจในฐานะอาจารย์ผู้สอนครอบงำผู้เรียนผ่านการใช้คำพูด ฏฐะเบียบ การจัดการเรียน การสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน

9.2 บทบาทของผู้เรียนวิชาสันติศึกษาต่อการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

บทบาทของผู้เรียนวิชาสันติศึกษาต่อการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

1. มีการเตรียมความพร้อมในการเรียนสันติศึกษา ได้แก่ การเตรียมอุปกรณ์การเรียนการเตรียมข้อมูล หรืองานตามที่ได้รับมอบหมายในแต่ละครั้งให้เรียบร้อยก่อนเข้าชั้นเรียน
2. มีการวางแผนการเรียนสันติศึกษา การตั้งเป้าหมายในการเรียนในแต่ละครั้ง มีความกระตือรือร้นในการเรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเรียนอย่างสม่ำเสมอ
3. รู้จักการทำงานเป็นทีม มีความรับผิดชอบต่อกัน มีความรู้ และผู้ติดตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม
4. มีบุคลิกภาพ “สันติภายใน” เพื่อเปิดพื้นที่สันติภาพในชั้นเรียน การเคารพกฎระเบียบในชั้นเรียน ให้ความร่วมมือการจัดการเรียนการสอน ไม่ใช่อำนาจที่ไม่เหมาะสมในฐานะผู้เรียนต่ออาจารย์ผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน และการเคารพในการประเมินผลการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้สอนที่ยุติธรรมถูกต้อง โปร่งใส
5. หมั่นประเมินผลตนเองในการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง เพื่อนำความรู้สันติศึกษาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็น “สันติวิถี” ในการดำเนินชีวิตทั้งด้านส่วนบุคคล การศึกษาเล่าเรียน และการทำงาน

9.3 บทบาทของวิทยากรพิเศษหรือผู้ช่วยสอนวิชาสันติศึกษาในการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

บทบาทของวิทยากรหรือผู้ช่วยสอนวิชาสันติศึกษาในการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ควรมีลักษณะดังนี้

1. มีความรู้ทางด้านทฤษฎีการสอน จิตวิทยาการสอน วิธีการสอน เทคนิคการสอนและรูปแบบการสอนต่าง ๆ
2. มีความรู้ทฤษฎีและแนวคิดทางสันติศึกษาที่ครอบคลุมศาสตร์สันติศึกษาในลักษณะมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Multidisciplinary Subjects) มีองค์ความรู้ ทฤษฎี แนวคิด และวิธีการศึกษาในหลาย ๆ ศาสตร์ เช่น ศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ จิตวิทยา สุนทรียศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ปรัชญา ศาสนา จริยธรรม บริหารศาสตร์ บริหารธุรกิจ ศึกษาศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ

3. มีความสามารถในการสอน สามารถจัดลำดับชั้นสอนการสอนในการพัฒนาความรู้ด้านสันติศึกษา ความขัดแย้ง ความรุนแรง การใช้ความรุนแรงและไม่ใช้ความรุนแรง การจัดการความขัดแย้ง การลดความรุนแรง การใช้กระบวนการสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้ง และการลดความรุนแรง ผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนสันติศึกษา

4. มีการเตรียมความพร้อมก่อนการสอนสันติศึกษาในแต่ละครั้ง มีการวางแผนการสอน วิธีการสอน และเตรียมสื่อการสอนให้น่าสนใจ มีความทันสมัย เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่จะสอน และเหมาะสมกับนักศึกษาผู้เรียนอย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง

5. มีบุคลิกภาพ “สันติภายใน” เพื่อเปิดพื้นที่สันติภาพในชั้นเรียน โดยไม่มีการใช้อำนาจในฐานะอาจารย์ผู้สอนครอบงำผู้เรียนผ่านการใช้คำพูด กฎระเบียบ การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน

6. สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบ หรือข้อปฏิบัติของการเป็นวิทยากร หรือผู้ช่วยสอนของแต่ละสถาบันการศึกษาที่กำหนด

10. ระบบการสนับสนุนการสอนสันติศึกษาและการพัฒนาผู้สอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ระบบการสนับสนุนการสอนสันติศึกษาและการพัฒนาผู้สอนรายวิชาสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีรายละเอียดดังนี้

การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ระดับปริญญาตรีหมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเลือกเสรี มักจะมีหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนโดยหน่วยงานด้านศึกษาทั่วไป เช่น สำนักวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในสำนักวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นต้น ระบบการสนับสนุนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ได้แก่

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบการสอนสันติศึกษาในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาเลือกเสรี บรรจุรายวิชาสันติศึกษาเป็นวิชาหลักในหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หรือหมวดวิชาเลือกเสรี เพราะวิชาสันติศึกษามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทความขัดแย้งในสังคมไทยในปัจจุบันมากที่สุดวิชาหนึ่ง

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบการสอนสันติศึกษาสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาหลักสูตรที่มีรายวิชาด้านสันติศึกษาบรรจุไว้ในหลักสูตร และมีรายละเอียดชัดเจนตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF)

3. มีการพัฒนาผู้สอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ และชำนาญการด้านการสอนสันติศึกษาด้วยการ ส่งเข้าร่วมการอบรม สัมมนา การ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการเรียนการสอนและการสอนสันติศึกษาอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ตลอดจนสนับสนุนงานวิจัยด้านสันติศึกษา งานบริการวิชาการด้านสันติศึกษาแก่สถาบัน

4. มีการพัฒนาผู้สอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยการพัฒนาให้ทุนพัฒนาอาจารย์ที่สนใจการสอนสันติศึกษา เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรระดับประกาศนียบัตร ระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก เพื่อยกระดับคุณภาพผู้สอนให้ตรงกับรายวิชาโดยตรง

11. เงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้

เงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้ มีปัจจัยที่สำคัญอยู่ 3

ประการ ดังนี้

1. ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยภายในที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา พบว่า คุณสมบัตินักศึกษา “สันติภายใน” ของนักศึกษาจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา ได้แก่ การศึกษาในการเสริมสร้างบุคคลให้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสันติภาพ สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรง และการลดความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยสันติวิธี หากนักศึกษาได้รับความรู้ ความเข้าใจ และฝึกทักษะดังกล่าวจะทำให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่าย

2. ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา พบว่า ตัวอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา กิจกรรม รูปแบบ วิธีการหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา ได้แก่ การเรียนรู้แบบองค์รวม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการความขัดแย้ง การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย การสานเสวนา การวิพากษ์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ หากอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษามีการออกแบบการเรียนการสอน กิจกรรม รูปแบบการสอน วิธีการและกระบวนการสอนได้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ได้ง่าย

3. ปัจจัยเกี่ยวพันที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา

ปัจจัยเกี่ยวพันที่มีผลต่อการจัดการศึกษาแบบสันติศึกษา พบว่า บรรยากาศสภาพแวดล้อม และโครงสร้างทางการศึกษาที่ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้แบบสันติศึกษา ได้แก่ บรรยากาศสภาพแวดล้อม ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ ด้านจิตวิทยา และด้านสังคม ดังนี้ 1) ด้านกายภาพ เป็นสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในห้องเรียนที่จะส่งเสริมให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข เช่น ห้องเรียนมีขนาดเหมาะสม มีแสงสว่างเพียงพอ

กระดานไวท์บอร์ด จอโปรเจกเตอร์มีขนาดเหมาะสม โต๊ะเก้าอี้มีขนาดเหมาะสมกับวัยนักศึกษา เป็นต้น 2) ด้านจิตวิทยา เป็นสภาพแวดล้อมทางด้านจิตใจที่นักศึกษารู้สึกสบายใจ มีความอบอุ่น มีความเป็นกันเอง มีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีความรักความศรัทธาต่ออาจารย์ผู้สอน ตลอดจนมีอิสระในการแสดงออกอย่างมีกาลเทศะ และ 3) ด้านสังคม เป็นสภาพแวดล้อมที่ปลูกฝังให้นักศึกษารู้จักการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน รู้จักการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น การมีมนุษยสัมพันธ์ การจัดสภาพแวดล้อมทางสังคม เช่น จัดกลุ่มในลักษณะการนั่งเป็นวงกลม เพื่อให้ นักศึกษามีปฏิสัมพันธ์มองเห็นหน้าเพื่อนทุกคน การทำงานเป็นกลุ่ม เป็นต้น

หากสถาบันอุดมศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกชั้นเรียน และสภาพภายในชั้นเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะส่งผลดีต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา และโครงสร้างทางการศึกษาที่เปิดโอกาสให้มีการเปิดรายวิชาสันติศึกษาในหลักสูตรหมวดวิชาศึกษาทั่วไปหรือหมวดวิชาเลือกเสรี แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีได้เรียนอย่างแพร่หลายย่อมส่งผลต่อการเปิดพื้นที่สันติวิธีแก่นักศึกษาที่จะออกไปเป็นบัณฑิตที่ดีของสังคมต่อไปในอนาคตในสายวิชาชีพต่าง ๆ

4. ผลการรับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยของผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา พบว่า ผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา จำนวน 5 คน ที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง พิจารณาจากคุณสมบัติและความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญด้านสันติศึกษามีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี ผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษาได้ทำการตรวจสอบและรับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้น โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้นและทำแบบประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา ทั้ง 5 คน ได้ทำการตรวจสอบรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยมีความถูกต้องเที่ยงตรง โดยสามารถวัดได้ตรงตามหลักการและวัตถุประสงค์ที่ต้องการ มีความถูกต้องแม่นยำครบถ้วนตามหลักการการวัดผลและมีความสอดคล้องกับสภาพที่แท้จริงของตัวแปรที่ศึกษาสามารถนำไปทดลองใช้ได้ในระดับดี และมีผลการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในภาพรวมในระดับมาก ดังตารางที่ 19 แสดงผลการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยของผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา

ตารางที่ 19 แสดงผลการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยของผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา

n = 5

หัวข้อการประเมิน	ความสอดคล้อง				ความเป็นไปได้				การนำไปใช้ประโยชน์			
	\bar{X}	S.D	แปลผล	จัดลำดับ	\bar{X}	S.D	แปลผล	จัดลำดับ	\bar{X}	S.D	แปลผล	จัดลำดับ
1. หลักการในการสอนสันติศึกษา	4.00	0.89	มาก	5	4.16	0.81	มาก	4	4.66	0.59	มากที่สุด	2
2. วัตถุประสงค์ในการสอนสันติศึกษา	4.33	0.74	มาก	3	4.66	0.59	มากที่สุด	1	4.50	0.67	มากที่สุด	3
3. เนื้อหาการสอนสันติศึกษา	3.83	0.96	มาก	6	3.66	1.04	มาก	7	4.33	0.74	มาก	4
4. วิธีการสอนสันติศึกษา	4.16	0.81	มาก	4	4.00	0.89	มาก	5	4.33	0.74	มาก	4
5. ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา (ภาพรวม)	4.16	0.81	มาก	4	4.33	0.74	มาก	3	4.16	0.81	มาก	5
5.1 ขั้นตอนการกระตุ้นผู้เรียน	4.00	0.89	มาก	5	4.66	0.59	มากที่สุด	1	4.50	0.67	มากที่สุด	3
5.2 ขั้นตอนวิพากษ์เหตุการณ์	4.83	0.51	มากที่สุด	1	4.16	0.81	มาก	4	4.66	0.59	มากที่สุด	2
5.3 ขั้นตอนการค้นหาสาเหตุปัญหา	4.83	0.51	มากที่สุด	1	4.66	0.59	มากที่สุด	1	4.83	0.51	มากที่สุด	1

ตารางที่ 19 แสดงผลการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยของ
ผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา (ต่อ)

n = 5

หัวข้อการ ประเมิน	ความสอดคล้อง				ความเป็นไปได้				การนำไปใช้ประโยชน์			
	\bar{X}	S.D	แปล ผล	จัด ลำดับ	\bar{X}	S.D	แปล ผล	จัด ลำดับ	\bar{X}	S.D	แปล ผล	จัด ลำดับ
5.4 ขั้นตอนการหา แนวทาง แก้ปัญหา	4.50	0.67	มาก ที่สุด	2	4.16	0.81	มาก	4	4.66	0.59	มาก ที่สุด	2
5.5 ขั้นตอนการ ทบทวนแนว ทางการแก้ปัญหา	3.66	1.04	มาก	7	4.16	0.81	มาก	4	4.33	0.74	มาก	4
5.6 ขั้นตอนการ อภิปรายและสรุป	4.16	0.81	มาก	4	4.16	0.81	มาก	4	4.50	0.67	มาก ที่สุด	3
6. สื่อการสอน สันติศึกษา	3.66	1.04	มาก	7	4.00	0.89	มาก	5	4.16	0.81	มาก	5
7. การประเมินผล การสอนสันติ ศึกษา	3.16	1.26	ปาน กลาง	9	4.16	0.81	มาก	4	4.33	0.74	มาก	4
8. บริบทที่ เกี่ยวข้องกับ การสอนสันติศึกษา	3.61	1.36	มาก	8	4.00	0.89	มาก	5	4.16	0.81	มาก	5
9. ระบบ สนับสนุนการ สอนและการ พัฒนาผู้สอน สันติศึกษา	3.61	1.36	มาก	4	4.16	0.81	มาก	4	3.83	0.96	มาก	6

ตารางที่ 19 แสดงผลการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยของผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา (ต่อ)

n = 5

หัวข้อการประเมิน	ความสอดคล้อง				ความเป็นไปได้				การนำไปใช้ประโยชน์			
	\bar{X}	S.D	แปลผล	จัดลำดับ	\bar{X}	S.D	แปลผล	จัดลำดับ	\bar{X}	S.D	แปลผล	จัดลำดับ
10. บทบาทอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียนและวิทยากรพิเศษวิชาสันติศึกษา	4.16	0.81	มาก	4	3.83	0.96	มาก	6	4.50	0.67	มากที่สุด	3
11. เงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้	3.83	0.96	มาก	6	3.83	0.96	มาก	6	4.16	0.81	มาก	5
12. การรับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย	4.50	0.67	มากที่สุด	2	4.50	0.67	มากที่สุด	2	4.83	0.51	มากที่สุด	1
รวม	3.62	0.89	มาก		4.18	0.80	มาก		4.41	0.70	มาก	

จากตารางที่ 19 แสดงผลการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยของผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษา พบว่า การประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยด้านความสอดคล้องกับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยเท่ากับ 3.62 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.89 คะแนนเฉลี่ยด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยเท่ากับ 4.18 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.80 และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยเท่ากับ 4.41 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.70 แสดงให้เห็นว่า

ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษามีระดับความคิดเห็นต่อภาพรวมของรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยสามารถนำไปใช้ในการทดลองในชั้นเรียนได้ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในแต่ละด้าน พบว่า

1. ด้านความสอดคล้องกับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยมีการประเมินในระดับมากที่สุด ในสามลำดับแรก คือ อันดับแรก ข้อที่ 5.2 ชั้นวิพากษ์เหตุการณ์ และข้อที่ 5.3 ชั้นการค้นหาสาเหตุปัญหา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.51 อันดับสอง ข้อที่ 5.4 ชั้นการหาแนวทางแก้ปัญหา และข้อที่ 12. การรับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 และอันดับสาม ข้อที่ 2. วัตถุประสงค์ในการสอนสันติศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.74 แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบจำนวน 11 องค์ประกอบของรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย โดยเฉพาะขั้นตอนการสอนในชั้นวิพากษ์เหตุการณ์ และชั้นการค้นหาสาเหตุปัญหา ชั้นการหาแนวทางแก้ปัญหา และวัตถุประสงค์ในการสอนสันติศึกษา

2. ด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยมีการประเมินในระดับมากที่สุด ในสามลำดับแรก คือ อันดับแรก ข้อที่ 2. วัตถุประสงค์ในการสอนสันติศึกษา ข้อที่ 5.1 ชั้นการกระตุ้นผู้เรียน ข้อที่ 5.3 ชั้นการค้นหาสาเหตุปัญหา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 อันดับสอง ข้อที่ 12. การรับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 อันดับสาม ข้อที่ 5. ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา (ภาพรวม) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.74 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้น จำนวน 11 องค์ประกอบ มีความเป็นไปได้กับรูปแบบการสอนสันติศึกษาที่พัฒนาขึ้น โดยเฉพาะด้านวัตถุประสงค์ในการสอนสันติศึกษา ขั้นตอนการสอนในชั้นการกระตุ้นผู้เรียน การรับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษา และขั้นตอนการสอนในภาพรวม

3. ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ของรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยมีการประเมินในระดับมากที่สุด ในสามลำดับแรก คือ อันดับแรก ข้อที่ 5.3 ชั้นการค้นหาสาเหตุปัญหา และข้อที่ 12. การรับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.51 อันดับสอง ข้อที่ 1. หลักการในการสอนสันติศึกษา และข้อที่ 5.2 ชั้นวิพากษ์เหตุการณ์ และข้อที่ 5.4 ชั้นการหาแนวทางแก้ปัญหา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 และอันดับสาม ข้อที่ 2. วัตถุประสงค์ใน

การสอนสันติศึกษา ข้อที่ 5.1 ชั้นการกระตุ้นผู้เรียน ข้อที่ 5.6 ชั้นการอภิปรายและสรุป และข้อที่ 10. บทบาทอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียนและวิทยากรพิเศษวิชาสันติศึกษา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้น จำนวน 11 องค์ประกอบ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง โดยเฉพาะขั้นตอนการสอนในชั้นการค้นหาสาเหตุ หลักการสอนสันติศึกษา ชั้นวิพากษ์เหตุการณ์ ชั้นการหาแนวทางแก้ปัญหา วัตถุประสงค์ในการสอนสันติศึกษา ชั้นการกระตุ้นผู้เรียน ชั้นการอภิปรายและสรุป และบทบาทอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียนและวิทยากรพิเศษวิชาสันติศึกษา

ส่วนสามลำดับสุดท้ายที่มีผลการประเมินในระดับน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 7. การประเมินผลการสอนสันติศึกษาในด้านความสอดคล้องกับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีคะแนนเฉลี่ย 3.16 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.26 ข้อที่ 8. บริบทที่เกี่ยวข้องกับการสอนสันติศึกษาในด้านความสอดคล้องกับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีคะแนนเฉลี่ย 3.61 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.36 และข้อที่ 3. เนื้อหาการสอนสันติศึกษาในด้านความเป็นไปได้ของรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ข้อที่ 5.5 ชั้นการทบทวนแนวทางการแก้ปัญหาในด้านความสอดคล้องกับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย และข้อที่ 6. สื่อการสอนสันติศึกษาในด้านความสอดคล้องกับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.40 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้นที่มีผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญสันติศึกษาในระดับน้อยสามลำดับสุดท้าย แต่ภาพรวมยังอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การประเมินผลการสอนสันติศึกษา บริบทที่เกี่ยวข้องกับการสอนสันติศึกษา เนื้อหาการสอนสันติศึกษา ขั้นตอนการทบทวนแนวทางการแก้ปัญหา และสื่อการสอนสันติศึกษา ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาปรับปรุงให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นต่อไป

นอกจากนั้น เมื่อพิจารณาภาพรวมในการรับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่พัฒนาขึ้น พบว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติศึกษาจำนวน 5 คน ให้การรับรองรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในภาพรวมระดับมากทั้งสามด้านความสอดคล้อง ด้านความเป็นไปได้ และการนำไปใช้ประโยชน์

3. ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา ตามขั้นตอนที่ 3 (R₂) การทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

การทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในชั้นเรียนรายวิชาสันติศึกษาที่เลือกเป็นกรณีตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบูรณาการข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ที่พัฒนาจากตอนที่ 2 ไปทดลองใช้ในชั้นเรียน 2 สถาบัน ได้แก่ ชั้นเรียนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียน ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 49 คน เป็นเวลาจำนวน 10 ครั้ง ๆ ละ 3 ชั่วโมง เป็นเวลา 10 สัปดาห์ และชั้นเรียนรายวิชาการเปลี่ยนแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวนนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียน ประจำภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 82 คน เป็นเวลาจำนวน 10 ครั้ง ๆ ละ 3 ชั่วโมง เป็นเวลา 10 สัปดาห์ รวมจำนวนนักศึกษาที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้สมบูรณ์ทั้งหมด จำนวน 113 คน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการวิจัยเป็นแบบบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ จากการเก็บข้อมูลจากการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย จากแบบวัดความรู้ด้านสันติศึกษา แบบวัดเจตคติต่อวิชาสันติศึกษา แบบวัดความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง เป็นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่

1.1 การวิเคราะห์ความรู้สันติศึกษาของผู้เรียนจากการทดสอบแบบวัดความรู้ด้านสันติศึกษา เปรียบเทียบก่อนเรียน (Pretest) และหลังเรียน (Prottest) โดยใช้แบบวัดความรู้สันติศึกษา จำนวน 52 ข้อ การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบทดสอบสันติศึกษา ก่อนเรียน (Pretest) และหลังเรียน (Prottest) โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลที่ใช้กระบวนการสันติศึกษา ความรู้ความเข้าใจสันติศึกษา

ตารางที่ 20 แสดงผลความรู้สันติศึกษาก่อนและหลังการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาใน
สถาบันอุดมศึกษาไทย

การทดสอบ	n	ร้อยละ	\bar{X}	S.D.	t	Sig
ก่อนการทดลอง	113	37.72	19.61	1.43		
					7.64 **	0.00
หลังการทดลอง	113	65.98	34.31	1.82		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 20 พบว่า ภายหลังจากใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นักศึกษามีผลความรู้สันติศึกษาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนแบบวัดความรู้สันติศึกษา จำนวน 52 คะแนน พบว่า ก่อนการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 19.61 และหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น 34.31 และจำนวนร้อยละ ก่อนการทดลองได้ร้อยละ 37.72 อยู่ในเกณฑ์มีความรู้ต่ำ หลังการทดลองได้ร้อยละ 65.98 อยู่ในเกณฑ์มีความรู้ปานกลาง แสดงให้เห็นว่า หลังการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นักศึกษามีความรู้สันติศึกษาสูงขึ้น

1.2. การวิเคราะห์เจตคติของผู้เรียนจากการแบบวัดเจตคติ ต่อวิชาสันติศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการแบบวัดเจตคติของลิเกิร์ต จำนวน 5 ช่วงคะแนน จำนวนทั้งหมด 39 ข้อ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติของผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ที่มีต่อความขัดแย้ง และความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้ง

ตารางที่ 21 แสดงผลเจตคติต่อวิชาสันติศึกษาของนักศึกษาหลังการใช้รูปแบบการสอน
สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

n = 113

ข้อที่ / ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล	จัดลำดับ
1.วิชาสันติศึกษา/สันติวิธีเป็นสิ่งที่ไร้สาระล้าสมัย ไม่ทันสมัย	4.35	0.83	มาก	2
2.วิชาสันติศึกษา/สันติวิธีเป็นสิ่งที่น่าเบื่อ ไม่น่าสนใจ	3.52	1.43	มาก	20
3.วิชาสันติศึกษา/สันติวิธีเป็นสิ่งที่เข้าใจได้ยากมาก	3.30	1.40	ปาน กลาง	27
4.วิชาสันติศึกษา/สันติวิธีเป็นสิ่งที่นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้งยาก	3.39	1.28	ปาน กลาง	26
5.วิชาสันติศึกษา/สันติวิธีเป็นวิชาที่ไม่สมควรเปิดสอนในระดับปริญญาตรี เพราะ นักศึกษายังขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ และวุฒิ	3.94	1.07	มาก	12
6. สันติวิธีเป็นสิ่งที่ใช้ไม่ได้ในโลกของความเป็นจริง	4.16	0.94	มาก	4
7.สันติวิธีสอดแทรกอยู่ในหลักคำสอนของทุกศาสนา	3.72	1.26	มาก	15
8.คนไทยนิยมชอบใช้อำนาจ และความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา มากกว่าการใช้สันติ วิธี	4.04	0.99	มาก	8
9. นักการเมืองชอบใช้สันติวิธีเป็นเครื่องมือทางการเมือง	3.69	1.12	มาก	16
10. การออกเกรด การสั่งการบ้านของอาจารย์กับนักศึกษาเป็นการใช้อำนาจรูปแบบ หนึ่ง	3.81	1.07	มาก	13
11. วัยรุ่นไทยชอบใช้การโต้ตอบรุนแรงในการแก้ไขปัญหา มากกว่าการใช้สันติวิธี	4.41	0.66	มาก	1
12. การเจรจาไกล่เกลี่ยทำให้เสียเวลามาก	3.73	1.09	มาก	14
13. การพิสูจน์ความจริงเป็นกระบวนการสร้างความปรองดองอันดับแรก ก่อนการใช้ สันติวิธี	4.15	0.81	มาก	5
14.ความขัดแย้งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	3.42	1.38	ปาน กลาง	25
15. ความขัดแย้งในสังคมไทยแก้ไขได้ด้วยการให้อภัย และการสานเสวนา	4.04	1.04	มาก	8
16. ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์	3.58	1.25	มาก	17
17. ความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ไม่ดี ควรหลีกเลี่ยง	3.24	1.43	ปาน กลาง	28
18. การปล่อยวางเรื่องความขัดแย้ง จะทำให้ความขัดแย้งลดลงเอง	3.56	1.23	มาก	19
19. อคติเป็นบ่อเกิดแห่งความขัดแย้ง	3.43	1.76	ปาน กลาง	24

ตารางที่ 21 แสดงผลเจตคติต่อวิชาสันติศึกษาของนักศึกษาหลังการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา
ในสถาบันอุดมศึกษาไทย (ต่อ)

n = 113

ข้อที่ / ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล	จัดลำดับ
20. ความรัก ความโกรธ ความเกลียด ทำให้เกิดความขัดแย้งได้	3.95	1.12	มาก	11
21. สันติวิธีเป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เวลาน้อยที่สุด	4.12	0.83	มาก	6
22. สันติวิธี ไม่ใช่การยินยอม แต่เป็นการต่อสู้ เพื่อผลประโยชน์	3.45	1.24	ปาน กลาง	24
23. สันติวิธีใช้ไม่ได้กับผู้มีอำนาจและชอบใช้ความรุนแรง	3.58	1.19	มาก	17
24. สันติวิธีเป็นวิธีการของผู้พ่ายแพ้ ที่ยอมจำนนมากกว่าเป็นการต่อสู้เพื่อรักษาผลประโยชน์	3.49	1.32	ปาน กลาง	22
25. สันติวิธีเป็นวิธีการจัดการความขัดแย้ง ป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงได้	4.00	1.19	มาก	9
26. พรหมวิหาร 4 เป็นสันติวิธีเชิงพุทธ ที่สามารถจัดการความขัดแย้งได้ทุกกรณี	4.07	1.04	มาก	7
27. สังคมไทยเป็นสังคมที่เกิดวิกฤติความขัดแย้ง เพราะคนไทยมีลักษณะนิสัย ยอมแพ้ไม่เป็น และไม่อดทนรอคอย	4.17	0.85	มาก	3
28. อิทธิพลกลุ่มทางสังคม มีผลต่อความขัดแย้งรุนแรงในสังคมไทย	3.51	1.26	มาก	21
29. วิธีการเจรจาต่อรอง เป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติวิธี	4.15	0.79	มาก	5
30. การใช้กฎหมายอย่างยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย ช่วยลดความขัดแย้งรุนแรงลงได้	3.99	1.09	มาก	10
31. ขวัญคือ ขวัญสร้างความแตกแยก ทำให้สังคมไทยขัดแย้งรุนแรง อย่างฝึกรักลึก เกินที่กระบวนการสันติวิธีจะเข้าไปลดความขัดแย้งรุนแรงลงได้	3.12	1.37	ปาน กลาง	30
32. สันติวิธีไม่มีอยู่จริง เป็นเพียงหลักการ ทฤษฎีของนักวิชาการเท่านั้น	3.44	1.28	ปาน กลาง	23
33. การให้อภัย เป็นการก้าวข้ามความหวาดกลัว ที่มนุษย์ทุกคนสร้างขึ้นภายในจิตใจได้ นั่นคือ สันติภายใน	3.49	1.26	ปาน กลาง	22
34. การสานเสวนา เป็นการเปิดพื้นที่การยอมรับฟังความคิดเห็น และสร้างความเข้าใจสำหรับคู่ขัดแย้งได้เป็นอย่างดี	3.57	1.23	มาก	18
35. สันติวิธีใช้ไม่ได้ผล ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือกฎหมายทางสังคม	3.12	1.37	ปาน กลาง	30
36. การเรียน การสอนสันติศึกษา และสันติวิธี มีไว้แค่ในชั้นเรียน แต่ไม่สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงได้จริง	3.04	1.39	ปาน กลาง	31
37. การใช้ความรุนแรงโดยการฆ่าชีวิต หรือการทำทำให้เกิดความสงบ ได้มากกว่าการใช้กระบวนการสันติวิธี ด้วยการเจรจาต่อรอง หรือการเจรจาไกล่เกลี่ย	3.20	1.44	ปาน กลาง	29
38. การแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มักจะทำได้ผลกับการเมือง เพราะเป็นเรื่องของอำนาจ และผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนร่วม	3.39	1.40	ปาน กลาง	26
39. สันติวิธีเป็นวิถีหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย	3.48	1.23	ปาน กลาง	23
รวมเฉลี่ย	3.69	1.18	มาก	

จากตารางที่ 21 พบว่า ภายหลังจากทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.18 ซึ่งมีระดับเจตคติต่อวิชาสันติศึกษาในระดับมาก แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีทำที่ความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ที่มีต่อความขัดแย้ง และความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้งในภาพรวมในระดับมาก

เมื่อพิจารณาสามลำดับแรกที่นักศึกษามีเจตคติต่อวิชาสันติศึกษาระดับมาก จำนวนมากที่สุด อันดับแรก ข้อที่ 11 วัยรุ่นไทยชอบใช้การโต้ตอบรุนแรงในการแก้ไขปัญหามากกว่าการใช้สันติวิธี (ข้อความทางลบ) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66 อันดับสอง ข้อที่ 1.วิชาสันติศึกษา/สันติวิธีเป็นสิ่งไร้สาระล้าสมัย ไม่ทันสมัย (ข้อความทางลบ) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83 และอันดับที่สาม ข้อที่ 27 สังคมไทยเป็นสังคมที่เกิดวิกฤติความขัดแย้ง เพราะคนไทยมีลักษณะนิสัย ขอมแพ้ไม่เป็น และไม่อดทนรอคอย มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.85 แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีเจตคติทางลบต่อวัยรุ่นไทยที่ชอบใช้การโต้ตอบรุนแรงในการแก้ไขปัญหามากกว่าการใช้สันติวิธี วิชาสันติศึกษา/สันติวิธีเป็นสิ่งไร้สาระล้าสมัย ไม่ทันสมัย และมีเจตคติทางบวกต่อปัญหาสังคมไทยเป็นสังคมที่เกิดวิกฤติความขัดแย้งเพราะคนไทยมีลักษณะนิสัยขอมแพ้ไม่เป็น และไม่อดทนรอคอย ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยตรงข้ามกับ การมี “สันติภายใน”

และสามลำดับสุดท้ายที่นักศึกษามีเจตคติต่อวิชาสันติศึกษาระดับปานกลาง จำนวนน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 36 การเรียนการสอนสันติศึกษาและสันติวิธีมีไว้แค่ในชั้นเรียนแต่ไม่สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงได้จริง (ข้อความทางลบ) คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.04 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.39 ข้อที่ 35 สันติวิธีใช้ไม่ได้ผล ในกรณีมีการฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือกฎหมายทางสังคม คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.37 และข้อที่ 37 การใช้ความรุนแรงโดยการทำลายชีวิต หรือการฆ่าทำให้เกิดความสงบได้มากกว่าการใช้กระบวนการสันติวิธี ด้วยการเจรจาต่อรอง หรือการเจรจาไกล่เกลี่ย (ข้อความทางลบ) คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.20 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.44 แสดงให้เห็นว่า ยังมีนักศึกษาจำนวนหนึ่งที่มีเจตคติทางลบต่อการเรียนการสอนสันติศึกษาและสันติวิธีมีไว้แค่ในชั้นเรียนแต่ไม่สามารถนำมาใช้แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงได้จริง สันติวิธีใช้ไม่ได้ผลในกรณีมีการฝ่าฝืนกฎระเบียบหรือกฎหมายทางสังคม และการใช้ความรุนแรงโดยการทำลายชีวิต หรือการฆ่าทำให้เกิดความสงบได้มากกว่าการใช้กระบวนการสันติวิธี ด้วยการเจรจาต่อรอง หรือการเจรจาไกล่เกลี่ย ซึ่ง

อาจจะเกิดจากความรู้อันดีศึกษาและสันติวิธีในสังคมไทยยังมีองค์ความรู้ไม่แพร่หลายมากนัก และสังคมไทยเป็นสังคมที่ยังชอบใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหามากกว่าการใช้สันติวิธี

1.3. การวิเคราะห์ความสามารถในการจัดการความขัดแย้งของผู้เรียน จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยการประเมินผลตามแบบประเมินผลความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง ตามเกณฑ์การประเมิน (Rubrics Assessment) จำนวน 17 ข้อ จำนวนคะแนนเต็ม 51 คะแนน การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประเมินผลของอาจารย์ผู้สอนและผู้วิจัย

ตารางที่ 22 แสดงผลแบบวัดความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในการใช้รูปแบบการสอน
 สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

n = 113

ข้อที่ / ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล	จัดลำดับ
1. ปัจจัยนำเข้า (Input) ในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน				
1.1 นักศึกษามีการวางแผนการเรียนสันติศึกษา	1.96	0.97	ปานกลาง	12
1.2 การเตรียม เอกสาร เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ในการเรียน	2.25	0.91	ปานกลาง	5
1.3 การเตรียมข้อมูลจากการมอบหมายก่อนเข้าชั้นเรียน	2.01	0.95	ปานกลาง	11
รวมด้านปัจจัยนำเข้า	2.07	0.94	ปานกลาง	
2. กระบวนการเรียนรู้ในชั้นเรียนของนักศึกษา ในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน (Process)				
2.1 การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน	2.36	0.77	ปานกลาง	2
2.2 การแสดงความคิดเห็น และการอภิปรายซักถามในชั้นเรียน	2.16	0.91	ปานกลาง	7
2.3 การทำงานร่วมมือกันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างการทำงานกลุ่ม	2.35	0.77	ปานกลาง	3
2.4 ทักษะภาพรวมความสามารถในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน	2.35	0.74	ปานกลาง	3
2.4.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ความขัดแย้ง	2.21	0.82	ปานกลาง	6
2.4.2 การทำความเข้าใจในสถานการณ์ความขัดแย้ง	2.09	0.91	ปานกลาง	9
2.4.3 ความเป็นกลางในการจัดการความขัดแย้ง	2.03	0.81	ปานกลาง	10
2.4.4 การฟังอย่างลึกซึ้งจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน	2.01	1.02	ปานกลาง	11
2.4.5 การเจรจาไกล่เกลี่ยจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน	2.09	0.84	ปานกลาง	9
2.4.6 การสรุปและการประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน	2.25	0.80	ปานกลาง	5
รวมด้านกระบวนการ	2.19	0.84	ปานกลาง	
3. ผลผลิตจากการเรียนรู้ของนักศึกษา (Output) ในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน				
3.1 คุณภาพของผลงานจากการทำงานกลุ่ม หรืองานเดี่ยว	2.09	0.96	ปานกลาง	9
3.2 ความคิดสร้างสรรค์ของผลงานจากการทำงานกลุ่ม หรืองานเดี่ยว	2.29	0.79	ปานกลาง	4
3.3 ผลสำเร็จของการปฏิบัติงานจากการทำงานกลุ่ม หรืองานเดี่ยว	2.14	0.91	ปานกลาง	8
3.4 บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้	2.39	0.71	ปานกลาง	1
รวมด้านผลผลิต	2.23	0.84	ปานกลาง	
รวมเฉลี่ย	2.16	0.87	ปานกลาง	

จากตารางที่ 22 พบว่า การประเมินผลความสามารถในการจัดการความขัดแย้งของนักศึกษา โดยอาจารย์ผู้สอนจากการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย นักศึกษามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.16 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.87 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาสามลำดับแรกที่นักศึกษามีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งระดับปานกลาง จำนวนมากที่สุด อันดับแรก ข้อที่ 3.4 บรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.39 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.71 อันดับสอง ข้อที่ 2.1 การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.77 และอันดับสาม มีสองข้อ คือ 2.3 การทำงานร่วมมือกันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างการทำงานกลุ่ม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.35 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.77 ข้อ 2.4 ทักษะภาพรวมความสามารถในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.35 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.74 แสดงให้เห็นว่าบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และการทำงานร่วมมือกันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในระหว่างการทำงานกลุ่มส่งผลต่อความสามารถในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน

และสามลำดับสุดท้ายที่นักศึกษามีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งระดับปานกลาง คือ ข้อที่ 1.1 นักศึกษามีการวางแผนการเรียนสันติศึกษา คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.96 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.97 ข้อที่ 1.3 การเตรียมข้อมูลจากการมอบหมายก่อนเข้าชั้นเรียน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.01 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.95 และข้อ 2.4.4 การฟังอย่างลึกซึ้งจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.01 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.02 และข้อที่ 2.4.3 ความเป็นกลางในการจัดการความขัดแย้ง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.03 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.81 แสดงให้เห็นว่า การวางแผนการเรียนสันติศึกษา การเตรียมข้อมูลจากการมอบหมายก่อนเข้าชั้นเรียน การฟังอย่างลึกซึ้งจากกรณีศึกษาในชั้นเรียน และความเป็นกลางในการจัดการความขัดแย้งของนักศึกษายังอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจจะเกิดจากปัญหาจำนวนนักศึกษาในชั้นเรียนมีจำนวนมากทำให้มีการประเมินความสามารถในการจัดการความขัดแย้งของนักศึกษาไม่ทั่วถึง และเนื่องจากปัญหาการหยุดเรียนจากสถานการณ์ทางการเมือง ทำให้บางสัปดาห์อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาต้องเน้นการบรรยายหัวข้อแนวคิดและทฤษฎีมาก ทำให้ไม่มีกรณีศึกษาการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชั้นเรียน จึงไม่สามารถประเมินความสามารถในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษาได้ คะแนนการประเมินจึงออกมาในระดับปานกลาง

เมื่อพิจารณาการประเมินผลความสามารถในการจัดการความขัดแย้งของนักศึกษาในภาพรวมด้านปัจจัยนำเข้า มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.07 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.94 ด้านกระบวนการ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.19 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.84 และด้านผลผลิต มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.23 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.87 แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในระดับปานกลางทุกด้าน

ตารางที่ 23 แสดงผลการจัดช่วงคะแนนแบบวัดความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

n = 113

ช่วงคะแนน	จำนวน	ร้อยละ	แปลผล
39 – 51	27	23.89	ดีมาก
26 – 38	58	51.32	ปานกลาง
13 – 25	28	24.77	น้อย
0 - 12	-	-	-
คะแนนเฉลี่ย \bar{X}	30.89	-	-
ร้อยละ	60.56	-	-

จากตารางที่ 23 พบว่า การประเมินผลความสามารถในการจัดการความขัดแย้งของนักศึกษา โดยอาจารย์ผู้สอนและผู้วิจัย จากการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีนักศึกษาส่วนใหญ่มีช่วงคะแนน 26 – 38 จำนวนร้อยละ 51.32 และมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 30.89 ร้อยละ 60.56 ไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 (คะแนนเฉลี่ย 40.80) แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในระดับปานกลาง ซึ่งอาจจะเกิดจากปัญหาจำนวนนักศึกษาในชั้นเรียนมีจำนวนมากทำให้มีการประเมินความสามารถในการจัดการความขัดแย้งของนักศึกษาไม่ทั่วถึง และเนื่องจากปัญหาการหยุดเรียนจากสถานการณ์ทางการเมืองทำให้บางสัปดาห์อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาต้องเน้นการบรรยายหัวข้อแนวคิดและทฤษฎีมาก ทำให้ไม่มีกรณีศึกษาการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในชั้นเรียน จึงไม่สามารถประเมินความสามารถในการจัดการความขัดแย้งจากกรณีศึกษาได้ คะแนนการประเมินจึงออกมาในระดับปานกลาง

จากตารางที่ 22 และตารางที่ 23 แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งในระดับปานกลาง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดสนทนากลุ่ม การบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการทดลองใช้รูปแบบการสอน สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ผู้วิจัยจะได้นำมาวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นต่าง ๆ ในกรอบแนวคิดของการวิจัย อันได้แก่ ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก และปัจจัยเกื้อหนุนของสันติศึกษาที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตัวผู้เรียน และผลของการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

ผู้วิจัยทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียนทั้ง 2 รายวิชา โดยนำกรอบแนวคิดในการวิจัย และใช้แนวทางการสังเกต 6 ประเภท (สุภางค์ จันทวานิช, 2531 : 50 – 52) ในการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้บนฐานสันติศึกษา และผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเกตสิ่งต่าง ๆ โดยการบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (2556) ดังต่อไปนี้

1. การแสดงออก (acts)

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน มีการแสดงออกด้วยการฟัง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการศึกษาสันติศึกษา มีการพูดคุย การตั้งคำถามและซักถามอาจารย์ผู้สอนในเรื่องที่สนใจ มีวิธีการสื่อสารของอาจารย์ผู้สอนกับนักศึกษาที่ดี อาจารย์ผู้สอนจะให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักศึกษาในทุก ๆ ประเด็น และทุกคนแสดงออกทาง สีหน้า ท่าทางในขณะที่ทำกิจกรรมของผู้เรียนและผู้สอน แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจและใส่ใจกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาเป็นอย่างดี

2. กิจกรรม (activities)

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน ได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมนอกหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้

รายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ อาจารย์ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่าน การบรรยายและสื่อต่าง ๆ ได้แก่ สื่อ PowerPoint รูปภาพ คลิปวิดีโอ การเดินสำรวจความขัดแย้ง การใช้กรณีศึกษา การอ่านบทความ การจัดการสนทนากลุ่มต่อกรณีศึกษาและบทความ และการนำเสนอรายงานกลุ่ม โดยมีเนื้อหา การรู้จักการจัดการและความขัดแย้ง ประเภทของความขัดแย้ง วัตถุประสงค์ของความขัดแย้ง สาเหตุของความขัดแย้ง วงจรชีวิตของความขัดแย้ง รูปแบบความขัดแย้ง ระดับความขัดแย้ง บุคคลในความขัดแย้ง หนทางการใช้ความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง กระบวนการจัดการความขัดแย้ง

ความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการความขัดแย้ง มนุษย์กับความรุนแรง สันติภาพกับสิทธิมนุษยชน สันติภาพภายใต้เงื่อนไขความขัดแย้ง สันติภาพเชิงบวกและสันติภาพเชิงลบ วิธีการรับมือความขัดแย้งในชีวิตจริง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทัศนคติ ทฤษฎีเพื่อการตัดสินใจในการกระทำทางสังคม

รายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล อาจารย์ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านการบรรยาย และสื่อต่าง ๆ โดยมีเนื้อหา การวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีวิทยา การรับรู้ที่นำไปสู่ความรู้ ความจริง ความเชื่อและการอธิบายความเชื่อ การกำหนดอัตลักษณ์ของกลุ่มขัดแย้ง การใช้กรณีศึกษา กิจกรรมการวาดรูปสันติภาพ การนำเสนอผลงานกิจกรรมการวาดรูปหน้าชั้นเรียน การใช้บทความ การฝึกการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี การวิเคราะห์ความขัดแย้ง การวิเคราะห์ความรุนแรง การวิเคราะห์สาเหตุ การวิเคราะห์ผู้ที่มีส่วนร่วม การวิเคราะห์พลวัต การวาดแผนผังผู้ที่มีส่วนร่วม วาดกราฟแสดงพลวัตและสถานการณ์ การวิพากษ์วิจารณ์เชิงสร้างสรรค์ การนำเสนอทางออกหรือวิธีการที่จะคลี่คลายความขัดแย้งนั้น ๆ การฝึกเสวนา การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย วิธีการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้ง และการเข้าร่วมกิจกรรมนอกชั้นเรียน โดยการเข้าร่วมการประชุมเชิงวิชาการ

การเรียนการสอนทั้ง 2 รายวิชา ของ 2 สถาบัน มีเนื้อหาวิชาคล้ายคลึงกัน แตกต่างกันที่ลำดับการสอนตามแผนการสอนในแต่ละสัปดาห์ ด้านอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ มีอาจารย์ผู้สอนจำนวน 1 คน ส่วนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล มีอาจารย์ผู้สอนหลักจำนวน 1 คน และอาจารย์ผู้ช่วยสอน จำนวน 3 คน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้สอนทั้ง 2 สถาบันจะเน้นการบรรยายผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น การใช้กรณีศึกษา บทความ ข่าว การอภิปรายกลุ่มย่อย การวิเคราะห์ความขัดแย้ง การเสนอแนวทางการแก้ไขความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง และการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี

3. ความหมาย (meaning)

อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน มีการสื่อสารหรืออธิบายให้การตีความหมายในลักษณะที่เกี่ยวกับการกระทำ การแสดงออก และกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการให้ความหมายในลักษณะที่เกี่ยวกับสันติศึกษา สันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี อยู่ตลอดการจัดการเรียนการสอนทั้ง 10 ครั้ง/สัปดาห์

4. ความสัมพันธ์ (relationship)

อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน

และผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียนด้วยกัน และผู้เรียนกับคนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วิทยากร หรือบุคคลต้นแบบ เป็นต้น ในระดับดีมาก โดยอาจารย์ผู้สอนทั้ง 2 ชั้นเรียนมีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ และให้เกียรตินักศึกษา ซึ่งเป็นบุคลิกภาพ “สันติภายใน” ทำให้นักศึกษารู้สึกไว้วางใจ และมีความตั้งใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างตั้งใจมาก

5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (participation)

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน มีส่วนร่วมในชั้นเรียนอย่างตั้งใจ มีความสนใจและความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ การใช้กรณีศึกษา การอ่านบทความ การจัดการสนทนากลุ่มต่อกรณีศึกษาและบทความ การวาดรูปสันติภาพ การนำเสนอรายงานกลุ่ม การสาธิตเสวนาในชั้นเรียน การฝึกการจัดการความขัดแย้ง การเจรจาต่อรอง การไกล่เกลี่ย การวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ การไปศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

6. สภาพสังคม (setting)

บรรยากาศ สภาพแวดล้อมของสถานที่ที่มีการจัดการเรียนการสอน หรือกิจกรรมนอกหลักสูตร ทั้ง 2 ชั้นเรียน จัดสภาพห้องเรียนค่อนข้างคับแคบเมื่อเทียบกับจำนวนผู้เรียน ทำให้มีการเคลื่อนไหวค่อนข้างลำบาก และนักศึกษาที่อยู่ข้างนอกห้องเรียนอาจมองสื่อการสอนได้ไม่สะดวก แต่อาจารย์ผู้สอนทั้ง 2 ชั้นเรียน พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยความสนใจแก่นักศึกษามากขึ้นอย่างทั่วถึง และมีการแบ่งกลุ่มย่อยในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้สภาพห้องเรียนเกิดความเอื้ออำนวยในการเรียนการสอน นอกจากนี้ สภาพสวนสาธารณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย สถานที่และห้องประชุมมีความเอื้ออำนวยให้ความสะดวกสบายในการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาอย่างมาก

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เรียน (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้เรียนจำนวน 16 คน ที่มีระดับการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน โดยดูจากการเปรียบเทียบจากคะแนน Pretest วัดความรู้สันติศึกษา ที่มีคะแนนกับ Protest ในระดับน้อย 4 คน ระดับปานกลาง 4 คน ระดับมาก 4 คน และระดับมากที่สุด 4 คน เพื่อให้เห็นความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงในแต่ละระดับ โดยการคัดเลือกนักศึกษา 16 คน จากชั้นเรียนของกรณีตัวอย่างที่ศึกษาทั้ง 2 มหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาวิเคราะห์ในเชิงลึกมาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า นักศึกษาในรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 8 คน และนักศึกษารายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 8 คน รวมทั้งหมด 16 คน ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ใน 5 ประเด็นดังนี้

1. ความสำคัญของการสอนสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียนส่วนใหญ่ เห็นว่า การสอนสันติศึกษามีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพราะปัญหาความขัดแย้งเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวอย่างมาก การเรียนการสอนสันติศึกษาจะทำให้ นักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความขัดแย้ง ความรุนแรง และวิธีการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน การศึกษา และการทำงานได้ ดังที่ ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิ เช่น

“ ชอบการสอนเรื่องสันติภาพ และการจัดการความขัดแย้งมาก เพราะมีความสำคัญมาก สามารถนำไปใช้ได้จริง ผมเพิ่งได้นำไปใช้ในการทำ Project กับเพื่อน วิชานี้ช่วยทำให้ผมทำงานกับเพื่อน ได้ดีขึ้นมาก โดยปกติผมมักจะ ไม่เข้าใจเพื่อนคนอื่น ๆ เลย วิชานี้ทำให้ผมมีวิธีการพูดที่ดีขึ้น” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 27 ธันวาคม 2556)

“ ฟังรู้ว่าการจัดการความขัดแย้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตส่วนตัว และการทำงานได้จริง แรก ๆ ที่หนูเข้าเรียนวิชานี้ นึกว่าจะเรียนเรื่องสังคม เรื่องสงคราม เรื่องสันติภาพ อะไรอย่างนั้น อย่างเดียว แต่กลับได้เรียนเรื่องความขัดแย้งใกล้ ๆ ตัวเอง ได้รู้วิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการต่าง ๆ วิชานี้จึงมีความสำคัญแก่นักศึกษามากค่ะ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 10 มกราคม 2557)

แต่นักศึกษา จำนวน 2 คน ที่เห็นว่าวิชาสันติศึกษาไม่มีความจำเป็นมากนัก สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพราะทุก ๆ ท่านล้วนมีความขัดแย้งอยู่แล้ว ประสบการณ์ในการทำงาน ในการดำรงชีวิตจะทำให้แก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้เอง

“ ผมว่าวิชาแบบนี้ มันเหมือนอุดมคติมากกว่า หากผมมีความขัดแย้งกับผู้อื่นแล้วจะให้ผมแก้ปัญหาด้วยการเจรจา ผมว่าผมทำไม่ได้ มันไม่ใช่นิสัยของผมเลย วิชานี้คงช่วยสอนเรื่องหลักการและทฤษฎีมากกว่าที่จะนำไปใช้ได้จริง ๆ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 27 ธันวาคม 2556)

“ ไม่น่าจะมีความจำเป็นมากนักนะครับ เพราะในสายวิชาชีพที่เรียน คิดว่า จะอยู่กับการทำงานมากกว่าการทำงานกับผู้อื่น โอกาสที่จะมีความขัดแย้งกับผู้อื่นจึงไม่น่าจะเกิดขึ้นเลย และโดยปกติตัวเองก็แทบไม่มีความขัดแย้งกับใครอยู่แล้วด้วย วิชานี้จึงไม่น่าจะสำคัญหรือมี

ความจำเป็นอะไรมากมายนะในความคิดของผมนะครับ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 24 มกราคม 2557)

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี นักศึกษาส่วนใหญ่ เห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในระดับปริญญาตรี คือ ตัวอาจารย์ผู้สอน และนักศึกษา ดังนี้

อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องสันติศึกษา สันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี มีเทคนิคการสอนที่ดี มีสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และมอบหมายงานให้นักศึกษาทำอย่างเหมาะสม

นักศึกษา ต้องมีความตั้งใจเรียน มีความสนใจเรื่องสันติศึกษา สันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี และเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ ดังที่ ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“ อาจารย์ผู้สอนมีความรู้จริง และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างเข้าใจ รู้จักใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย จะทำให้นักศึกษามีความตั้งใจเรียนตามอย่างแน่นอน ”

(บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 27 ธันวาคม 2557)

“ อาจารย์และนักศึกษามีการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันบ่อย ๆ จะทำให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการเรียน มีการช่วยให้นักศึกษาสามารถนำไปใช้ได้จริง จะเยี่ยมมาก มีการฉายหนัง เปิดคลิปวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง นักศึกษาจะชอบมากค่ะ ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 10 มกราคม 2557)

3. รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียนส่วนใหญ่ เห็นว่า รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยควรมีรูปแบบการสอนที่หลากหลาย ไม่ยึดติดกับรูปแบบการสอนรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง การสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ เช่น การใช้สื่อการสอน การฉายภาพยนตร์ คลิปวิดีโอ กรณีศึกษา การแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกม กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ การไปทัศนศึกษานอกสถานที่ การสอนด้วยกิจกรรมมากกว่าการบรรยาย และด้านการประเมินผลควรประเมินผลจากผลงานกลุ่ม หรือรายงานเดี่ยวมากกว่าการสอบปลายภาคเพียงส่วนเดียว ดังที่ ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“ อาจารย์ผู้สอนต้องมีความรู้จริง สามารถถ่ายทอดเรื่องยาก ๆ ให้ง่ายได้ ไม่อยากให้อาจารย์บรรยายทฤษฎีมากนัก เวลาออกข้อสอบก็ไม่อยากให้เน้นทฤษฎีเกินไป อยากให้เน้นการฝึกปฏิบัติมากกว่า จึงจะทำให้การเรียนการสอนมีรูปแบบการสอนที่ดีได้ ”

(บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 27 ธันวาคม 2557)

“ การสอนที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ หนูอยากให้ท่านอาจารย์เอา Case ความขัดแย้งในข่าว มาพูดคุยแลกเปลี่ยนในห้อง ที่อาจารย์ท่านทำอยู่ หนูสนใจมาก ๆ และอยากให้มีการฝึกทักษะการแก้ไขความขัดแย้งต่าง ๆ ด้วย จะได้นำไปใช้ได้จริง ๆ ค่ะ ”

(บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 10 มกราคม 2557)

4. ความคิดเห็นต่อการสอนสันติศึกษาตามรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน ส่วนใหญ่ เห็นว่า การสอนรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ที่อาจารย์ผู้สอนนำมาใช้ในการสอนในชั้นเรียน มีความน่าสนใจ สนุกสนานและความท้าทายต่อผู้เรียนอย่างมากสำหรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียน ชอบที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ มากกว่าการฟังการบรรยาย เช่น กิจกรรมการวาดรูป การเล่นเกม การแสดงบทบาทสมมติ การฝึกการสานเสวนา การไกล่เกลี่ย และการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี ดังที่ ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“ ชอบกิจกรรมการสานเสวนาเป็นอย่างมาก เพราะทำให้รู้จักวิธีการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีอย่างถูกวิธี ทำให้รู้จักการรับฟังผู้อื่น จะทำให้เราเข้าใจผู้อื่น และสามารถแก้ไขความขัดแย้งได้อย่างถูกวิธี ” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 10 มกราคม 2557)

“ เวลาที่เบื่ที่สุด คือที่อาจารย์บรรยายทฤษฎี หรือยกตัวอย่างนักสันติภาพ มันรู้สึกไกลตัวผมไป อยากทำกิจกรรมในชั้นเรียนมากกว่า ชอบมากที่อาจารย์นำกรณีข่าวต่าง ๆ มาให้นักศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอหน้าชั้นเรียน มันทำให้เปิดโลกทัศน์การเรียนสันติมากกว่า ”

(บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 10 มกราคม 2557)

5. ความรู้เกี่ยวกับสันติศึกษา และการจัดการความขัดแย้ง

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน ส่วนใหญ่ เห็นว่า ตนเองมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสันติศึกษา สันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี ได้เข้าใจว่าความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ความขัดแย้งไม่ใช่สิ่งที่เลวร้ายเสมอไป แต่ความขัดแย้งอาจเป็นแรงผลักดันให้สังคมมีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น หากรู้จักการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี ก็จะทำให้สังคมเกิดความสงบ ร่มเย็น และสันติสุขอย่างแท้จริง ดังที่ ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“ ฟังรู้ว่าความขัดแย้งไม่ใช่เรื่องที่น่ากลัว หรือเลวร้ายเสมอไป แต่ความขัดแย้งทำให้เกิดการพัฒนาในสิ่งที่ไม่ดี ให้ดีขึ้นได้ หากรู้จักนำความรู้สันติภาพมาใช้ในการจัดการความขัดแย้ง” (บันทึกการสัมภาษณ์เชิงลึก, 27 ธันวาคม 2557)

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่มผู้เรียนในการเก็บรวบรวมข้อมูลของแต่ละกรณีตัวอย่าง จำนวน 12 คน รวมทั้งสิ้น 2 ครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเจตคติที่มีต่อการเรียนรายวิชาสันติศึกษา และเจตคติต่อผู้สอน และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ซึ่งผู้วิจัยได้นัดหมายเพื่อสนทนากลุ่มผู้เรียนหลังจากสิ้นสุดการเรียนการสอนในแต่ละวิชา โดยการวางแผนการสนทนา เวลา สถานที่ ผู้ร่วมสนทนา จัดเตรียมแนวคำถาม นัดหมาย เชิญสมาชิก จัดสนทนากลุ่ม บันทึกเสียงและทำการบันทึก พบว่า

ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา เห็นว่า การสอนตามรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่อาจารย์ผู้สอนนำมาใช้ในชั้นเรียนนั้น ให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎี แนวคิดทางด้านสันติศึกษา สันติภาพ ความขัดแย้ง ความรุนแรง และการจัดการความขัดแย้ง การแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธีอย่างยิ่ง เนื่องจากว่าปัจจุบันสภาพสังคมไทยมีความขัดแย้งสูงมาก ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในระดับบุคคล กลุ่ม สังคม และประเทศ การใช้ชีวิตประจำวันมีความยากลำบากมากขึ้น การได้เรียนรู้วิชาสันติศึกษาและความขัดแย้งจะทำให้นักศึกษามีหลักการคิดที่ดี ที่ถูกต้อง สามารถใช้ความรู้และทักษะการจัดการความขัดแย้งที่เรียนนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งประเด็นนี้นักศึกษาทุกคน มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า การมี“สันติภายใน” คือ การเคารพในสิทธิและหน้าที่ และการให้เกียรติ เคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นพื้นฐานสำคัญที่จะทำให้เรามีพื้นที่สันติภาพภายในตัวเอง โอกาสที่จะไปสร้างความขัดแย้ง หรือเพิ่มความขัดแย้งกับผู้อื่นก็จะน้อยลงไปด้วย ดังที่ ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“ การสอนสันติศึกษาทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการสร้างสันติภาพ การจัดการความขัดแย้ง ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ชอบมาก ๆ คือ อาจารย์ผู้สอนเน้นการสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะ “สันติภายใน” คือ ให้เป็นคนสงบ ใจเย็น รู้จักคิดวิเคราะห์ที่ก่อนจะตัดสินใจทำอะไรลงไป วิชานี้ทำให้ผมใจเย็นลงมาก ไม่วุ่นวายนเหมือนเดิม สามารถจัดการความขัดแย้งได้ดีขึ้นกว่าเดิม” (บันทึกการสนทนากลุ่ม, 21 กุมภาพันธ์ 2557)

ในด้านการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษา ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนาเห็นว่า อาจารย์ผู้สอนมีบุคลิกภาพ “สันติภายใน” มีมนุษยสัมพันธ์สูงและสร้างความวางใจไว้นแก่นักศึกษา ทำให้เปิดพื้นที่สันติภาพในชั้นเรียน โดยไม่มีการใช้อำนาจในฐานะอาจารย์ผู้สอนครอบงำผู้เรียน ผ่านการใช้คำพูด ภาวะเยียบ การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน เหมือนที่นักศึกษาเคยมีประสบการณ์จากการเรียนวิชาอื่น ๆ มา อาจารย์ผู้สอนมีความสามารถในการสอน สามารถจัดลำดับขั้นสอนการสอนในการพัฒนาความรู้ด้านสันติศึกษา ความขัดแย้ง ความรุนแรง การใช้ความรุนแรงและไม่ใช้ความรุนแรง การจัดการความขัดแย้ง การลดความรุนแรง การใช้กระบวนการสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้งและการลดความรุนแรง ผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนสันติศึกษา และอาจารย์ผู้สอนมีการเตรียมความพร้อมก่อนการสอนสันติศึกษาในแต่ละครั้ง มีการวางแผนการสอน วิธีการสอน และเตรียมสื่อการสอนที่น่าสนใจ มีความทันสมัย เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่จะสอน และเหมาะสมกับนักศึกษาผู้เรียนอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง เช่น การฉายภาพยนตร์เกี่ยวกับความขัดแย้ง การเปิดคลิปวิดีโอ การเสนอข่าว หรือกรณีศึกษาความขัดแย้งต่าง ๆ ทำให้นักศึกษามีโลกทัศน์เกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งที่หลากหลายมากขึ้น

ในด้านปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ผู้เข้าร่วมกลุ่มสนทนา เห็นว่า การเปิดสอนรายวิชาสันติศึกษา และการจัดการความขัดแย้ง มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีทุกคน เพราะนักศึกษาจะได้เรียนรู้ธรรมชาติของความขัดแย้งว่าไม่ใช่เรื่องที่น่ากลัว แต่กลับเป็นสิ่งที่ทำทนาย หากเราสามารถจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ด้วยกระบวนการสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้ง เช่น การพูดคุยเจรจา การเจรจาต่อรอง การเจรจาไกล่เกลี่ย การประชุมปรึกษาหารือ กระบวนการสร้างความปรองดอง การสานเสวนา และการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี ฉะนั้นอาจารย์ผู้สอนควรเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในการจัดการความขัดแย้ง เพื่อสามารถฝึกทักษะการแก้ไขความขัดแย้งที่หลากหลายแก่นักศึกษา นอกจากนั้นสถาบันการศึกษาควรมี

นโยบายบูรณาการระหว่างวิชาการและกิจกรรมในด้านการจัดการความขัดแย้ง ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาได้เรียนรู้กิจกรรมทางวิชาการและกิจกรรมนักศึกษา เช่น การให้นักศึกษารณรงค์การสร้างความปลอดภัยให้แก่สังคมไทย การเปิดพื้นที่สันติวิธีในสถานศึกษา การศึกษาและวิจัยพื้นที่ความขัดแย้งในชุมชน เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาประสบความสำเร็จ และเกิดประโยชน์ต่อนักศึกษา อาจารย์ มหาวิทยาลัย และสังคมต่อไป ดังที่ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“ มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมกิจกรรมทางวิชาการและกิจกรรมนักศึกษาในด้านการจัดการความขัดแย้งแก่นักศึกษาให้มากขึ้น ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง เพราะนักศึกษาจะเป็นกระจกเงาสท้อนความขัดแย้งในสังคมไทยได้ดี เนื่องจากเป็นฝ่ายที่ได้รับผลกระทบโดยตรง อย่างเช่น ประเด็นการชุมนุมทางการเมืองในขณะนี้ได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาอย่างมาก หากมีการเปิดพื้นที่สันติให้แก่นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นบ้าง ปัญหาความขัดแย้งอาจจะลดลงก็เป็นได้” (บันทึกการสนทนากลุ่ม, 21 กุมภาพันธ์ 2557)

“อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาต้องเป็นผู้ที่จริงจัง มีประสบการณ์ในการจัดการความขัดแย้งมาก่อน จึงจะสามารถถ่ายทอดความรู้ และฝึกทักษะการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีแก่นักศึกษาได้ หากเป็นไปได้แบบนี้ การจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาจะประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน ประโยชน์ที่ได้ ไม่ใช่แก่นักศึกษาได้ แต่สังคมจะได้ด้วย อย่างน้อยนักศึกษาก็ได้เรียนวิชานี้ จะช่วยกันนำความรู้ไปจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวันและการทำงานของตัวเองได้” (บันทึกการสนทนากลุ่ม, 21 กุมภาพันธ์ 2557)

2.4 การบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนจากการเขียนบันทึกประสบการณ์การเรียนรู้ (Experiential Learning Journal) จำนวน 2 ห้องเรียน เป็นเวลา 10 ครั้ง ๆ ละ 3 ชั่วโมง /สัปดาห์ สามารถเก็บข้อมูลได้จำนวน 113 คน พบประเด็นการเรียนรู้ 2 ประเด็น ดังนี้

สิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้สันติศึกษา

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน ส่วนใหญ่เห็นว่า การสอนสันติศึกษาตามรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้หลักการ ทฤษฎีและแนวคิดทางด้านสันติศึกษา สันติภาพ ความขัดแย้ง และความรุนแรง ได้เรียนรู้และฝึกทักษะการแก้ไข

ปัญหาความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การวิเคราะห์ความขัดแย้ง การเสนอแนวทางในการจัดการความขัดแย้ง การพูดคุยเจรจา การสานเสวนา การแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี ดังที่ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมมีปัญหามากมายเกิดขึ้นบนโลกหลายอย่าง เช่น สงคราม การใช้ความรุนแรง เห็นคนเป็นแค่สัตว์ ปัญหาการขาดแคลนอาหาร ทั้งที่อีกฝ่ายกินเหลือ แต่อีกมุมหนึ่งมีคนอดอาหาร ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่อาจมาจากชาติกำเนิด ความขยัน โครงสร้างทางสังคม ความรุนแรงมี 3 ชั้น ทางตรง โครงสร้างทางวัฒนธรรม สันติภาพมีแบบเชิงลบ – แคंपราศจากความรุนแรงทางตรงทำให้สังคมปกติสุข กับเชิงบวก – ปราศจากความรุนแรงทำให้เกิดสันติสุข” (บุษยลักษณ์ มากสมบูรณ์, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 6 ธันวาคม 2556)

“ได้เห็นถึงความรุนแรงในชีวิตประจำวัน ในสังคมไทยที่มองข้ามไป ความรุนแรงไม่ได้เกิดผลกระทบเพียงแค่ระยะสั้น แต่ส่งผลกระทบระยะยาวถึงญาติคนรู้จักของเหยื่อด้วย ทำให้ตระหนักถึงว่า จะทำอะไรสังคมไทยจะปราศจากความรุนแรง ได้เห็นความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยเกิดจาก ชาติกำเนิด ความขยัน เพราะ โครงสร้างแบบไทย ๆ ที่ไม่เป็นธรรม ทำให้มองย้อนกลับไปในสังคมไทยและทำให้รู้สึกได้ว่า ทำอย่างไรจึงจะกำจัดความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ และจากภาพเศษอาหารกองใหญ่ ๆ กับเด็กยากจน อดยาก ทำให้คิดได้ว่า การกินทิ้งกินขว้าง เราอาจจะเห็นว่า ไม่ได้ทำให้เราเดือดร้อนอะไร แต่จะเห็นได้ว่า ยังมีคนอีกมากมายที่ต้องการอาหารที่เราทิ้งกินขว้างเหล่านั้น ดังนั้นเราต้องปรับปรุงนิสัยการรับประทานอาหาร คิดให้มาก คิดให้เยอะ ก่อนทำอะไร” (ทิพากร มนต์ประเสริฐ, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 21 กุมภาพันธ์ 2557)

“ การรับฟังความคิดเห็นทางความคิดของฝ่ายที่เห็นต่าง และเข้าใจสิ่งที่เขารับรู้ รู้สึก ได้ เพื่อปรับทัศนคติต่อตนเอง และฝ่ายตรงข้ามให้เกิดความเข้าใจปัญหาาร่วมกันได้มากยิ่งขึ้น ” (ณัฐพล ชินศรีสุขกวิน, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 13 ธันวาคม 2556)

“การจัดกิจกรรมสานเสวนา ทำเพื่อให้เราเริ่มที่จะฟังความคิดของผู้อื่นก่อน และทวนความเข้าใจในสิ่งที่ผู้อื่นพูด แล้วค่อยแสดงความคิดเห็นของเราออกมา ไม่ใช่ตั้งใจไปเถียงเค้าอย่างเดียว เพราะถ้าพูดอย่างนั้นก็จะไม่เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย หากเราเกิดความขัดแย้งขึ้น หนุคิดว่าการจัดสานเสวนาคงเป็นทางออกที่ดีที่สุด ๆ แล้วในตอนนี เพราะทำให้ทั้ง 2 ฝ่ายที่เกิดความ

ขัดแย้งได้รับฟังกันเข้าใจก่อนได้” (ศุภศักดิ์ นาใจริบ, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 21 กุมภาพันธ์ 2557)

“ การเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การใช้ความรุนแรง และผลที่เกิดขึ้นจากความรุนแรง ตัวอย่างเช่น ในสมัยสงครามเวียดนามที่มีการใช้สารเคมีเพื่อชนะสงครามแต่ผลที่เกิดขึ้นกับเด็กในเวียดนามนั้นทำลายชีวิต และเหตุการณ์ใน Hiroshima ที่มีการทิ้งระเบิดนิวเคลียร์ทำให้เกิดผลกระทบเกี่ยวกับกัมมันตภาพรังสี ปัญหาที่ทำให้เกิดความรุนแรงเหล่านี้ นั้น สามารถแก้ไข ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรงได้ไหม ความรุนแรงที่เกิดขึ้นทุกอย่งนั้น สามารถแก้ไขด้วยสันติวิธี โดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้” (วงศ์เทวา ราชา, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 10 มกราคม 2557)

“ ความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมอาจมาจากชาติกำเนิด ความขยัน หรือเพราะ โครงสร้างแบบไทย ๆ ที่ไม่เป็นธรรม ส่วนความรุนแรงอาจเกิดได้จากหลายสาเหตุ เช่น วัฒนธรรม ชนชั้นทางสังคม ความคิด ฯลฯ ซึ่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อผู้คนหลาย ๆ คน แม้จะโดยตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจ ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ไม่จำเป็นแก้ปัญหาคด้วยความรุนแรง กลับเสมอไป คนเราแม้จะเกิดมาไม่สมบูรณ์พร้อม แต่ถ้ามีความพยายาม ความอดทน ขยัน ก็ สามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ ” (ภูมรา ตีระดิเรก, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 10 มกราคม 2557)

“ ได้เรียนรู้ความขัดแย้งในสังคมตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน ว่าความขัดแย้งเกิดมาจากสาเหตุใดบ้าง เช่น สงครามโลกครั้งที่ 2 สมัยนิวเคลียร์ลง Hiroshima โดยความขัดแย้งที่เกิดมาจากอุดมการณ์ของบุคคลเพียงไม่กี่คน และเกิดจากการปกครองที่ต่างกัน ดังที่เห็นได้จากญี่ปุ่น (ระบอบกษัตริย์) เยอรมัน (คอมมิวนิสต์) ซึ่งต่างจาก อังกฤษ , อเมริกา (ประชาธิปไตย) และให้เห็นว่าสงคราม ความขัดแย้งไม่ได้ก่อให้เกิดผลดีต่อใครเลย ในปัจจุบันก็เห็นความขัดแย้งทางการเมืองไทยก็มาจากอุดมการณ์ ความคิด สถานะทางสังคมที่ต่างกัน ดังที่เห็นว่า ชาวเหลืองก็จะบอกว่า ชาวแดงเป็นพวกคน โง่ (ซึ่งส่วนใหญ่มาจากชนชั้นล่าง) ชาวแดงก็จะบอกว่าชาวเหลือง ไม่เคารพ สิทธิ (ซึ่งมาจากชนชนกลางที่มีการศึกษา) ความเห็นส่วนใหญ่มาจากความแตกต่างทางสถานะทางสังคม จึงมองว่า ความขัดแย้งทางการเมืองไทย หลักใหญ่มาจากความแตกต่างทางสังคมและการแบ่งแยกอย่างชัดเจน ” (ทินภัทร ทิตติพลากร, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 17 มกราคม 2557)

การนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้

นักศึกษาทั้ง 2 ชั้นเรียน ส่วนใหญ่ เห็นว่า ทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่ได้จากการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดเทอม สามารถนำประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัว ปัญหาทางบ้าน จากเพื่อน แฟน การเรียนและการทำงาน สามารถเข้าใจที่มาของความขัดแย้ง สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางที่ถูกต้อง รู้จักการคิดวิเคราะห์แยกแยะปัญหาเป็น สามารถหลีกเลี่ยงปัญหาความขัดแย้งที่ขยายเป็นความรุนแรงได้ มีการนำกระบวนการแก้ปัญหา ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหา รู้จักการรับฟังผู้อื่นมากขึ้น เข้าใจในสิ่งที่ผู้อื่นต้องการ การรู้จักการควบคุมอารมณ์ การลดความเกลียดชัง ไม่เพิ่มความเกลียดชังจนความขัดแย้งขยายวงออกไป สามารถสื่อสารอย่างสันติโดยการใช้คำพูดเชิงบวก ไม่ประชดประชันคนอื่น รู้จักการประนีประนอมมากกว่าการเอาชนะคะคานกัน รวมทั้งการรู้จักการพัฒนาตนเอง ให้เป็นผู้ที่มี “สันติภาพภายใน” มีความเคารพรักและให้เกียรติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีเกิดปัญหาความขัดแย้งก็รู้จักจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี ด้วยการใช้กระบวนการ “สันติภายนอก” ด้วยทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี ดังที่ ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดเห็น อาทิเช่น

“การทบทวนและนำการสื่อสารอย่างสันติ NVC (Nonviolent Communication) ไปใช้ในการเคลียร์ปัญหาระหว่างเพื่อนที่ขัดแย้งกันอยู่ ทำให้สามารถสื่อสารข้อมูลได้อย่างตรงกัน มีความเข้าใจกันมากขึ้น” (ชัยนเนส เกียมมา, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 21 กุมภาพันธ์ 2557)

“การมีส่วนร่วมในการสานเสวนาในหัวข้อ วิชาสันติวิธี สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้หรือไม่ ทำให้ได้ทบทวนเนื้อหา และทบทวนจิตใจตัวเองว่ามีการพัฒนามากขึ้นเพียงใดการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการแยกแยะอารมณ์และเหตุผล ก่อนเสมอ จากนั้นหาข้อเท็จจริง และค่อยนำมาวิเคราะห์หาทางแก้ไขความขัดแย้งต่อไป” (กวิน วีระชยางกูร, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 10 มกราคม 2557)

“วิธีการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยการสานเสวนาคู่กันในทุก ๆ ฝ่าย ที่เกิดความขัดแย้งอย่างสันติวิธี โดยใช้หลักของมนุษย์ที่ไม่ชอบรับฟังกัน ให้รับฟังปัญหากันและพูดคุยกันอย่างมีเหตุผล เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ก็จะใช้วิธีการแก้ปัญหาอย่างสันติวิธี อาจใช้วิธีการสานเสวนาแก้ไขปัญหากันอย่างมีเหตุผลและรับฟังปัญหากันในทุก ๆ ฝ่าย” (ณัชชา ชินเวศบางสี, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 6 ธันวาคม 2556)

“ การยอมรับและเข้าใจผู้อื่น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ทำให้ประเทศเกิดความสงบสุข สิ่งที่สังคมเราต้องการคือไม่ได้ให้คนทั้งหมดมารักกัน แต่เป็นการที่สังคมมีคนที่มีความต่าง แต่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข ” (ทวิศักดิ์ เกียรติสุวรรณ, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 21 กุมภาพันธ์ 2557)

“ การกล้าพูด คุย รับฟัง สื่อสารกันมากขึ้น ที่จะทำให้เกิดกระบวนการสันติวิธี รู้จักแยกแยะระหว่างสิ่งที่เราเห็นกับอารมณ์ความรู้สึกของเราได้ รู้ถึงวิธีการที่อยู่กับสิ่งที่เราไม่ชอบได้อย่างมีความสุข ” (อลิสรา อ้ายกาศ, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 24 มกราคม 2557)

“ หากอยู่ในบรรยากาศแห่งการคัดค้าน โดยมีอารมณ์มาเกี่ยวข้อง จะทำให้สันติวิธีล้มเหลว โดยพื้นฐานมนุษย์มีความเห็นแก่ตัวมาก จึงต้องมีกฎขึ้นมาบังคับ มนุษย์ไม่ชอบการบังคับ แต่ต้องนำมาใช้บ้างเพื่อความสงบสุข การนำสันติวิธีมาใช้ในชีวิตจริงต้องมีการปลูกฝังคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในเรื่องการมีเหตุผล ควบคุมกิเลส ตัวอวิชชา ตั้งแต่เด็กจนโต จนจบปริญญาเอกไปเลย ” (กมลชนก ยุคติโดน, บันทึกประสบการณ์การเรียนรู้, 21 กุมภาพันธ์ 2557)

4. ตอนที่ 4 ผลการปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษาตามขั้นตอนที่ 4 (D₂)

ผลการปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษาโดยการถอดบทเรียนการจัดการสนทนากลุ่มกับอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา เพื่อการพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย จำนวน 2 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 วันที่ 8 พฤษภาคม 2557 การถอดบทเรียนการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน อาจารย์ประจำและผู้บริหารหมวดวิชาศึกษาทั่วไป รวมจำนวน 4 คน ณ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ และครั้งที่ 2 วันที่ 15 พฤษภาคม 2557 การถอดบทเรียนการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี รวมจำนวน 4 คน ณ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีรายละเอียดในการถอดบทเรียน ดังต่อไปนี้

4.1 ผลสรุปที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษา

4.1.1 ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ผลการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยในชั้นเรียนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 113 คน เป็นเวลา 10 สัปดาห์ ๆ ละ 3 ชั่วโมง กลุ่มทดลองมีความรู้ด้านสันติศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนเจตคติต่อวิชาสันติศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ความสามารถในการจัดการความขัดแย้งโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และผลการประเมินการความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาที่พัฒนาขึ้นจากแบบวัดความพึงพอใจ จำนวน 15 ข้อ เพื่อทำการวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาที่พัฒนาขึ้นมาหลังจากการเข้าร่วมการสอนสันติศึกษาในชั้นเรียนของนักศึกษาแต่ละคน ดังตารางที่ 23 แสดงผลความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังนี้

ตารางที่ 24 แสดงผลความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาใน
สถาบันอุดมศึกษาไทย

n = 113

ข้อที่ / ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล	จัดลำดับ
ด้านกิจกรรมการสอน				
1.ฉันชอบกิจกรรมการสอนที่อาจารย์จัดให้	3.98	1.16	มาก	10
2.ฉันคิดว่ากิจกรรมการสอนที่อาจารย์จัดให้เกิดประโยชน์	4.04	1.14	มาก	9
3.กิจกรรมการสอนทำให้ฉันฟังมากขึ้น เข้าใจเหตุผลของผู้อื่นมากขึ้น	4.11	1.02	มาก	6
4.กิจกรรมการสอนทำให้ฉันควบคุมอารมณ์ มีการอดทนรอคอยมากขึ้น	3.90	1.20	มาก	11
5.กิจกรรมการสอนทำให้ฉันเข้าใจธรรมชาติของความขัดแย้งมากขึ้น	4.07	1.01	มาก	8
6.กิจกรรมการสอนทำให้ฉันสามารถจัดการความขัดแย้งได้ดีขึ้น	4.09	0.97	มาก	7
7.ฉันไม่รู้สึกละอายใจ ในกิจกรรมการสอน ที่อาจารย์จัดขึ้นในแต่ละครั้ง	3.88	1.08	มาก	12
8.กิจกรรมการสอน มีความทันสมัย และเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน	4.37	0.96	มาก	1
ด้านการนำไปประยุกต์ใช้				
9.ฉันคิดว่าพฤติกรรมของฉันดีขึ้น หลังได้เรียนกิจกรรมที่อาจารย์จัดขึ้น	4.27	1.05	มาก	5
10.ฉันสามารถนำความรู้ที่ได้จากชั้นเรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	4.04	1.21	มาก	9
11.ฉันเข้าใจเนื้อหา “สันติวิธี” และ “การจัดการความขัดแย้ง”	4.30	1.08	มาก	4
12.ฉันเห็นประโยชน์ของ “สันติวิธี” และ “การจัดการความขัดแย้ง”	4.35	1.08	มาก	3
13. ฉันอยากทำหน้าที่เป็น “นักสันติวิธี” หรือ “นักจัดการความขัดแย้ง” ในชีวิตประจำวัน และการทำงานในอนาคต	3.83	1.21	มาก	13
ด้านสื่อและบรรยากาศการสอน				
14.ฉันชอบสื่อต่าง ๆ ที่อาจารย์นำมาใช้ในการสอนแต่ละครั้ง	3.61	1.36	มาก	14
15.ฉันชอบบรรยากาศการเรียนการสอน ที่อาจารย์จัดขึ้นในแต่ละครั้ง	4.36	0.82	มาก	2
รวม	4.08	1.08	มาก	

จากตารางที่ 24 พบว่า ผลการประเมินผลความพึงพอใจทั้งหมด 15 ข้อ มีเกณฑ์ในการประเมินระหว่างช่วงคะแนน 3.50 – 4.49 หมายถึง พึงพอใจระดับมาก ทั้งหมด โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.08 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษามีความเหมาะสมและสร้างความพึงพอใจกับนักศึกษาในระดับมาก

เมื่อพิจารณาสามลำดับแรกที่นักศึกษามีความพึงพอใจระดับมากจำนวนมากที่สุดคือ ข้อที่ 8 กิจกรรมการสอน มีความทันสมัย และเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.96 ข้อที่ 15 ฉันชอบบรรยากาศการเรียนการสอน ที่อาจารย์จัดขึ้นในแต่ละครั้ง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82 และข้อที่ 12 ฉันเห็นประโยชน์ของ “สันติวิธี” และ “การจัดการความขัดแย้ง” คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.08 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาชอบกิจกรรมการสอนที่ทันสมัย และเหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบันที่อาจารย์ผู้สอนนำมาใช้สอนมากที่สุด ตามด้วยการชอบบรรยากาศการสอนที่อาจารย์จัดขึ้น และนักศึกษามองเห็นประโยชน์ของ “สันติวิธี” และ “การจัดการความขัดแย้ง” อย่างมาก

และสามลำดับสุดท้ายที่นักศึกษามีความพึงพอใจระดับมากจำนวนน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 14 ฉันชอบสื่อต่าง ๆ ที่อาจารย์นำมาใช้ในการสอนแต่ละครั้ง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.36 ข้อที่ 13 ฉันอยากทำหน้าที่เป็น “นักสันติวิธี” หรือ “นักจัดการความขัดแย้ง” ในชีวิตประจำวัน และการทำงานในอนาคต คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.21 และข้อที่ 7 ฉันไม่รู้สึกละอายใจ ในกิจกรรมการสอน ที่อาจารย์จัดขึ้นในแต่ละครั้ง คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.08 แสดงให้เห็นว่ามีจำนวนนักศึกษางานส่วนที่มีความพึงพอใจต่อสื่อการสอนต่าง ๆ ที่อาจารย์นำมาใช้สอนในแต่ละครั้งในระดับมากจำนวนน้อยที่สุดอันดับสุดท้าย และนักศึกษายากทำหน้าที่เป็น “นักสันติวิธี” หรือ “นักจัดการความขัดแย้ง” ในชีวิตประจำวัน และการทำงานในอนาคตในระดับมากจำนวนน้อยที่สุดในอันดับรองสุดท้าย และนักศึกษาไม่รู้สึกละอายใจ ในกิจกรรมการสอน ที่อาจารย์จัดขึ้นในแต่ละครั้ง ระดับมากจำนวนน้อยที่สุดในสามอันดับสุดท้าย

สรุป แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา ทั้งด้านกิจกรรมการสอน ด้านการนำไปประยุกต์ใช้ และด้านสื่อและบรรยากาศการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4.1.2 ผลสรุปการสนทนากลุ่ม

ผลสรุปการสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 1 กับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 4 คน พบว่า นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการจัดการความขัดแย้งในชั้นเรียน จำนวน 49 คน เก็บข้อมูลสมบูรณ์จำนวน 35 คน มีคะแนนผลการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนสันติศึกษา จำนวน 4 ทักษะ ได้แก่ ความรู้สันติศึกษา เจตคติต่อวิชาสันติศึกษา ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง และความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาอยู่ในระดับมาก อาจารย์ผู้สอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งใน

ชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ เห็นว่า รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำมาใช้ทดลองในชั้นเรียนนั้นสามารถนำมาใช้ได้จริง เนื่องจากรูปแบบการสอนสันติศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้สอน สามารถมองเห็นภาพรวมในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนสันติศึกษา การจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน รูปแบบการสอนสันติศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการจัดการกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกเสรี ได้แก่ การสร้างหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการสอน ขั้นตอนการสอน สื่อ และการประเมินผล รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาสันติศึกษา เช่น อาจารย์ นักศึกษา และวิทยากร ตลอดจนการเรียนการสอนสันติศึกษาตามรูปแบบการสอนนั้น ต้องคำนึงถึงบริบทต่าง ๆ ได้แก่ การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ระบบสนับสนุนการสอนสันติศึกษา และการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา

ด้านปัญหาการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

เนื่องจากกลุ่มทดลองเป็นนักศึกษาพนักงานที่ทำงานและศึกษาไปด้วย และการเรียนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวันเป็นการเรียนในวิชาสุดท้ายของวัน ทำให้นักศึกษาเกิดความอ่อนล้าจากการศึกษามาทั้งวัน บางครั้งอาจารย์ผู้สอนต้องคอยกระตุ้นผู้เรียนให้สนใจบทเรียน ประกอบกับปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองทำให้มีนักศึกษาจำนวนหนึ่งขาดเรียนหรือมาเรียนหนังสือไม่ได้ ทำให้อาจารย์ผู้สอนมีความกังวลใจว่าจะสอนเนื้อหาไม่ได้ตามแผนการสอนแต่ละสัปดาห์ จึงต้องคอยแก้ไขปัญหาด้วยการปรับการเรียนการสอนให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละสัปดาห์ แต่เมื่อผ่านไปประมาณสักระยะหนึ่งอาจารย์ผู้สอนเริ่มเข้าใจว่ารูปแบบการสอนสันติศึกษาดังกล่าวมีลักษณะยืดหยุ่นสูงไม่ได้บังคับในการนำไปใช้ แต่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลาย สามารถช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนตามแผนการสอนในรายวิชานั้นได้เป็นอย่างดี

นอกจากนั้นที่ประชุมกลุ่มสนทนาได้เสนอแนะการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปพัฒนาเพิ่มเติม ดังนี้

1. ควรมีการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาก่อนการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปใช้ในการเรียนการสอนจริง เนื่องจากรูปแบบการสอนดังกล่าวมีเนื้อหาจำนวนมาก หากอาจารย์ผู้สอนมีความรู้และประสบการณ์น้อยอาจนำไปใช้สอนได้ไม่เต็มประสิทธิภาพมากนัก
2. ควรมีการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และเหมาะสมกับผู้เรียน โดยอาจมีการประชุมอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาเพื่อพัฒนาการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ร่วมกัน สามารถนำไปใช้ได้ทุกสถาบัน

ผลสรุปการสนทนากลุ่ม ครั้งที่ 2 กับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความ
 ชัดแจ้งโดยสันติวิธี สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 4 คน พบว่า
 นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาการแปลงเปลี่ยนความชัดเจนโดยสันติวิธี จำนวน 82 คน สามารถ
 เก็บข้อมูลสมบูรณ์จำนวน 78 คน มีคะแนนผลการประเมินคุณลักษณะของผู้เรียนสันติศึกษา
 จำนวน 4 ทักษะ ได้แก่ ความรู้สันติศึกษา เจตคติต่อวิชาสันติศึกษา ความสามารถในการจัดการ
 ความขัดแย้ง และความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา อยู่ในระดับดี อาจารย์ผู้สอน เห็นว่า
 รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ที่นำมาใช้ทดลองในชั้นเรียนนั้น เกิดประโยชน์
 ต่ออาจารย์ผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง ในการนำรูปแบบการสอนมาประยุกต์ใช้ เพราะสามารถนำมาใช้ได้
 จริง รูปแบบการสอนสันติศึกษามีขั้นตอนการสอน ทำให้อาจารย์ผู้สอนสามารถสอนตามขั้นตอน
 การสอน ไม่สอนโดยการสอนไปเรื่อย ๆ เพราะการมีขั้นตอนการสอนทำให้มีระบบการสอนที่ดี
 โดยเฉพาะขั้นตอนการวิพากษ์เหตุการณ์ และขั้นตอนการค้นหาสาเหตุของปัญหา นับเป็นหัวใจสำคัญใน
 การฝึกทักษะการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี จึงนับได้ว่ารายวิชาการแปลงเปลี่ยนความ
 ชัดแจ้งโดยสันติวิธี ของสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นสถาบันที่มี
 วิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ด้านสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ด้านปัญหาการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

เนื่องจากรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความชัดเจนโดยสันติวิธี มีอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา
 หลัก จำนวน 1 คน และอาจารย์ผู้ช่วยสอน จำนวน 3 คน ทำให้การนำรูปแบบการสอนสันติศึกษา
 ในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปใช้สอนนั้น ไม่ต่อเนื่องในช่วงแรก ๆ แต่เมื่อผู้วิจัยได้พูดคุยทำความเข้าใจกับ
 อาจารย์ผู้ช่วยสอนแล้ว ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน สามารถดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ
 การสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยผ่านไปอย่างดี

นอกจากนั้นที่ประชุมกลุ่มสนทนาได้เสนอแนะการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาใน
 สถาบันอุดมศึกษาไทยไปพัฒนาเพิ่มเติม ดังนี้

1. ควรมีการพัฒนาปรับรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยอย่างต่อเนื่อง
 เพื่อให้องค์ความรู้ด้านสันติศึกษาและสันติวิธีในประเทศไทย มีการเผยแพร่และกระตุ้นให้ไป
 สถาบันอุดมศึกษาไทยต่าง ๆ มองเห็นความสำคัญในการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนสันติ
 ศึกษามากขึ้น

2. ควรมีการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และเหมาะสมกับผู้เรียน โดยอาจ
 มีการประชุมอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาเพื่อพัฒนาการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ร่วมกัน สามารถ
 นำไปใช้ได้ทุกสถาบัน

3. ควรเน้นการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนมากกว่าการบรรยายโดยตรง

เพราะนักศึกษาอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย หากมีการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนที่ทำทาสความสามารถของนักศึกษา จะทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้สันติศึกษาอย่างแท้จริง

4. ควรมีการจัดทำรูปแบบการสอนสันติศึกษาที่หลากหลายมากขึ้น ทั้งด้านทฤษฎี ปรัชญา วิธีการสอน และเนื้อหาการสอน เพื่อให้อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาแต่ละคนเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม ตามความรู้ความสามารถและประสบการณ์ของอาจารย์ผู้สอนนั้น ๆ

จากการประชุมสนทนากลุ่ม ทั้ง 2 ครั้ง ผู้วิจัยได้ทำการถอดบทเรียนการจัดการสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังที่ผู้ร่วมการสนทนากลุ่มได้เล่าเรื่อง สะท้อนความคิดเห็นไว้ดังนี้

“รูปแบบการสอนสันติศึกษาที่นำมาใช้ทดลองมีปัญหาในการประยุกต์ใช้ในช่วงแรก ๆ เนื่องจาก สถาบันฯ มีรายละเอียดของรายวิชา มคอ.3 อยู่แล้ว กลัวว่าหากนำรูปแบบการสอนมาใช้ทั้งหมดจะกระทบต่อการจัดการเรียนการสอน แต่เมื่อมาศึกษาอย่างจริงจัง รูปแบบการสอนสันติศึกษาตามคู่มือ มีลักษณะยืดหยุ่นในการนำมาใช้สอนสูงมาก ทำให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนได้ดีมากขึ้น” (บันทึกการจัดสนทนากลุ่ม, 8 พฤษภาคม 2557)

“ การประเมินผล โดยการทำแบบทดสอบความรู้สันติศึกษามีลักษณะกว้างเกินไป ซึ่งเข้าใจว่าการทดลองใช้รูปแบบครั้งนี้ เป็นการทดลองในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด บางครั้งอาจารย์ไม่ได้สอนความรู้ นั้น ๆ ทำให้ผลการประเมินความรู้ของนักศึกษาออกมาต่ำ หากมีการปรับปรุงการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับแต่ละสถาบันฯ จะดีมาก ๆ ” (บันทึกการจัดสนทนากลุ่ม, 15 พฤษภาคม 2557)

“ เนื่องจากสภาพห้องเรียนที่คับแคบ ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน ทำได้ในวงจำกัด บางครั้งต้องเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมตามสถานการณ์ หากมีห้องเรียนที่กว้างขวางมากกว่านี้ จะทำให้มีกิจกรรมในชั้นเรียนที่หลากหลายมากกว่านี้ อย่างแน่นอน ” (บันทึกการจัดสนทนากลุ่ม, 15 พฤษภาคม 2557)

“อยากให้มีเทคนิคการสอนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งใหม่ ๆ ลงไปในคู่มือรูปแบบการสอนสันติศึกษา เพราะจะทำให้สามารถหยิบมาใช้ได้ทันที ไม่ต้องเสียเวลาในการคิด

เองทำให้ประหยัดเวลาในการสอนได้มาก โดยเฉพาะอาจารย์ใหม่ ๆ จะต้องมีตัวอย่างที่ดีในการสอน
ลองนำไปทดลองสอนได้เลย” (บันทึกการจัดสนทนากลุ่ม, 15 พฤษภาคม 2557)

“ควรมีการพัฒนา รูปแบบการสอน สันติศึกษานำไปทดลองใช้ในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ด้วย เพื่อจะได้เห็นความแตกต่างของแต่ละชั้นเรียน สามารถที่จะต่อยอดพัฒนาคู่มีรูปแบบการ
สอน สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป” (บันทึกการจัด
สนทนากลุ่ม, 8 พฤษภาคม 2557)

“ การประเมินผลการสอน สันติศึกษา น่าจะให้แต่ละสถาบันออกแบบเอง การทำ
แบบทดสอบวัดความรู้ สันติศึกษาแบบข้อสอบปรนัยนั้น ไม่น่าจะวัดความรู้ ความสามารถของ
นักศึกษาได้ครบถ้วนนัก เพราะบางครั้งอาจารย์ผู้สอนไม่ได้สอนเนื้อหา นั้นเลย การวัดความรู้ สันติ
ศึกษาน่าจะออกแบบวัดผลเป็นแบบอัตนัยจะดีกว่า น่าจะวัดผลได้ตรงตามที่สอน ได้ดีกว่าข้อสอบ
ปรนัย ” (บันทึกการจัดสนทนากลุ่ม, 8 พฤษภาคม 2557)

จากการเล่าเรื่องของผู้ร่วมการสนทนากลุ่ม ที่เป็นอาจารย์ผู้สอน สันติศึกษา ทั้ง 2
สถาบัน พบว่า รูปแบบการสอน สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำไปใช้ทดลองสอนในชั้น
เรียนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล และรายวิชาการจัดการ
ความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ที่นำมาใช้ในการทดลองสอนมี
ลักษณะยึดหยุ่นในการใช้สูง ในช่วงแรก ๆ อาจประสบปัญหาความเข้าใจในการนำไปใช้ แต่เมื่อมี
การศึกษาคู่มีรูปแบบการสอน สันติศึกษาแล้ว ทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสอนได้ดีขึ้น
ด้านขั้นตอนการสอน สันติศึกษาก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี แม้เนื้อหาวิชาที่ใช้สอน
บางบทจะไม่สามารถสอนให้เป็นไปตามขั้นตอนการสอน สันติศึกษาได้ แต่โดยภาพรวมสามารถ
สอนเป็นขั้นตอนการสอนได้ ทำให้อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษาสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ดี
มากขึ้นด้วย ด้านการประเมินผลควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับแต่ละสถาบันไป เพราะเนื้อหา
และรายวิชาของแต่ละสถาบันไม่เหมือนกัน หากประเมินผลโดยใช้แบบประเมินผลกลางตามคู่มือ
รูปแบบการสอน สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย อาจเกิดความคลาดเคลื่อนในการประเมินผล
ได้ แบบประเมินผลที่ดีน่าจะเป็นแบบประเมินแบบอัตนัย เพราะสามารถวัดและประเมินผลได้ตรง
ตามเนื้อหาวิชาของแต่ละสถาบันมากกว่าแบบทดสอบแบบปรนัย นอกจากนี้ผู้ร่วมสนทนากลุ่มยัง
เสนอให้มีการจัดสภาพห้องเรียนที่เหมาะสม มีความกว้างขวางไม่คับแคบจะทำให้สามารถ
ออกแบบวิธีการสอนได้หลากหลายมากขึ้น มีการเสนอให้มีตัวอย่างวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ลงใน

คู่มือรูปแบบการสอนเพื่อให้อาจารย์ใหม่ ๆ สามารถนำไปใช้ทดลองสอนในชั้นเรียนได้สะดวกมากขึ้น และเสนอให้มีการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปทดลองใช้ในสถาบันการศึกษาอื่น ๆ เพิ่มเติม เพื่อพัฒนาคู่มือรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นต่อไป

4.2 ผลการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

หลังจากการการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ครั้งที่ 1 กับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน อาจารย์ประจำและผู้บริหารหมวดวิชาศึกษาทั่วไป รวมจำนวน 4 คน ณ คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ และครั้งที่ 2 กับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี รวมจำนวน 4 คน ณ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ให้อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาทั้งสองสถาบัน ทำแบบประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังตารางที่ 25 แสดงผลการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยของอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ดังนี้

ตารางที่ 25 แสดงผลการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยของ
อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา อาจารย์ประจำและผู้บริหารมหาวิทยาลัยศึกษาทั่วไป

n = 6

ข้อที่ / ข้อความ	\bar{X}	S.D.	แปลผล	จัดลำดับ
1. หลักการสอนสันติศึกษามีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	4.33	0.74	มาก	4
2. วัตถุประสงค์การสอนสันติศึกษามีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	4.16	0.81	มาก	5
3. เนื้อหาการสอนสันติศึกษามีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	4.33	0.74	มาก	4
4. วิธีการสอนสันติศึกษามีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	3.83	0.96	มาก	7
5. ขั้นตอนการสอนสันติศึกษามีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	4.66	0.59	มากที่สุด	2
5.1 ขั้นการกระตุ้นผู้เรียนมีความเหมาะสม	4.16	0.81	มาก	5
5.2 ขั้นวิพากษ์เหตุการณ์มีความเหมาะสม	3.66	1.04	มาก	8
5.3 ขั้นการค้นหาสาเหตุปัญหาที่มีความเหมาะสม	3.83	0.96	มาก	7
5.4 ขั้นการหาแนวทางแก้ปัญหาที่มีความเหมาะสม	4.50	0.67	มากที่สุด	3
5.5 ขั้นการทบทวนแนวทางการแก้ปัญหาที่มีความเหมาะสม	3.66	1.04	มาก	8
5.6 ขั้นการอภิปรายและสรุปมีความเหมาะสม	4.00	0.89	มาก	6
6. สื่อการสอนสันติศึกษามีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	4.83	0.51	มากที่สุด	1
7. การประเมินผลการสอนสันติศึกษามีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	2.83	1.41	ปานกลาง	11
8. บริบทที่เกี่ยวข้องกับการสอนสันติศึกษามีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	4.00	0.89	มาก	6
9. ระบบสนับสนุนการสอนสันติศึกษาและการพัฒนาผู้สอนสันติศึกษามีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	3.16	1.26	มาก	10
10. บทบาทอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียน และวิทยากรวิชาสันติศึกษามีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	3.66	1.04	มาก	8
11. เงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้มีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน	3.61	1.36	มาก	9
รวม	3.71	1.08	มาก	

จากตารางที่ 25 พบว่า การประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย อาจารย์ผู้สอนจากการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.08 แสดงให้เห็นว่าอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษามีระดับความคิดเห็นต่อภาพรวมของรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยหลังการทดลองใช้ในชั้นเรียนอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาสามลำดับแรกที่อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยระดับมาก จำนวนมากที่สุด อันดับแรก ข้อที่ 6. สื่อการสอนสันติศึกษา มีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.83 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.51 อันดับสอง ข้อที่ 5. ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา มีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 และอันดับสาม ข้อ 5.4 ขั้นตอนการหาแนวทางแก้ปัญหา มีความเหมาะสม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.67 และสามลำดับสุดท้ายที่อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย คือ ข้อที่ 7. การประเมินผลการสอนสันติศึกษา มีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.41 ข้อที่ 9. ระบบสนับสนุนการสอนสันติศึกษา และการพัฒนาผู้สอนสันติศึกษา มีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.16 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.26 และข้อที่ 11. เงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษา มีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.36 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปทดลองใช้ในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการมีสื่อการสอนสันติศึกษาที่มีความหลากหลายและทำท่ายซึ่งสอดคล้องกับความต้องการที่นักศึกษาอยากให้มีการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในชั้นเรียนที่มีความหลากหลายและทำท่ายและการให้ความสำคัญต่อขั้นตอนการสอนสันติศึกษาจะทำให้มีเกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน ส่วนผลการประเมินที่อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาประเมินอยู่ในสามอันดับท้ายสุด ได้แก่ การประเมินผลการสอนสันติศึกษา มีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน ระบบสนับสนุนการสอนสันติศึกษา และการพัฒนาผู้สอนสันติศึกษา มีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน และเงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้มีความเหมาะสมกับรูปแบบการสอน ซึ่งอาจจะเกิดจากวิธีการประเมินผลสันติศึกษานั้นมีความเป็นสหวิทยาการมากจึงต้องหาวิธีการประเมินผลที่เหมาะสมให้มากขึ้น ส่วนระบบสนับสนุนการสอนสันติศึกษา และการพัฒนาผู้สอนสันติศึกษา ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของแต่ละสถาบันการศึกษา หากสถาบันการศึกษาใดให้ความสำคัญในการสนับสนุนก็จะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาได้เป็นอย่างดี ส่วนเงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาเป็นปัจจัยที่

ส่งผลต่อการสอนสันติศึกษา ได้แก่ 1) ปัจจัยภายในคือ การเน้นการสอนสันติภายในจะช่วยให้ นักศึกษาเกิดความเข้าใจในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ 2) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ อาจารย์ ผู้สอน กิจกรรม รูปแบบ วิธีการหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอน หากอาจารย์ผู้สอนมีกิจกรรม รูปแบบ และวิธีการสอนหรือกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ดีย่อมส่งผลต่อความสำเร็จในการ สอนสันติศึกษา และ 3) ปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ บรรยากาศและโครงสร้างทางการศึกษา หาก สถาบันการศึกษาใดจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อสภาพการเรียนรู้และมีโครงสร้างทางการศึกษาที่จัดให้มี รายวิชาสันติศึกษาใหม่หรือวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกเสรีให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีได้ ศึกษาอย่างแพร่หลาย ย่อมทำให้นักศึกษาเกิดความรู้ ความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับสันติศึกษา และ การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีได้เป็นอย่างดี

สรุปผลการประเมินผลรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย โดย อาจารย์ผู้สอนรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน อาจารย์ประจำและผู้บริหารหมวด วิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 4 คน และอาจารย์ ผู้สอนรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 4 คน อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาทั้งหมดประเมินผลรูปแบบการสอน สันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา หรือ “PEACE MOdel” ที่มีองค์ประกอบทั้งหมด 11 องค์ประกอบ ว่าสามารถนำไปใช้สอนได้อย่างเหมาะสมในภาพรวมระดับมาก

4.3 ผลการถอดบทเรียนเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ไทย

ผู้วิจัยได้ทำการถอดบทเรียนเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดม ศึกษาไทย หลังการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้น โดยการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) ดังนี้

ระหว่างการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของทั้งสองชั้น เรียนของสองสถาบัน พบว่า ในระยะแรก ๆ นักศึกษายังไม่สนใจเนื้อหาวิชาและมีความ กระตือรือร้นในระดับปานกลาง แต่เมื่อผ่านไปประมาณสองสัปดาห์นักศึกษามีความกระตือรือร้น ในการเรียนรู้มากขึ้น มีการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสนใจ มีการพูดคุยอภิปราย แลกเปลี่ยนความรู้ภายในกลุ่ม ระหว่างกลุ่มมากขึ้น

หลังการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของทั้งสองชั้นเรียน ของสองสถาบัน พบว่า นักศึกษามีคุณลักษณะของผู้เรียน 4 ทักษะ ได้แก่ ความรู้ ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง เจตคติ และความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษา สูงขึ้นทุกทักษะ จากการประเมินผลการวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเชิงปริมาณ

1. จุดแข็งในการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของทั้งสองชั้นเรียนของสองสถาบัน พบว่า รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่เรียกว่า “PEACE Model” ที่มุ่งสอนสันติภายใน (Internal Peace) แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ มีกรอบแนวคิดและกระบวนการนำไปใช้ชัดเจน จำนวน 11 องค์ประกอบ ได้แก่

หลักการสอนสันติศึกษา

วัตถุประสงค์ของการสอนสันติศึกษา

เนื้อหาการสอนสันติศึกษา

วิธีการสอนสันติศึกษา

ขั้นตอนการสอนสันติศึกษา

สื่อการสอนสันติศึกษา

การประเมินผลการสอนสันติศึกษา

บริบทที่เกี่ยวข้องกับการสอนสันติศึกษา

ระบบการสนับสนุนการสอนสันติศึกษาและการพัฒนาผู้สอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

บทบาทของอาจารย์ผู้สอน ผู้เรียน และวิทยากรพิเศษวิชาสันติศึกษาในการใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย

เงื่อนไขการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้โดยรูปแบบการสอนสันติศึกษามีลักษณะยึดหยุ่นในการนำไปทดลองใช้สูง ทำให้อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษามีอิสระในการนำไปประยุกต์ใช้ในการสอน โดยไม่กระทบต่อลำดับการสอนและแผนการสอนในรายวิชาสันติศึกษาของแต่ละสถาบัน โดยอาจารย์ทั้งสองสถาบันมีความพึงพอใจต่อการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในระดับมาก

2. จุดอ่อนในการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของทั้งสองชั้นเรียนของสองสถาบัน พบว่า เนื่องจากรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยและแผนการสอนตามรายวิชาการจัดการความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน ที่มีวิธีการสอนในแต่ละสัปดาห์ระบุไว้ชัดเจน ทำให้อาจารย์ผู้สอนมีความกังวลใจว่า จะสอนเนื้อหาไม่ได้ตามแผนการสอนแต่ละสัปดาห์ แต่เมื่อผ่านไปประมาณสองสัปดาห์อาจารย์ผู้สอนเริ่มเข้าใจว่า รูปแบบการสอนสันติศึกษาดังกล่าว มีลักษณะยึดหยุ่นสูง ไม่ได้บังคับในการนำไปใช้ แต่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างหลากหลาย สามารถช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนตามแผนการสอนในรายวิชานั้นได้เป็นอย่างดี และรายวิชาการแปลงเปลี่ยนความขัดแย้งโดยสันติวิธี มีอาจารย์ผู้ช่วยสอน จำนวน 4 คน ทำให้นำรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปใช้สอนนั้น ไม่ต่อเนื่องในช่วงแรก ๆ

แต่เมื่อผู้วิจัยได้พูดคุยทำความเข้าใจกับอาจารย์ผู้ช่วยสอนแล้ว ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน สามารถดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยผ่านไปด้วยดี

3. โอกาสในการพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา เห็นว่า ควรมีการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาก่อนการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยไปใช้ในการเรียนการสอนจริง เนื่องจากรูปแบบการสอนดังกล่าวมีเนื้อหาจำนวนมาก หากอาจารย์ผู้สอนมีความรู้และประสบการณ์น้อยอาจนำไปใช้สอนได้ไม่เต็มประสิทธิภาพมากนัก ควรมีการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และเหมาะสมกับผู้เรียน โดยอาจมีการประชุมอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาเพื่อพัฒนาการใช้สื่อการสอนต่าง ๆ ร่วมกัน สามารถนำไปใช้ได้ทุกสถาบัน ควรมีการพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้องค์ความรู้ด้านสันติศึกษาและสันติวิธีในประเทศไทย มีการเผยแพร่และกระตุ้นให้ไปสถาบันอุดมศึกษาไทยต่าง ๆ มองเห็นความสำคัญในการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาให้มากขึ้น และควรเน้นการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนมากกว่าการบรรยายโดยตรง เพราะนักศึกษาอยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย หากมีการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ในชั้นเรียนที่ทำทลายความสามารถของนักศึกษา จะทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้สันติศึกษาอย่างแท้จริง

4. อุปสรรคในการพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา เห็นว่า ปัญหาความไม่ต่อเนื่องในการเปิดการสอนรายวิชาสันติศึกษาและการขาดแคลนอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการถ่ายทอดความรู้และทักษะด้านการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยสันติวิธีเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนารูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยอย่างยิ่ง

โดยภาพรวมอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ของ 2 รายวิชา 2 สถาบัน มีเจตคติที่ดีต่อการสอนสันติศึกษาและมีบุคลิกภาพ “สันติภายใน” (Internal Peace) ของอาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา มีการแสดงออกถึงการมีมนุษยสัมพันธ์สูง มีเมตตาต่อผู้เรียน เคารพในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ทำให้นักศึกษามีความไว้วางใจต่ออาจารย์ผู้สอน ส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ให้ด้านความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ อาจารย์ทั้ง 2 สถาบัน มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 5 ปี ทำให้สามารถถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในองค์ความรู้สันติศึกษาและการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีได้เป็นอย่างดี ในด้านการนำรูปแบบการสอนสันติศึกษาไปใช้ในการเรียนการสอนในชั้นเรียน ปรากฏว่าอาจารย์ทั้ง 2 รายวิชา มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในระดับมาก เพราะรูปแบบการสอนสันติศึกษาดังกล่าวมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Multidisciplinary Subjects) ไม่ยึดโยงกับศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเป็นสำคัญ แต่มีวัตถุประสงค์ทำให้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความ

เข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาสันติศึกษา ความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาสันติศึกษาและสันติภาพ เพื่อการเกิดสันติสุขภายในตัวเอง และสันติสุขภายนอกในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ตลอดจนมีขั้นตอนการสอนที่สามารถทำให้อาจารย์ผู้สอนสันติศึกษา ได้ปฏิบัติตาม หรือนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดลำดับการสอนในแต่ละขั้นตอนได้ ซึ่งรูปแบบการสอนสันติศึกษามีลักษณะยืดหยุ่นสูง อาจารย์ผู้สอนสามารถใช้วิธีการสอนที่หลากหลายขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ และทักษะการสอนของอาจารย์ผู้สอนแต่ละท่านเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากการสอนสันติศึกษามีลักษณะสหวิทยาการ การสอนสันติศึกษาควรมีการสอนแบบบูรณาการด้วยวิธีการสอนที่หลากหลายผสมผสานกัน เช่น การสอนแบบการบรรยาย การสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อย การสอนแบบสาธิต การทัศนศึกษา การฝึกภาคสนาม การใช้กรณีศึกษา จากสื่อวิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อออนไลน์ การแสดงบทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง การแสดงละคร ศิลปะ ดนตรี กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เกม เป็นต้น นอกจากนี้ทั้งอาจารย์ทั้งสองสถาบันมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำมาใช้ทดลองในชั้นเรียนทั้งสอง และสนับสนุนในสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาไทยทุกแห่งร่วมผลักดันนโยบายการสอนสันติศึกษาแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปและหมวดวิชาเลือกเสรี รวมทั้งการสอนสอดแทรกความรู้สันติศึกษาและการจัดการความขัดแย้งในรายวิชาต่าง ๆ ตลอดจนสนับสนุนให้การประชุมวิชาการและงานวิจัยระดับชาติในการรวบรวมองค์ความรู้สันติศึกษา และการจัดการเรียนการสอนสันติศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้สันติศึกษาและการจัดการความขัดแย้งให้แพร่หลายต่อไป